

audit

FINANCIAR

12/2010

- Seminar profesional
„Auditul financiar -
necesitate a guvernantei
corporative.
Investiție în dezvoltarea
afacerilor de succes”

- **Considerații privind responsabilitatea și răspunderea auditorului independent în auditul statutar privind fraudă**
- **Planificarea auditului - reglementare, viziune sau coșmar**
- **Particularități ale auditării procesului de adecvare a capitalului bancar**
- **ISA 330 și reacțiile în fața riscurilor evaluate**

Semnarea Acordului de cooperare între Camera Auditorilor Financieri din România și Camera Auditorilor din Lituania (LAR)

La 27 octombrie 2010, înainte de Seminarul profesional organizat cu prilejul Zilei Naționale a Auditorului Financiar, s-a desfășurat ședința Consiliului CAFR în prezența unor oaspeți din străinătate: din partea Camerei Auditorilor din Lituania, președintele **Saulius Lapsinskas** și directorul executiv **Algimantas Vizgirda**, iar din partea Asociației Contabililor și Auditorilor Profesioniști din Republica Moldova, **Veaceslav Ciobanu**, președinte.

Cu acest prilej, prof.univ.dr. Ion Mihăilescu, președintele CAFR și Saulius Lapsinskas, președintele Camerei Auditorilor din Lituania au semnat Acordul de cooperare între cele două organizații profesionale.

În legătură cu acest moment președintele Saulius Lapsinskas a spus:

„Bună ziua, domnilor, doamnelor, onorați membri ai Consiliului. Dorim să vă transmitem cele mai calde urări din partea Camerei Auditorilor din Lituania. Prezentul acord constituie începutul unei relații viitoare care va aduce beneficii mutuale. Semnarea acordului este numai primul pas în lungul drum al cooperării între auditorii români și cei din Lituania. Doresc să vă mulțumesc pentru invitația la acest eveniment

deosebit. Începând de astăzi, cooperarea dintre organismele noastre va conferi posibilitatea schimbului de informații și experiență pentru atingerea performanțelor”.

La rândul său, președintele Ion Mihăilescu a mulțumit oaspetelui pentru cuvintele frumoase adresate organizației profesionale române și și-a manifestat încredințarea că această cooperare se va materializa în acțiuni concrete de folos celor două Camere și auditorilor financieri din cele două țări.

Potrivit Acordului semnat, acțiunile de cooperare desfășurate de cele două părți vor viza: promovarea rolului profesiei contabile și de audit; îmbunătățirea activității prestate în interes public; îmbunătățirea metodologiei și practicii contabile și de audit în conformitate cu standardele internaționale; dezvoltarea programelor de educație profesională continuă și îmbunătățirea programului de calificări profesionale pentru contabili și auditori; intensificarea integrării internaționale prin instituirea și menținerea de contacte cu asociațiile profesionale din alte state și/sau organisme profesionale multinaționale.

Anunț important!

În aceste zile se contractează abonamentele la revista „Audit Financiar” pentru anul 2011. Detalii privind tarifele și modalitatea de abonare se regăsesc în talonul anexat în finalul revistei sau pe site-ul revistei: <http://revista.cafr.ro>, rubrica „Abonamente”

Seminar profesional:**„Auditul financiar - necesitate a guvernanței corporative.
Investiție în dezvoltarea afacerilor de succes”***Professional Seminar**Financial Audit - Corporate Governance Necessity.**Investment in the Development of Successful Business***3****Prof. univ. dr. Sorin BRICIU, drd. Ciprian Teodor MIHĂILESCU
& asist. univ. Ana Maria CORDOȘ****Considerații privind responsabilitatea și răspunderea auditorului independent în auditul statutar privind fraudă***Considerations on the Independent Auditor's Liability and Responsibility**Regarding Fraud, in the Field of Statutory Audit***21****Prof. univ. dr. Victoria STANCIU****Particularități ale auditării procesului de adecvare a capitalului bancar***Particularities of Bank Capital Adequacy Process Audit***28****Alexandru CORACIONI, ACCA****Auditul financiar în contextul explorării și evaluării resurselor minerale***Financial Audit within the Context of the Exploration and Evaluation of Mineral Resources***34****Carmen MATARAGIU, drd. Anca Cristina MATARAGIU
& dr. Miruna Lucia NACHESCU****Planificarea auditului - reglementare, viziune sau coșmar***Planning of the Audit Mission - Rules, Vision or Nightmare***42****Martyn JONES, ACCA****ISA 330 și reacțiile în fața riscurilor evaluate***ISA 330 and Responses to Assessed Risks***52**

Revistă editată de
**Camera Auditorilor Financiari
din România**
Str. Sirenelor, nr. 67-69, sector 5, București

Director științific: Prof.univ.dr. **Pavel NĂSTASE**, ASE București

Director editorial: Dr. **Corneliu CÂRLAN**

Redactor șef: **Cristiana RUS**

Consiliul științific

- Academician **Constantin IONETE**, Academia Română
Academician **Iulian VĂCĂREL**, Academia Română
Prof. univ. dr. **Dinu AIRINEI**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
Prof. univ. dr. **Veronel AVRAM**, auditor financiar, Universitatea din Craiova
Prof. univ. dr. **Sorin BRICIU**, Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia
Prof. univ. dr. **Alain BURLAUD**, Institut National des Techniques Economiques et Comptables, Paris
Prof. univ. dr. **Tatiana DĂNESCU**, auditor financiar, Universitatea „Petru Maior”, Târgu Mureș
Prof. univ. dr. **David HILLIER**, Leeds University Business School, Marea Britanie
Prof. univ. dr. **Allan HODGSON**, Amsterdam Business School, Olanda
Prof. univ. dr. **Ion IONAȘCU**, auditor financiar, Academia de Studii Economice, București
Prof. univ. dr. **Dumitru MATIȘ**, auditor financiar, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
Prof. univ. dr. **Marilen PIRTEA**, Universitatea de Vest, Timișoara
Prof. univ. dr. **Vasile RĂILEANU**, auditor financiar, Academia de Studii Economice, București
Prof. univ. dr. **Victoria STANCIU**, auditor financiar, Academia de Studii Economice, București
Prof. univ. dr. **Ioan TALPOȘ**, auditor financiar, Universitatea de Vest din Timișoara
Mircea BOZGA, auditor financiar, ACCA, PricewaterhouseCoopers, București
Dr. **Alexandra LAZĂR**, auditor financiar, director adjunct în Ministerul Finanțelor Publice
Andreia STANCIU, director ACCA Europa de Sud-Est
Monica ȘTEFAN, auditor financiar, ACCA, București

Revistă recunoscută de CNCIS,
categoria B+
B.D.I.: <http://www.ulrichsweb.com>;
<http://www.proquest.com>;
www.ebscohost.com

Colectiv redacțional:

*Marina ANTOFIE, Adriana COȘA,
Alexandra JORA, Alice PETCU,
Daniela ȘTEFĂNUȚ, Angela TUDOR*

Secretar de redacție:

Cristina RADU

Prezentare grafică și tehnoredactare:

Nicolae LOGIN

Tipar:

Universal Color S.A.,
str.Victoriei, bl. A2-A3, Pitești,
tel.: +40 (248) 215788

ISSN 1844 - 8801

*Consiliul științific și colectivul redacțional
nu își asumă responsabilitatea
pentru conținutul articolelor
publicate în revistă.*

Telefon:
(021) 410.74.43 interior 120;
Fax:
(021) 410.03.48;
E-mail:
revista@cafr.ro;
http:
revista.cafr.ro

Ziua Națională a Auditorului Financiar

Seminar profesional

AUDITUL FINANCIAR - NECESITATE A GUVERNANȚEI CORPORATIVE

● Investiție în dezvoltarea afacerilor de succes

Professional Seminar
**FINANCIAL AUDIT -
CORPORATE GOVERNANCE NECESSITY**
Investment in the Development of Successful
Business

On 26 October 2010, the Chamber of Financial Auditors of Romania celebrated the National Day of the Financial Auditor, marked by a professional seminar: "Financial Audit - Corporate Governance necessity. Investment in the development of successful business", organized by the Chamber of Financial Auditors of Romania in collaboration with the Romanian Chamber of Commerce and Industry.

On the Agenda of the event there were two professional themes: "The financial audit and the perspective of the eco-

conomic governance" and "Financial audit, accountancy procedures and policies - within the context of the corporate governance", as well as two workshops on: "Financial audit - quality, responsibility and professionalism"; "Financial audit - corporate governance necessity: demands and developments within the context of the economic crises". The participants were financial auditors, professional trainers and business environment representatives.

The main debates and presentations of this Seminar are published in this edition of our journal.

Key words: financial audit, governance, business, communication, responsibility, economic crises

Cuvinte cheie: audit financiar, guvernare, business, comunicare, responsabilitate, criză economică

Ziua Națională a Auditorului Financiar

La 26 octombrie a.c. Camera Auditorilor Financiari din România (CAFR) a sărbătorit, pentru a 5-a oară de la instituire, Ziua Națională a Auditorului Financiar, care are drept protector pe Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir. Pentru profesioniștii – membri ai Camerei Auditorilor Financiari din România acest moment are multiple semnificații și a reprezentat un bun prilej pentru a marca, cu satisfacție, progresele considerabile înfăptuite în ultima perioadă, demonstrate prin prezența tot mai importantă a misiunilor de audit desfășurate în societate și în mediul economic, în slujba interesului public. Fie că este vorba de auditul unor companii, al unor proiecte cu finanțare din buget public ori din fonduri europene sau de alte servicii din sfera de activitate a profesiei, auditorii financiari au demonstrat – în majoritatea covârșitoare a cazurilor – profesionalism, atașamentul față de valorile profesiei, spirit de independență și obiectivitate, întrunind aprecierile mediului căruia i s-au adresat.

Consiliul CAFR a stabilit ca, în acest an, Ziua Națională a Auditorului Financiar să fie marcată printr-un Seminar profesional cu tema: *„Auditul financiar – necesitate a guvernantei corporative. Investiție în dezvoltarea afacerilor de succes”*, organizat de Camera Auditorilor Financiari din România (CAFR) în colaborare cu Camera de Comerț și Industrie a României (CCIR).

Evenimentul a avut loc la 27 octombrie 2010 la Palatul Camerei de Comerț și Industrie a României.

Au fost invitați să participe auditori financiari practicieni, formatori ai profesiei, reprezentanți ai mediului de afaceri, ai instituțiilor și organizațiilor profesionale cu care Camera Auditorilor Financiari din România colaborează, reprezentanți ai mediului academic. De asemenea, au luat parte la eveniment membrii delegației Camerei Auditorilor din Lituania, formată din **Saulius Lapinskas**, președinte, și **Algimantas Vizgirda**, director executiv, precum și **Veaceslav Ciobanu**, președinte al Asociației Contabililor și Auditorilor Profesioniști din Republica Moldova.

Lucrările Seminarului au fost conduse de prof.univ. dr. **Ion Mihăilescu**, președintele CAFR.

La început, a fost prezentat asistenței Mesajul Consiliului Camerei Auditorilor Financiari din România adresat auditorilor financiari cu ocazia Zilei Naționale. Textul mesajului a fost publicat în revista „Audit Financiar” nr. 11/2010 și se poate regăsi și pe site-ul www.cafr.ro.

Pe agenda manifestării au fost incluse expunerile a două teme profesionale: *„Auditul financiar din perspectiva guver-*

nanței economice” – dr. **Eugen Nicolăescu**, prim-vicepreședinte al Consiliului CAFR; *„Auditul financiar, procedurile și politicile contabile – în contextul guvernantei corporative”* – prof.univ.dr. **Maria Manolescu**, vicepreședinte al Consiliului CAFR; precum și două mese rotunde, la care au participat auditori financiari, formatori în profesie și reprezentanți ai mediului de business.

Cu prilejul Zilei Naționale a Auditorului Financiar, au fost trimise mesaje video sau în formă scrisă din partea unor instituții și organizații profesionale din țară și din străinătate: **Hans van Damme**, președintele FEE; dr. **Gheorghe Ialomițianu**, ministrul finanțelor publice; **Mihail M. Vlasov**, președintele Camerei de Comerț și Industrie a României; **Cătălin Predoiu**, ministrul justiției; acad. **Mugur Isărescu**, guvernatorul Băncii Naționale a României; **Angela Toncescu**, președintele Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor; **Gabriela Anghelache**, președintele Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare, **Veaceslav Ciobanu**, președintele A.C.A.P. Republica Moldova și **Ioan Gheorghe Roșca**, rectorul Academiei de Studii Economice București.

În aceste mesaje se transmit auditorilor financiari români și organizației lor – Camera Auditorilor Financiari – felicitări,

precum și urări de noi împliniri profesionale și personale în perioada care urmează și este subliniată dorința de cooperare, de sprijin reciproc pentru îndeplinirea misiunilor care le revin.

Mesajele se regăsesc integral pe site-ul www.cafr.ro. Vom reproduce doar extrase semnificative din mesajul președintelui FEE.

Hans van Damme, președintele FEE:

„Avem nevoie de o profesie puternică și de organizații profesionale puternice!”

„Deși mi-ar fi plăcut foarte mult să fiu alături de dumneavoastră cu ocazia celei de-a 5-a aniversări a Zilei Naționale a Auditorului Financiar din România, mă văd nevoit să mă adresez dumneavoastră prin intermediul unui mesaj video, din cauza unor angajamente de călătorie anterioare.

Am fost în România de multe ori, chiar la Conferința dumneavoastră Națională, pe 8 mai anul acesta. Mi-ar fi făcut deosebită plăcere să vă comunic direct că Consiliul Federației Europene a Contabililor a decis să recomande Adunării Generale să admită Camera dumneavoastră ca membru cu drepturi depline, cu începere de la data de 1 ianuarie 2011.

Știu că a fost necesară o perioadă de timp îndelungată pentru a ajunge la o decizie pozitivă și suntem de părere că această calitate de membru implică angajamente importante și o cooperare strânsă între organismele profesionale din aceeași țară. Aceste condiții sunt, din punctul nostru de vedere, îndeplinite în momentul de față și sunt încântat să vă invit, domnule președinte, să participați la reuniunea Adunării Generale FEE, pe 16 decembrie anul acesta, când procedura admiterii organizației dumneavoastră va fi finalizată.

Luarea acestei decizii coincide cu publicarea unui document de o importanță deosebită, de care depinde viitorul profesiei de audit din Europa. Cartea verde, publicată de Comisia Europeană în octombrie, abordează politica de audit și își propune sublinierea unor lecții învățate de pe urma crizei financiare. Această Carte verde a fost emisă la o perioadă relativ scurtă după data limită de transpunere a Directivei europene privind auditul statutar, dată limită care s-a încheiat în iunie 2008, cu toate că unele state membre nu

au implementat această directivă nici până în anul 2010. Toate aceste aspecte demonstrează cât interes manifestă Comisia Europeană pentru profesia de auditor. Citez: „este important să se sublinieze că auditorii au de jucat un rol important și că sunt abilitați prin lege să desfășoare audituri statutare. Această misiune a lor îndeplinește o funcție socială, prezentând o opinie asupra veridicității și corectitudinii situațiilor financiare ale entităților auditate.” Acest citat este preluat ca atare din Cartea verde și se presupune că îi aparține dlui. Barnier^{*}. Comisarul european ne îndeamnă să analizăm unele întrebări esențiale, care trebuie formulate pentru a ne asigura că profesia va continua să fie relevantă și pe viitor. În acest context, doresc să evidențiez rolul semnificativ pe care trebuie să îl joace organizațiile profesionale, la toate nivelurile: național, european și la scară globală.

La nivel global, trebuie să avem o Federație Internațională a Contabililor, IFAC, organizația umbrelă sub tutela căreia normalizatorii își pot desfășura activitatea în domeniul precum audit, etică, educație etc. Noi, la nivel european, am decis în anul 1987 să încetăm să ne implicăm în activitatea de normalizare, deoarece am crezut, la acel moment, că, într-un mediu globalizat, profesia ar fi avantajată dacă ar lucra cu un singur set de standarde de înaltă calitate.

La nivel european, avem nevoie de o profesie puternică și de un organism profesional puternic. Federația Europeană a Contabililor, FEE, din care veți face parte în curând, vă reprezintă interesele în discuțiile cu aceia care vor elabora legile și reglementările, pe care statele membre vor trebui, mai apoi, să le transpună. FEE trebuie să se asigure că organizațiile sale membre ajung la un consens cu privire la proiectele legislative și trebuie să comunice aceste aspecte organelor legislative și de reglementare.

În final, la nivel național, avem nevoie de institute și asociații puternice, deoarece profesia nu înseamnă doar legi, reglementări și standarde. Înseamnă, în primul rând, educație, dezvoltare profesională și calitatea activității. Asociațiile naționale trebuie să însușească profesia, la nivel local și să stabilească o relație strânsă cu organismele de supraveghere care, de asemenea, sunt înființate la nivel național, în momentul de față. Institutele naționale trebuie să promoveze profesia pe plan intern, astfel încât persoanele cu cea mai bună calificare să se alature firmelor. Organismele profesionale pot contribui, efectiv și eficient, la viitorul profesiei pe plan local.

^{*} Michel Barnier - Comisarul european pentru Piața Internă și Servicii

Strânsa colaborare cu organele de reglementare și cu toți utilizatorii serviciilor de audit este esențială și prin prisma titlului acestui eveniment: „**AUDITUL FINANCIAR - NECESITATE A GUVERNANȚEI CORPORATIVE. Investiție în dezvoltarea afacerilor de succes**”. Trebuie să îi ascultăm pe utilizatori, pentru a confirma că obiectivele noastre sunt transpuse în realitate și în cadrul acestui proces, știm prea bine că, într-un mediu global, trebuie să ne adaptăm cerințelor noi și această adaptare este în permanență necesară.

Va trebui să lucrăm mai mult cu clienții noștri și în ceea ce privește serviciile de asigurare. Calitatea serviciilor și competența profesioniștilor va continua să reprezinte cel mai bun fundament pentru un viitor strălucit în beneficiul Europei și al statelor membre.”

Temele profesionale

„Auditul financiar din perspectiva Guvernății Economice”

Lector univ.dr. **Eugen Nicolăescu**,
prim-vicepreședinte al Consiliului CAFR

Uniunea Europeană a constatat că o economie europeană se poate înfăptui printr-o acțiune coordonată, unitară, cu valențe cumulate: normative, de recomandări și asumate voluntar. Acest cadru, în general, se constituie în conceptul de guvernăție economică europeană, având la bază guvernăția globală.

Guvernarea înseamnă, în sens larg, reguli, procese și comportament care afectează modul în care puterile sunt exercitate la nivel european în ceea ce privește, îndeosebi, deschiderea, participarea, responsabilitatea, eficiența și coerența.

În același timp, Grupul de lucru, înființat tocmai pentru a elabora un raport privind guvernăția economică în Uniunea Europeană, a publicat primul său raport la Bruxelles, la 21 octombrie 2002. Acesta a consemnat introducerea guvernăției economice în preocupările de bază ale Uniunii Europene, aspect ce va fi vizibil puternic în viitor.

În cursul anilor s-au stratificat atribuțiile pe linia guvernăției economice între Parlamentul European, Consiliul European și Comisia Europeană, mai ales după adoptarea Tratatului Constituțional al Uniunii Europene.

Ulterior, președintele Consiliului European a devenit președintele Grupului de lucru VI privind guvernarea economică, aceasta semnificând importanța deosebită acordată temei **Guvernăția economică europeană** aflată în atenția Uniunii Europene și a tuturor statelor membre.

Criza financiară a impus Comisiei Europene implicarea sa pe linia îmbunătățirii guvernăției corporative în instituțiile financiare, entități supuse auditului financiar, aducând în atenția opiniei publice documentul intitulat **Stimularea redresării economice europene**. Comisia urmărea asigurarea că interesele consumatorilor și a altor părți interesate sunt mai bine situate, iar companiile sunt gestionate într-un mod mai durabil, iar riscurile de faliment sunt reduse pe termen lung.

Criza financiară a pus în atenție o serie de deficiențe semnificative în guvernarea corporativă în instituțiile financiare:

- supravegherea și controlul organismelor de conducere au fost insuficiente;
- procesul de gestionare a riscurilor a fost slab;
- existența unor structuri de remunerare inadecvate care au condus la asumarea de riscuri excesive și de previziuni eronate pe termen scurt;
- neexercitarea de către acționari a unui control eficace asupra asumării de riscuri în instituțiile financiare pe care le dețin.

Aceste deficiențe au jucat un rol important în criza financiară din ultimii ani, inițial - o criză de lichiditate, ajunsă mai apoi o criză de solvabilitate.

Pornind de la aceste premise, acțiunile Comisiei Europene se referă la îmbunătățirea funcționării piețelor financiare, în sensul protejării investitorilor și deponenților, astfel:

- revizuirea Directivei privind sistemele de garantare a depozitelor și Schemele de compensare a investitorilor, de promovare a protejării intereselor consumatorilor,
- revizuirea Directivei privind abuzul de piață în scopul de a extinde normele sale dincolo de piețele reglementate, să includă derivatele în domeniul său de aplicare
- revizuirea Directivei privind cerințele de capital pentru a îmbunătăți calitatea și cantitatea de capital deținute de bănci, să introducă rezerve de capital și a asigura acumularea de capital în vremurile bune, care pot fi trase în condiții economice negative

- armonizarea privind sancțiunile în sectorul serviciilor financiare
- realizarea convergenței la nivel mondial pentru un set de standarde internaționale de contabilitate de înaltă calitate.

În octombrie 2010 **Grupul de lucru VI privind guvernarea economică**, coordonat de **Herman Van Rompuy**, președintele Consiliului European, a publicat Raportul final. Acest grup a efectuat o examinare sistematică a tuturor aspectelor prevăzute în mandatul său.

Raportul a vizat trei tipuri de politici: monetară, economică și instituțională.

Parlamentul European a adoptat la 20 octombrie 2010 o Rezoluție conținând recomandări către Comisie privind îmbunătățirea guvernării economice și a cadrului de stabilitate al Uniunii, în special în zona euro.

Aceste recomandări se întemeiază pe constatări și direcții raționale de dezvoltare instituțională, dintre care amintim:

- nici cadrul actual de guvernare și supraveghere economică, nici cadrul de reglementare pentru serviciile financiare nu au furnizat suficientă stabilitate și creștere;

- cele 27 de state membre ar trebui să urmărească pe cât posibil toate propunerile de guvernare economică, recunoscând faptul că pentru statele membre din afara zonei euro aceasta, în parte, se va realiza ca un proces voluntar;
- noua guvernare economică consolidată ar trebui să integreze și să consolideze principiul european al solidarității, drept condiție prealabilă a capacității zonei euro de a răspunde șocurilor asimetrice și atacurilor speculative;
- respectarea rolului Comisiei și al Băncii Centrale Europene (BCE), conform Tratatului de Funcționare al Uniunii Europene;
- independența completă a Băncii Centrale Europene este o cerință necesară pentru un euro stabil, pentru o inflație redusă și pentru niște condiții de finanțare avantajoase pentru creștere și ocuparea forței de muncă;
- consolidarea guvernării economice trebuie să se desfășoare în paralel cu consolidarea legitimității democratice a guvernării europene, care trebuie realizată printr-o implicare mai puternică și mai promptă a Parlamentului European și a parlamentelor naționale pe parcursul întregului proces, fiind nevoie de o coordonare și mai bună, în spiritul respectului reciproc, între Parlamentul European și parlamentele naționale;
- Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene oferă Uniunii competențe sporite de a consolida guvernarea economică în cadrul Uniunii, iar prevederile tratatului ar trebui folosite integral, dar, pe termen lung, nu ar trebui excluse modificări la prevederile din Tratat, chiar dacă acestea ar fi sensibile;
- Comisia a adoptat, la 29 septembrie 2010, propuneri legislative privind guvernarea economică, care satisfac parțial nevoia de măsuri pentru îmbunătățirea guvernării economice.

Ca urmare a acestei evoluții, Parlamentul European a luat două hotărâri foarte importante ce țin de guvernarea economică și de strategia Uniunii Europene 2020.

Noul mod de guvernare economică va fi dirijat de Comisia Europeană și se va baza pe o abordare de gen „sancțiuni și recompense”, prin încurajare economică sau sancționarea Statelor Membre.

Pentru formarea unei guvernări economice întărite este necesară consolidarea legitimității democratice a guvernării economice europene, prin participarea adecvată a

Parlamentului European și a Parlamentelor Naționale. Reforma guvernantei economice prevede o coordonare ce se bazează pe metoda comunitară și nu pe colaborarea interguvernamentală.

De asemenea, s-a propus înființarea unui Fond Monetar European. Totodată, au fost partajate **atribuțiile principalelor organisme europene**, astfel:

- Consiliul European definește direcțiile și prioritățile politice generale;
- Comisia promovează interesul general al Uniunii și ia inițiativele necesare în acest sens;
- Parlamentul European și Consiliul exercită în comun funcții legislative și bugetare în baza propunerilor Comisiei.

Concluziile acestui demers scot în evidență că **Guvernanța economică și reglementarea serviciilor financiare** reprezintă o activitate importantă pentru Uniunea Europeană, regăsite în comunicările publice.

Comisia a prezentat opinii care au fixat cadrul dezbaterii privind consolidarea guvernantei politicii economice în Uniunea Europeană și în zona euro.

Elementul de bază al acestui proces îl reprezintă o supraveghere sporită a politicilor fiscale, a politicilor macroeconomice și a reformelor structurale, care ar trebui susținută de mecanisme stricte de punere în aplicare, în vederea prevenirii și corectării exceselor care ar putea pune în pericol creșterea și stabilitatea noastră financiară comună.

Comisia Europeană a prezentat deja amendamente la normele Uniunii Europene privind agențiile de rating și a lansat o consultare publică privind **reforma guvernării corporative în instituțiile financiare**.

În acest sens, Comisia are două obiective principale:

- asigurarea unei supravegheri eficiente și centralizate la nivel european, și
- o transparență sporită cu privire la entitățile care solicită evaluări, astfel încât toate agențiile să aibă acces la aceleași informații.

Aceste modificări ar fi de natură a îmbunătăți supravegherea, a asigura creșterea concurenței pe piața agențiilor de rating și a îmbunătăți protecția investitorilor.

Programul de lucru al Comisiei Europene pentru anul 2011 va include:

- continuarea acțiunilor în vederea completării și finalizării unui nou cadru privind guvernanta economică, inclusiv propuneri legislative;
- adoptarea ultimelor măsuri în vederea finalizării reformei cuprinzătoare a sistemului financiar european;
- revizuirea Directivei privind piețele instrumentelor financiare;
- normele organismelor de plasament colectiv în valori mobiliare privind depozitarea și remunerarea;
- legislația privind pachetele de produse de investiții cu amănuntul;
- noi modificări suplimentare ale Regulamentului privind agențiile de rating de credit; legislație privind gestionarea crizelor și fondurile destinate soluționării situațiilor de criză bancară;
- legislația privind guvernanta corporativă.
- Comisia va lua măsuri în domenii precum impozitarea în sectorul financiar.
- combaterea întârzierii efectuării plăților în cazul tranzacțiilor comerciale

Din perspectiva guvernantei economice europene, auditul financiar are o poziționare meritorie, având în vedere schimbările preconizate a se produce la nivelul Uniunii Europene, dintre care, se pot sesiza cel puțin o serie de direcții de dezvoltare:

- A - necesitatea abordării auditului extern, independent, ca o regulă necesară și obligatorie în activitatea din sectorul financiar, supus unei supravegheri europene, pe lângă cea națională
- B - redefinirea cadrului de raportare în această accepțiune de reformă a supravegherii activității sectorului financiar cu implicație asupra opiniei de audit financiar
- C - reasezarea guvernantei corporative, acțiune fundamentală în sectorul financiar european, cu implicație importantă în rapoartele de audit financiar

„Auditul financiar, procedurile și politicile contabile – în contextul guvernantei corporative”

Prof.univ.dr. **Maria Manolescu**,
vicepreședinte al Consiliului CAFR

Autoarea prezentării și-a început alocuțiunea cu un citat din **Robert Bunting**, președintele IFAC: „Guvernanța corporativă este elementul esențial în funcționarea pe termen lung a unei companii, în dezvoltarea economică și socială a acesteia... Încrederea într-o companie este dată de înșiși responsabilii însărcinați cu guvernanța corporativă ai acesteia!”

Potrivit lui **Alex Borg**, șeful Departamentului Politici și Practici de Guvernanță Corporativă din Banca Mondială, lecția dată de criza financiară arată că principiile generale ale guvernantei corporative, în general, au fost preluate, dar problemele conformării efective la cerințele respective au rămas în mare parte nerezolvate, de exemplu:

- slaba implementare a bunelor practici privind:
  - independența administratorilor;
  - calificarea membrilor consiliilor de administrație, membrilor directoratului etc.;
- ignorarea riscurilor în procesul de guvernare a companiilor:
  - lipsa mecanismelor de identificare a riscurilor de management și de raportare a acestora;
  - deficiențe în organizarea și funcționarea controlului intern;
  - politici, proceduri și practici neadecvate.
- slaba aliniere a remunerării responsabililor însărcinați cu guvernanța corporativă cu riscurile pe termen lung ale companiilor și cu interesele acestora.

Unde ne situăm în anul 2010?

- Cerințele privind guvernanța corporativă a societăților comerciale, companiilor și societăților naționale etc. sunt puțin vizibile în preocuparea guvernanților și a factorilor politici;
- Numirile responsabililor însărcinați cu guvernanța corporativă se fac pe alte criterii decât cele profesionale;

- Administratorii independenți fie lipsesc din consiliile de administrație, fie sunt numiți pe criterii netransparente;
- Cerințele Legii societăților comerciale privind organizarea activității de audit intern în multe entități nu sunt respectate;
- Legea societăților comerciale păstrează reglementări care nu corespund conceptului de guvernanță corporativă și principiilor acestui concept.

Se pune problema cum poate să influențeze „în bine” auditorul financiar guvernanța corporativă? Răspunsul este acela că, prin standardele profesionale aplicabile, auditorul financiar are un rol important în implementarea principiilor de guvernanță corporativă în cadrul entităților auditate, de exemplu:

- prin înțelegerea de către responsabilii însărcinați cu guvernanța corporativă a răspunderii acestora pentru: pregătirea situațiilor financiare în conformitate cu cadrul de raportare financiară aplicabil; organizarea unui control intern astfel încât raportările financiare să nu conțină denaturări semnificative (ISA 200)
- înțelegerea de către persoanele însărcinate cu guvernanța corporativă a răspunderii auditorului în exprimarea opiniei cu privire la situațiile financiare auditate (ISA 200, ISA 700 etc.)
- comunicarea către responsabilii însărcinați cu guvernanța corporativă a aspectelor semnificative privind: politici, proceduri și practici contabile neadecvate cadruului de raportare aplicabil; control intern neorganizat sau care funcționează necorespunzător (ISA 260, ISA 265 etc.);
- prin punerea în evidență a riscurilor generate de estimările contabile și prezentările de informații cu privire la valoarea activelor, datoriilor și capitalurilor proprii neadecvate (ISA 540 ș.a.);
- luarea în considerare de către auditorul financiar a integrității conducerii entității auditate și a angajaților acesteia (ISA 250);

Câteva cuvinte despre raportul strategie, proceduri contabile proprii – politici contabile

Se cuvine relevată legătura intrinsecă dintre existența și soliditatea strategiei privind dezvoltarea unei entități și consistența procedurilor și politicilor contabile ale acesteia.

- Articolul 142 (2) din Legea societăților comerciale prevede:

„Consiliul de administrație are următoarele competențe de bază care nu pot fi delegate directorilor:

- a) stabilirea direcțiilor principale de activitate și de dezvoltare ale societății;
- b) stabilirea politicilor contabile .... ;

Strategia reprezintă ansamblul obiectivelor majore pe termen lung ale unei entități, principalele modalități de realizare, împreună cu resursele alocate în vederea obținerii avantajelor competitive potrivit specificului fiecărei entități.

Politicile contabile, ca parte componentă sau consecință a politicilor globale ale unei entități, trebuie elaborate avându-se în vedere specificul activității, de către specialiști în domeniul economic și tehnic, cunoscători ai strategiei entității și activităților desfășurate de aceasta.

- **Procedura contabilă** este o metodă sau o tehnică pe care o companie o folosește sistematic în efectuarea unei operații, a unui proces. Exemplu: metode de organizare a contabilității; metode de inventariere; tehnici de estimare; tehnicile de exercitare a controlului intern etc.

Reglementările contabile conforme cu directivele europene prevăd că **administratorii entităților trebuie să aprobe**

politici contabile pentru operațiunile derulate, inclusiv proceduri contabile proprii pentru situațiile prevăzute de lege.

Ne vom referi la câteva astfel de proceduri.

- **Procedura privind organizarea și conducerea contabilității** intră în răspunderea decidenților (administratori, ordonatori de credite, după caz) în baza art. 10 alin. (1) din legea contabilității și presupune:
  - asumarea deciziei privind organizarea și conducerea contabilității fie în compartimente distincte ale entității, fie externalizarea acestei activități pe bază de contracte de prestări de servicii cu persoane autorizate;
  - aprobarea formei de înregistrare în contabilitate, a sistemului de registre și documente financiar-contabile și a sistemului informațional financiar-contabil
  - proceduri proprii de stabilire și alocare a numerelor/seriilor privind formularele financiar-contabile, astfel încât să fie oferite informațiile cerute de reglementări;
  - procedura privind arhivarea și păstrarea registrelor și documentelor financiar-contabile, precum și procedura de reconstituire a documentelor pierdute, sustrase sau distruse;
  - procedura de aplicare a criteriilor minime privind programele informatice (clauze contractuale clare; manuale de utilizare complete și actualizate; regulamente interne; existența planului de securitate a sistemului informatic etc.)
- **Procedurile de inventariere a activelor, datoriilor și capitalurilor proprii** (art. 2 din OMFP nr. 2861/2009), care are în vedere:
  - Normele prevăzute la art. 1 alin. (1) din OMFP nr. 2861/2009 trebuie să constituie cadrul general care stă la baza procedurii interne
  - Comisiile de inventariere trebuie să aibă în componența lor persoane calificate care să poată evalua elementele inventariate, deprecierea acestora după caz; eventualele amortizări suplimentare etc.
- **Proceduri privind tehnicile de estimare contabilă** (valoare justă, beneficii economice, ajustări pentru depreciere sau pierdere de valoare, amortizări suplimentare, provizioane etc.)
- **Procedura de evaluare a costului de producție sau de prelucrare a stocurilor**

● Procedura privind organizarea controlului intern

- **cerința legală** privind organizarea controlului intern: secțiunea nr. 11 a Reglementărilor contabile conforme cu Directiva a IV-a a CEE;
- **cerință incompletă a art. 142 a Legii societăților comerciale** (trebuie corectat acest punct slab al legii);
- cerința expresă a ISA 315
- activitățile de control intern privesc în general existența procedurilor de evaluare și prevenire a riscurilor, precum și procedurile și politicile concrete ale entității referitoare la:
  - ♦ separarea responsabilităților cu scopul prevenirii fraudelor și a erorilor;
  - ♦ reguli clare privind aprobarea operațiunilor (limite de competențe) și cu privire la delegarea competențelor;
  - ♦ evaluarea mecanismelor de control intern specifice tehnologiilor informaționale;
  - ♦ răspunderi clare privind protejarea activelor entității prin deponare, gestionare, securizare și controale fizice adecvate;
  - ♦ răspunderi clare privind controlul costurilor;
  - ♦ existența unui proces credibil de informare și comunicare, bazat pe informații relevante și credibile;
  - ♦ evaluarea permanentă de către responsabili a aplicării corecte a mecanismelor de control intern prin monitorizare și supervizare.

Notă: Un studiu extins pe marginea acestei teme poate fi regăsit în revista „Audit Financiar” nr. 9/2010.

Masa rotundă:

„Auditul financiar: calitate, responsabilitate, profesionalism”

Moderator: **Andrei Cristea**,
director Revista Română de Consultanță

„Redefinirea valorii auditului”

Laura Perrin,
membru al Consiliului Internațional ACCA

ACCA a publicat un document, la începutul anului 2010, care se referă la redefinirea valorii auditului.

La 13 octombrie Comisia Europeană a publicat o „Carte verde”, de fapt un proiect de discuție numit „Politica de audit – învățăminte după criză”. Deci, cum vedem, pe plan global profesia de auditor este „în lumina reflectoarelor”.

Voi începe cu un citat al Comisiei Europene: „**Un audit robust este esențial în restabilirea încrederii, contribuie la protejarea investitorilor și reduce costul capitalurilor societăților.**”

Cu alte cuvinte, nu suntem într-un cadru în care punem la îndoială valoarea auditului, care este incontestabilă pentru societate și pentru mediul de afaceri. Dar, având în vedere schimbările economice care au avut loc în ultimii ani, nu putem să nu ne întrebăm cum poate să evolueze această valoare, cum pot crește rolul și scopul auditului pentru a contribui la o mai mare stabilitate financiară.

Din sugestiile Comisiei Europene am selectat patru idei principale în acest sens.

Prima se referă la comunicarea dintre auditori și utilizatori, care ar putea fi îmbunătățită prin două măsuri esențiale: posibila extindere a scopului auditului: opinia să includă informații despre managementul riscului, control intern, guvernanta corporativă; auditul să ia în considerare și să comenteze ipotezele financiare care stau la baza informațiilor de afaceri. Deci auditorul nu ar trebui să emită opinii doar despre situațiile financiare care se referă la informații din trecut, ci să se uite și la acele prognoze financiare care sunt indicative cu privire la viabilitatea viitoare a societății.

O altă modalitate de a îmbunătăți comunicarea ar fi posibila modificare a raportului de audit fie prin extinderea acestuia, fie prin includerea de informații care în prezent se află în scrisoarea către management sau către comitetul de audit, la care investitorii nu au acces.

Sunt sugestii binevenite, dar rămân întrebări, care nu se află în „Cartea verde” a Comisiei Europene, despre riscurile angajamentului pentru auditori. Deci, dacă se va extinde în aceste arii misiunea de audit, cum rămâne cu acel raport între cost și beneficii? Sau o altă chestiune, la fel de importantă, se referă la cunoștințele auditorilor în legătură cu extinderea auditului: sunt auditorii pregătiți profesional să facă acest lucru?

O altă idee pe care o lansează Comisia Europeană – și care consider că este una controversată – este de a influența modul în care se desfășoară acum piața auditului și anume fie prin restructurarea și restrângerea Big 4 (deci, „să apăsăm de sus” și să le împărțim în mai multe), fie prin dezvoltarea firmelor de audit mici și mijlocii.

Cea de a treia idee, foarte importantă în profesie, se referă la creșterea independenței firmelor de audit și, în acest

sens, prin: rotația obligatorie a firmelor sau a partenerilor, prin a avea firme pur de audit, deci furnizarea de alte servicii decât cele de audit să fie interzise și posibilitatea retribuirii/remunerării auditorului de către un terț, de exemplu, organismul de reglementare, pentru a elimina acel conflict care vine din faptul că auditorul emite o opinie despre situațiile financiare realizate de management, în schimb managementul este acela care selectează și plătește auditorul.

O altă idee se referă la IMM-uri și la societățile de audit mici și mijlocii. Cu siguranță, IMM-urile au de câștigat din audit, dar pentru ele auditul reprezintă și o povară financiară. Una din ideile sugerate de Comisie este să existe mai multă flexibilitate. Să nu spunem „un audit este un audit” și punct. Ci să ne gândim la posibilitatea de a avea misiuni de asigurare, altele decât auditul, care ar fi mai adecvate complexității și naturii IMM-urilor.

În concluzie, documentul publicat de Comisia Europeană este supus consultării publice până în 8 decembrie 2010. ACCA organizează încă din 2009 „mese rotunde”, investigând profesia din întreaga lume pe această temă.

Un ultim gând: „**O lume fără audit ar fi cu siguranță o lume mai săracă**”.

„Reglementarea supravegherii publice a auditului statutar”

Dr. Georgeta Petre,
membru al Consiliului CAFR,
director în Ministerul Finanțelor Publice

Problematika supravegherii în interes public a auditorilor financiari este de foarte mare actualitate și deosebit de complexă. De aceea, voi aduce în discuție câteva idei. Necesitatea supravegherii auditului statutar derivă din prevederile Directivei 43/2006 a CEE, care a fost transpusă prin OUG 90/2008, care a suferit unele modificări și completări cu ocazia aprobării ei ca Lege. În această ordonanță găsim noțiunea de autoritate competentă, iar una din autoritățile competente este Camera Auditorilor Financiari din România, care organizează, coordonează și autorizează desfășurarea activității de audit financiar în țara noastră. Legislația care reglementează organizarea și funcționarea Camerei Auditorilor Financiari este reprezentată prin Ordonanța Guvernului nr. 75/1999, republicată, cu modi-

ficările și completările ulterioare, dar și prin Hotărârea Guvernului nr. 983/2004 care aprobă Regulamentul de organizare și funcționare a Camerei, precum și prin hotărâri emise de Consiliul CAFR pentru aprobarea de norme referitoare la activitățile desfășurate – pregătire profesională, stagii, atribuirea calității de auditor financiar etc. La această dată este în curs de revizuire Hotărârea de Guvern pentru modificarea și completarea Regulamentului de organizare și funcționare a CAFR.

Cealaltă autoritate competentă este Consiliul pentru Supravegherea Publică a Activității de Audit Statutar – CSPAAS. Acest organism a fost constituit în România ca urmare a cerințelor Directivei 2006/43/CEE, dar activitatea sa are la bază și recomandările Comisiei Europene privind unele aspecte ale auditului statutar. Responsabilitățile CSPAAS se referă la aprobarea și înregistrarea auditorilor statuari și a firmelor de audit; adoptarea standardelor referitoare la etica profesională, sistemul de control intern al calității; formarea profesională continuă, asigurarea calității și revizuirii de calitate și asigurarea sistemelor de investigație și disciplină.

Una din cerințele sistemului de supraveghere publică a auditului statutar se referă la transparență, iar altă cerință o reprezintă asigurarea unei finanțări corespunzătoare, sigure și fără influențe a funcționării organismului de supraveghere. La această oră este în curs de perfecționare și legislația privind supravegherea auditului statutar, astfel încât organismul de supraveghere să poată funcționa așa cum prevăd cerințele Directivei Europene.

„Consolidarea auditului, stabilitatea financiară și creșterea economică”

Carmen Mataragiu,
membru al Consiliului CAFR,
General Manager PKF Econometrica

La expunerea sa, Carmen Mataragiu, a propus două motto-uri:

„*Viziunea fără acțiune este un vis, dar acțiunea fără viziune este un coșmar*” – proverb japonez
„*Nu tot ceea ce CONTEAZĂ poate fi cuantificat și nu tot ceea ce poate fi cuantificat CONTEAZĂ*” – Albert Einstein

Afirmația lui Einstein este poate mai actuală ca oricând. Este important să înțelegem cât contează auditul pentru stabilitatea financiară și pentru ceea ce înseamnă dezvoltarea economică durabilă și cât contează în munca auditorului o simplă cuantificare sau analiză a cifrelor în raport cu calitatea sau importanța acestor cifre.

Dacă luăm în discuție consolidarea auditului, aceasta nu poate fi pusă pe masa de lucru în afara consolidării profesiei. Desigur că economia globalizată, care a născut, cel puțin în ultimul deceniu, nevoia unor standarde comune atât în domeniul contabilității, cât și în cel al auditului, a culminat cu evenimentele care au marcat viața acestui deceniu, respectiv criza de la începutul anilor 2000, cu apogeul crizei financiare din ultima perioadă. De aceea, se impune din ce în ce mai pregnant nevoia de convergență a acestor standarde.

Este adevărat, după criză guvernele au trebuit să preia o parte din efectele crizei, ceea ce nu a fost foarte ușor. Vă amintiți probabil că anul trecut au fost editate și în România și sunt aplicabile din acest an standardele de audit clarificate, care nu fac altceva decât să susțină o mai bună cali-

tate a auditului, să servească mult mai bine scopul public pe care auditul îl are. Intensificarea colaborării organismelor profesionale la nivel global, în primul rând cu IFAC, precum și cu G 20, Banca Mondială, FMI și alte comunități de afaceri, arată de fapt care este importanța care se acordă în această perioadă consolidării profesiei contabile în întreaga lume.

De asemenea, IFAC este preocupat, împreună cu celelalte organisme pe care le-am amintit, de adoptarea și implementarea Standardelor internaționale de raportare pentru instituții publice, ca o bază pentru dezvoltarea transparenței la nivelul situațiilor financiare publice, care, la rândul lor, pe lângă evitarea cazurilor de corupție, vor asigura o mai bună gestionare și o mai bună programare fiscală a taxelor din fiecare țară.

Așa cum spunea și Laura Perrin, „Cartea verde a auditului” care tocmai a fost făcută publică a adus în discuție rolul auditorului, comunicarea auditorului cu utilizatorii, guvernanta și independența firmelor de audit, supravegherea și simplificarea standardelor de audit pentru entitățile mici și mari.

Nu vom putea să ajungem la stabilitate financiară fără organizare profesională puternică, profesioniști contabili competenți, cadru de reglementare adecvat și eficient, o supraveghere adecvată a contabilității, auditului și a raportării financiare, informații financiare de înaltă calitate, management economic și financiar solid al resurselor publice, piață de capital puternică și un sector prosper al entităților mici și mijlocii.

Stabilitatea financiară presupune dezvoltarea sectorului financiar, creștere economică, progres social.

„Auditul financiar – percepția și așteptările mediului de afaceri”

Marius Stăncescu,
președinte RIFF Holding

Făcând abstracție de faptul că în RIFF Holding există o companie de audit destul de puternică, doresc să vorbesc prin prisma intereselor oamenilor de afaceri, pentru a aduce în lumină câteva probleme, nu sunt foarte multe, cu care oamenii de afaceri se confruntă în relația cu auditorii.

Deseori mediul de afaceri din România apreciază ca fiind cel puțin discutabile atât independența și obiectivitatea conținutului și concluziilor rapoartelor de audit, mai ales plecând de la o simplă definiție a guvernantei corporative, faptul că auditorii nu respectă de foarte multe ori, pe lângă reglementările profesionale în materie de aplicație în ceea ce privește misiunea de audit, și normele de conduită profesională.

Dacă vorbim de guvernanta corporativă, ne referim la totalitatea sistemelor și proceselor implementate într-o companie pentru a conduce și controla această companie cu scopul de a-i crește performanța, de a-i crește valoarea. Acest lucru are în vedere pe lângă o mare credibilitate a sistemelor financiare și asigurarea unui management eficient al riscurilor.

Misiunea încredințată oricărui auditor financiar este, printre multe altele, acea monitorizare obiectivă și independentă a procesului de raportare financiară, a eficacității sistemului de control intern și a managementului riscurilor din cadrul companiilor. Spun asta tocmai legat de guvernanta corporativă, care este una din temele esențiale ale acestui discurs.

Rațiunea instituirii unor astfel de principii derivă din dreptul conferit acționarilor și asociațiilor companiilor de a primi într-o manieră corectă, completă și obiectivă toate informațiile de natură a justifica modul în care sunt protejate interesele acestora în afaceri. Prin prisma interesului mediului de afaceri, a expectațiilor legitime și diligente ale acționarilor față de auditorul financiar în contraprestație – mare atenție! – cu onorariul plătit pentru serviciile angajate, sunt acelea de a primi, în cadrul raportului de audit sau separat de acesta, toate informațiile relevante care stau la baza formării opiniei de audit.

Expectațiile legitime și diligente ale acționarilor sunt de a li se prezenta analizele și investigațiile realizate în scopul determinării concluziilor profesionale menite să asigure baza de evaluare și formare a deciziilor de vot asupra subiectelor de pe ordinea de zi a adunărilor generale. Or, de foarte multe ori se votează în necunoștință de cauză asupra situațiilor financiare și de foarte multe ori – țin să atrag atenția – auditorii nu se prezintă la adunările generale pentru a-și susține rapoartele, ci pur și simplu le depun la mapă.

Expectațiile legitime și diligente ale acționarilor sunt de a fi informați asupra riscurilor, a avantajelor și dezavantajelor de business asupra societății prin natura relațiilor de afaceri.

Aș dori să prezint o listă, evident nu completă, dar semnificativă a concluziilor pe care le așteaptă mediul de afaceri, acționarii și asociații unei companii în ceea ce privește rapoartele de audit în sensul prezentării în detaliu a tuturor aspectelor semnificative pe care aceștia ar trebui să le cunoască cu privire la cauzele care, într-un exercițiu financiar, determină rezultate financiare negative, diminuări ale valorii patrimoniale, riscuri legate de costurile financiare, cele legate de cash-flow, de lichiditatea imediată necesară pentru efectuarea plăților scadente, de impactul dependenței față de unul sau foarte puțini clienți majori ai companiei. Și, nu în ultimul rând, în accepțiunea mediului de afaceri, precum și a organismelor internaționale de reglementare în domeniu aș atrage atenția Camerei Auditorilor Financiară că, de foarte multe ori, auditorii încalcă tocmai aceste reglementări ale organismelor internaționale. Auditul financiar vizează îndeosebi evitarea fraudelor, a erorilor, evaluarea riscurilor semnificative, atestarea imaginii fidele a conturilor, a calității controlului intern în concordanță cu normele contabile și de audit, analiza proceselor sau a sistemelor de informare, reprezentând în esență examinarea efectuată de un profesionist asupra modului în care se desfășoară o activitate prin raportarea la criteriile de calitate

și eficiență specifice acestei activități.

Aș atrage atenția Camerei Auditorilor Financiari asupra faptului că așteptările mediului de afaceri sunt de a se implica direct, eficient, la nivel reglementativ, în ceea ce privește respectarea de către auditori atât a conduitei profesionale, cât și a normelor de aplicație profesională în îndeplinirea misiunilor.

„Controlul riscului de audit prin arta planificării”

Prof.univ.dr. **Ana Morariu**,
membru în Consiliul CAFR

Controlul riscului de audit reprezintă o preocupare permanentă a auditorului în orice misiune de asigurare. Controlul riscului de audit debutează cu activitatea de planificare, definită ca o strategie generală și o abordare detaliată care determină natura, durata și întinderea procedurilor de audit. Controlul riscului de audit aparține integral responsabilității auditorului.

Strategia presupune *un plan de acțiuni cronologice, abilitatea în a folosi mijloacele disponibile, împrejurările și condițiile favorabile în vederea atingerii obiectivelor propuse. Prin planificare, auditorul își propune următoarele obiective: să obțină **suficiente probe** adecvate pentru realizarea misiunii, în raport de setul de circumstanțe date; permite o evaluare a **costului auditului** la un nivel rezonabil și o conciliere corespunzătoare cu prețul prestației; sunt evitate **neînțelegeri** ce ar putea să apară în timpul realizării misiunii cu clientul respectiv; se acordă o atenție **domeniilor importante ale auditului**, fiind identificate posibilele **riscuri** și sunt soluționate la timp; **ajută la repartizarea** adecvată a **atribuțiilor** între membrii echipei misiunii; facilitează conducerea și supravegherea echipei antrenate în misiune; revizuieste munca acesteia și asistă, unde este cazul, la coordonarea activității făcute de alți auditori și experți atrași în realizarea misiunii, ajută auditorul să identifice și să rezolve problemele în mod eficace.*

*În activitatea de planificare a unei misiuni de audit este necesar să avem în vedere următoarele elemente pentru a putea să întocmim o strategie generală de audit, un plan de audit și un program corespunzător: **activități preliminare misiunii; obținerea informațiilor necesare cunoașterii clientului și a mediului său; efectuarea procedurilor analitice preliminare; determinarea pragului de semnificație și evaluarea riscului de audit; înțelegerea con-***

trolului intern, a sistemului contabil; planificarea activităților: strategia generală de audit și planul de audit.

Etapele amintite au un obiectiv comun: reducerea riscului de audit la un nivel acceptabil. Atenția auditorului trebuie îndreptată asupra minimizării eșecului de audit, care aparține în integralitatea sa partenerului (șefului de misiune) vizavi de eșecul economic, ca responsabilitate a managementului/governanței clientului auditat.

Masa rotundă:

„**Auditul financiar, necesitate a guvernancei corporative: cerințe și evoluții în contextul crizei economice**”

Moderator: **Daniel Pavel**, directorul publicației „Together for Your Business”

„Codul de Guvernare Corporativă al AmCham”

Bill Bowman, Camera de Comerț Americană în România și partener KPMG

În primul rând aș vrea să spun că sunt foarte mândru să fiu membru al CAFR.

Dar am venit aici și ca reprezentant al Camerei Americane de Comerț în România (AmCham), care a elaborat recent un Cod Etic de guvernare corporativă. Pentru că, înainte ca auditorul să-și înceapă misiunea, o companie trebuie să fie bine condusă și trebuie să producă informații financiare pentru care să nu fie nevoie de niciun fel de ajustare din perspectiva unui audit.

Vorbim, de fapt, despre **buna** guvernare corporativă, adică despre principii și practici pe care le are consiliul de administrație pentru a conduce eficient și etic compania. O bună guvernare corporativă este necesară pentru orice economie de piață care dorește să atragă investitori și să minimizeze costurile de capital. O companie bine condusă, transparentă prin aplicarea unei bune guvernance corporative va beneficia de costuri legate de prezența pe piață mult mai mici, pentru că se va vedea că prezintă un risc mai mic.

Prin emiterea acestui Cod Etic, AmCham România, o organizație cu peste 300 de membri, urmărește să susțină un

comportament etic, responsabil în materie de afaceri, care să producă o schimbare în bine a mediului de afaceri și să facă lobby în favoarea unei mai bune maniere de a lucra, apelând la exemplul celor mai bune practici în domeniu. Mark Gitenstein, ambasadorul SUA în România, a primit cu mult entuziasm ideea de a introduce transparența nu numai în felul în care funcționează companiile, cât și în funcționarea administrației statului.

Codul, ca atare, este foarte simplu și direct, se bazează pe principii, deci poate fi aplicat de către multe organizații fără a fi nevoie de o adaptare specifică. Este împărțit pe capitole care se ocupă de drepturile acționarilor, structura managementului, modul de numire și de remunerare a consiliului de administrație, modalități de evitare a conflictelor de interese, comitetele consultative, responsabilitățile contabilității și auditului.

Este, deci, organizat de așa manieră încât, practic, orice organizație îl poate adapta la propriile necesități, dacă dorește. Acesta este de fapt elementul-cheie: codul nu poate fi impus unei organizații, ci trebuie acceptat de către aceasta.

În Codul Etic se propune un sistem modern de verificare și echilibrare. Verificarea se referă la supravegherea eficientă a conducerii de către acționariat și auditori, iar echilibrul, la o distribuire adecvată a puterii între diversele organisme de conducere din cadrul companiei.

Companiile trebuie să-și gestioneze afacerile într-o manieră transparentă și etică față de toți cei interesați, indiferent că sunt investitori, management, angajați sau cei care acordă credit, pentru că în acest fel le va crește credibilitatea pe piață.

„Adâncimile crizei sistemului corporativ și răspunerile celor însărcinați cu măsurarea-evaluarea stării de fapt a economiei”

Emil Culda,
vicepreședinte al Consiliului CAFR

Caracteristicile definerii ale recesiunii și crizei economice actuale pun în evidență în principal limitele și dezechilibrele majore ale globalizării și hiperdimensionării («obezității»)

structurilor (entităților) economice, a căror filozofie de dezvoltare vizează consumul excesiv și concentrările de putere (monopolul), precum și deficiențele unui sistem financiar-bancar dereglat și bolnav de propria-i putere pe care i-o conferă sursele / resursele uriașe de care poate dispune fără efort, fără o răspundere pe măsură și pe care le-a utilizat în ultimii 20-30 de ani în mod tot mai accentuat pentru a susține și a participa la vânzarea INUTILULUI, VISELOR și PARIURILOR

În condițiile actuale, capitalismul ca sistem social și economic este, de asemenea, într-o criză majoră deoarece nu s-a dovedit capabil:

- să mențină în stare de funcționare motorul său principal care i-a permis și i-a susținut dezvoltarea din ultimii 300 de ani – CONCURENȚA
- să evite preluarea unui soi de «comunism», pătruns oarecum «pe ușa din față», adică acest tip de proprietate corporativă de dimensiuni uriașe, ce a devenit practic incontrollabilă («proprietate comună»), cu toate consecințele ce decurg din această situație
- să impună un sistem de guvernare corporativă performant (sănătos), bazat pe transparență și echilibru între puteri, obiective și dezideratele culturii organizaționale, astfel încât «extremismul» de orice fel generat de LĂCOMIE să poată fi evitat
- să răspundă cu promptitudine presiunilor globalizării economice și «concuranței politice» a marilor corporații transnaționale și nici să influențeze/ajusteze suficient marile dezechilibre dintre statele (regiunile) lumii.

Guvernanța corporativă poate fi o cheie a controlului crizei și o «piesă» dintr-un ansamblu mult mai complex ce ar putea reprezenta CALEA de ieșire din criză, dacă:

- ar asigura transparența și corectitudinea (completitudinea) privind datele și informațiile economice (financiar-contabile), ar reprezenta realmente un deziderat fundamental și pentru funcționarea și conducerea entităților de orice fel (companii comerciale, structuri asociative, structuri/instituții ale statului) în ceea ce privește resursele pe care le dețin și modul de utilizare al acestora
- managementul (executiv) al companiilor comerciale de orice fel ar avea stabilite obiective multiple (echilibrate), astfel încât pentru conducătorii/managerii acestora vânzările și profitul să nu poată deveni absolute (sin-

gurele scopuri), iar aceștia să nu mai aibă comportamentul de « bivol », așa cum se întâmplă acum în marile corporații, dar și în majoritatea celorlalte companii

- marketingul agresiv și excesiv ar fi « temperat » prin reglementări vizând cu precădere concurența/publicitatea, iar statul și-ar exercita rolul de arbitru, dar și de protector în special al consumatorului (individului), în raport cu acțiunile/activitățile și produsele/serviciile corporațiilor/companiilor
- auditul intern și auditul extern, ca piese fundamentale ale guvernanței corporative, ar putea fi exercitate în raport cu un sistem de control intern și respectiv de contabilitate și raportări financiar-contabile, adaptate situației actuale (revizuite), ce să răspundă în egală măsură atât intereselor/așteptărilor investitorilor, cât și tuturor « beneficiarilor » aceștia sau utilizatorilor informațiilor din raportările de orice fel (interne, contabile, de audit etc.).

Economiștilor în general, precum și profesioniștilor în contabilitate, audit sau alte specializări (consultanță, evaluare, fiscalitate) în special în mod sigur li se vor imputa multe

privind rolul lor « profilactic » de până acum, având răspunderi foarte mari în situația actuală și putând avea de asemenea și un rol foarte important pe durata crizei, inclusiv în ceea ce privește modalitățile de « gestionare » și de ieșire din aceasta.

Auditorilor financiari (profesioniștilor contabili) li se vor cere mult mai mari GARANȚII ȘI RĂSPUNDERI privind calitatea/caracterul predictibil al datelor și informațiilor pe care le girează prin serviciile lor profesionale.

Standardele profesionale de contabilitate și audit vor suferi modificări majore determinate de actuala criză și așteptările utilizatorilor informațiilor economice (financiar-contabile), iar regulile și cerințele privind etica (deontologia) profesională vor fi mai importante ca niciodată.

În egală măsură, dacă nu chiar în mai mare măsură, doar persoanele întreprinzătoare, creatoare și intuitive, indiferent de profesia (ocupația) lor, vor putea oferi căi și soluții de depășire a unei perioade (durate) foarte greu de comensurat și de rezolvare a unor situații/probleme și mai greu de evaluat/ dimensionat.

Criza economică actuală este determinată indiscutabil și de criza politică/statală, iar deficitul uriaș al majorității țărilor puternic dezvoltate sunt o mărturie de netăgăduit în acest sens.

Avem de fapt probleme cu cei (persoane, sisteme) care «fac» și «desfac» în numele și pe banii noștri, dar ale căror răspunderi nu sunt nici pe departe de amploarea resurselor de care pot dispune.

De fapt, lupta pentru propriul nostru echilibru (ce ne dorim, ce este important, căutarea adevărului și a fericii etc.) aproape că nu poate exclude soluționarea dezechilibrelor menționate mai sus.

„Cerințe ale guvernantei corporative pentru auditul financiar”

Bruno Roche,
director general Veolia și Apa Nova,
președintele Camerei Franceze de Comerț și Industrie pentru România

Să faceți un director de întreprindere să vorbească despre auditul financiar nu este ușor. Când faci parte dintr-un grup internațional, cum este Veolia, care este cotate la bursele din New York și Paris, toate filialele sale, inclusiv cea din București, se supun aceluiași reguli de guvernare corporativă și de audit financiar.

Uneori, în mediul de afaceri, în special în România, nu este întotdeauna ușor să punem în practică aceste reguli de guvernare. Dar este o cerință, un imperativ. Este o obligație, în primul rând pentru că regulile grupului nostru o impun și este un imperativ pentru că un grup de dimensiunea companiei noastre nu poate face derogare de la aceste reguli.

În acest mediu al întreprinderilor se găsesc auditorii externi, care vin pentru o perioadă mai lungă să ne auditeze, să se uite la conturi, ceea ce răspunde exigențelor noastre și cerințelor noastre imperative. Ceea ce dorim noi în întreprinderea noastră este să avem auditori care să fie serioși, care să nu ezite să spună dacă ceva nu este bine, care să nu susțină o guvernare a întreprinderii care nu trebuie susținută, dorim ca auditorii să fie alături de noi pentru a ne ajuta să punem în practică o bună guvernare corporativă,

pentru că face parte din misiunea noastră. Avem nevoie de auditori nu neapărat super-calificați, dar exigenți, pentru a face față exigențelor pieței și ale crizei, despre care se vorbește poate prea mult.

Într-o companie trebuie să putem să prezentăm conturile, să le audităm și în urma analizelor lor trebuie să oferim o comunicare corectă autorităților și piețelor financiare, pentru că în lumea de astăzi, mai ales în perioadă de criză, o adiere la București poate stârni o furtună la New York. Avem șansa ca în România să avem auditori de o calitate excelentă, cu orizonturi foarte largi.

Camera de Comerț Franceză din România are peste 300 de membri, printre care se numără și auditori financiari, care au intervenții în cadrul seminariilor organizate de noi și pot confirma faptul că avem în România auditori de foarte bună calitate.

„Comunicarea auditorului financiar cu persoanele însărcinate cu guvernarea”

Mircea Bozga,
director PricewaterhouseCoopers România

Am ascultat cu atenție prezentările anterioare și în special pe cele ale domnilor Marius Stăncescu și Emil Culda și reflectam la ce soluție simplă aș putea găsi în acest moment pentru titlul prezentării mele vizavi și de preocupările pentru ieșirea din criză. Și mă gândeam, ca o soluție, la „Comunicare”, pentru că nu putem schimba direcția vântului, dar cu siguranță ne putem ajusta velele.

Diferența între așteptările mediului de afaceri și profesia de audit se poate, de cele mai multe ori, închide printr-o comunicare efectivă de ambele părți.

N-am să intru în detalii tehnice. Există standarde profesionale – două specifice și încă 15 în care se menționează ce trebuie să facă auditorul în comunicările pe care le are cu cei însărcinați cu guvernarea corporativă și cu conducerea entității.

Așa cum s-a discutat deja, comunicarea rezultatelor auditului către conducerea clientului și către cei însărcinați cu guvernarea reprezintă o parte integrantă a procesului de audit și este cerut în mod expres de standardele profesionale.

În același timp, comunicările robuste și pertinente din partea auditorului vor demonstra standardele sale de calitate și vor ajuta la consolidarea reputației sale pe piață. Ce poate fi mai puternic în convingerea potențialilor clienți decât recomandarea unui client existent?

Ca un nivel minim, auditorul trebuie să comunice „aspectele de audit care sunt de interes pentru cei însărcinați cu guvernanta”, solicitate de standardul profesional ISA 260. Acest lucru trebuie însă văzut și ca o oportunitate de a prezenta clienților punctul nostru de vedere și a adăuga valoare activității lor.

Se pune întrebarea: cum s-au schimbat comunicările auditorului către cei însărcinați cu guvernanta în condițiile crizei financiare actuale?

O trăsătură esențială a abordării de audit din acești doi ani constă în evaluarea impactului actualei crize financiare asupra clienților și situațiilor financiare ale acestora. Având în vedere efectul naturii complexe a crizei asupra evaluării activelor, datoriilor, cât și a lichidității și rezilienței operaționale, în această perioadă auditorii au examinat în mod special analizele clienților referitoare la impactul crizei financiare asupra afacerii.

Astfel, una din comunicările importante ale auditorului, în această perioadă, cu conducerea, respectiv cu cei însărcinați cu guvernanta clienților, a fost ca la începutul auditului să sublinieze importanța și urgența unei analize riguroase pentru a identifica impactul crizei asupra situațiilor financiare.

De exemplu, cu privire la **lichiditate, inclusiv reînnoirea finanțării**, au fost recomandări privind necesitatea:

- verificării, actualizării și adaptării previziunilor referitoare la fluxurile de numerar pentru ca managementul să se asigure că acestea țin cont de condițiile actuale din piață
- reanalizării procedurilor de control al creditului și managementul riscului de contrapartidă, acordând atenție mai ales impactului modificării condițiilor de bonitate a clienților;

Cu privire la **evaluare, au fost, de exemplu, recomandări pentru** actualizarea evaluărilor mijloacelor fixe, a datelor care intră în modelele de evaluare.

Cu privire la reziliența operațională, au fost recomandări pentru reevaluarea rolului și eficienței structurilor de guvernanta corporativă, inclusiv a procedurilor interne pentru prevenirea fraudei, a gradului de flexibilitate a controalelor interne pentru a face față noilor riscuri și presiuni - în spe-

cial asupra funcției de trezorerie și a vânzărilor, respectiv a controlului asupra încasării creanțelor.

În același timp, la finalul auditului, auditorul financiar a prezentat, acolo unde a fost necesar, concluziile analizei sale, riscurile rămase de acoperit și recomandările pentru îmbunătățirea procedurilor de control intern.

Care a fost răspunsul clienților? Așa cum era și firesc, efectul crizei economice asupra activității a fost preocuparea principală a majorității clienților. De aceea, comunicările au fost bine primite atât la nivel executiv, cât și la nivelul consiliilor de administrație sau al comitetelor de audit. Nu în ultimul rând ca urmare a informațiilor comunicate, conducerile societăților au stabilit măsuri noi, ce au fost implementate atât la nivel organizațional, spre exemplu în îmbunătățirea controalelor pentru prevenirea fraudelor, cât și la nivel de raportări financiare – și aici elocventă este actualizarea evaluării mijloacelor fixe. Trebuie menționat că a existat un canal de comunicare cu dublu sens. Pe baza discuțiilor, au fost identificate în același timp și noi arii de risc din punct de vedere al auditorului. Am avut clienți de la care membrii comitetului de audit ne-au solicitat în mod explicit expres să analizăm îndeplinirea clauzelor contractuale sau adecvarea gradului de provizionare a creanțelor.

„Maximizarea rentabilității investiției acționarilor prin îmbunătățirea gradului de conștientizare a riscului”

Matilda Crossman,
membru al Consiliului Internațional ACCA

De multe ori companiile sunt înconjurată de prea multe riscuri, așa că aş vrea să vă prezint un cadru de lucru cu riscurile. În primul rând ce trebuie să facem? Companiile trebuie să urmărească și să identifice riscurile de care să se ocupe. Când spun riscuri, trebuie să înțelegem cu toții acelaș lucru. O definiție simplă a riscului ar putea fi: posibilitatea ca un eveniment să se producă și să aibă un impact asupra obiectivelor unei organizații. Deci trebuie să vedem care sunt obiectivele noastre, pentru că dacă nu avem obiective, nu există riscuri.

În al doilea rând, avem nevoie de o cartare a riscurilor, de trasarea unei hărți pe care să stabilim prioritățile privind riscurile cu care ne confruntăm. Să vedem care este proba-

bilitatea producerii lor și dacă această probabilitate este ridicată sau scăzută, care este impactul potențial asupra firmei, dacă va fi puternic sau slab.

Practic, putem să clasificăm riscurile în riscuri cu impact foarte mare și riscuri cu impact foarte mic. Apoi ne vom ocupa de priorități. Deci trebuie să identificăm riscurile în funcție de obiective, să le cartografiem și să stabilim prioritățile și, în final, să dăm telefon unui prieten ca să ne spună ce să facem... sau să punem la punct un plan de acțiune, de răspuns. Odată ce a fost identificat un risc, răspunsul pe care îl dăm trebuie să țină cont de piața pe care acționează compania.

Cred că această schemă de lucru, care cuprinde identificarea, maparea și răspunsul la risc este valabilă și pentru auditorii financiari.

Câteva concluzii de final
au fost formulate de
prof.univ.dr. **Ion Mihăilescu**,
președintele Camerei Auditorilor Financiari
din România

Pe parcursul întâlnirii noastre am avut mesaje, am avut prezentări profesionale. Mulțumesc domnului Mihail M. Vlasov, președintele Camerei de Comerț și Industrie a României, pentru mesajul transmis, pentru colaborarea între organizațiile noastre ca și pentru condițiile asigurate în vederea organizării acestei manifestări. Aduc mulțumiri factorilor de conducere din instituțiile și organizațiile colaboratoare care ne-au transmis mesaje cu ocazia **Zilei Naționale a Auditorilor Financiari** din care am reținut cu satisfacție dorința de colaborare pentru a obține rezultate cât mai bune în activitatea consacrată interesului public.

Mulțumesc, de asemenea, reprezentanților mediului de afaceri și pentru „săgetuțele” punctuale cu privire la atitudinea Camerei, la ceea ce mai avem de făcut, vizavi de laudele care ni s-au transmis cu ocazia sărbătoririi noastre.

Materialele prezentate au fost interesante, de calitate și de conținut. Ele vizează, de fapt, fondul problemei: două medii – de audit și de guvernanță – cu responsabilități deopotrivă în interesul public și anume – elaborarea situațiilor financiare și, apoi, credibilizarea acestora prin rapoartele de audit.

Vom trage multe învățăminte din cele auzite aici și îi mulțumesc în mod special domnului Marius Stăncescu pen-

tru că a punctat câteva din lipsurile, din imperfecțiunile pe care le are Camera Auditorilor Financiari și asupra cărora aceasta trebuie să-și concentreze atenția pe viitor. De asemenea, aș vrea să consider că tot ceea ce azi s-a întâmplat aici reprezintă un imbold pentru mobilizarea în continuare a Camerei cu ocazia întâlnirilor zonale pe care le avem în cadrul seminariilor profesionale.

Sunt foarte fericit de ceea ce s-a întâmplat astăzi și mulțumesc în acest sens tuturor participanților. Depinde de noi, cei care ne aflăm la conducerea acestei organizații profesionale să asigurăm cadrul ca toate misiunile de audit să se realizeze în condiții de asigurare înalte, să diseminăm mai intens toate standardele tehnice la care noi apelăm în realizarea misiunilor, astfel încât toți auditorii noștri să-și desfășoare activitatea cu mult profesionalism.

Ecouri în mass-media

Evenimentul în sine, dar și în general sărbătorirea Zilei Naționale a Auditorului Financiar au fost pe larg reflectate în presa de business. Astfel, în perioada premergătoare sărbătorii auditorilor au fost publicate trei interviuri importante, cu factori din conducerea Camerei:

- prof.univ.dr. **Ion Mihăilescu**, președintele CAFR: „**Auditul financiar – busola managementului românesc**” – în „Business Magazin”;
- dr. **Eugen Nicolăescu**, prim-vicepreședinte al Consiliului CAFR: „**Auditorul financiar – un profesionist angajat în serviciul interesului public**” – în „Săptămâna Financiară”;
- prof.univ.dr. **Maria Manolescu**, vicepreședinte al Consiliului CAFR: „**Misiunile de audit financiar – oportunitate pentru dezvoltarea afacerilor**” – în „Business Review”.

Ulterior, prof.univ.dr. **Ion Mihăilescu** a participat la emisiunea „Business ON AIR” a postului „Radio France International”, consacrată relației între auditul financiar și guvernanța corporativă.

Simpozionul a fost transmis live de postul de televiziune „Money Channel”, precum și înregistrat în cadrul emisiunii „Și oameni și afaceri” a postului „Antena 3”. Au participat la Seminarul profesional și au transmis și publicat informații, reportaje și interviuri de la eveniment ziariști de la „Agerpres”, „Economistul”, „Together for Your Business”, „Afacerea”, „Tribuna Economică”, „Daily Business”, „Adevărul”, „Revista Română de Consultanță”, „Bloomberg”, „Revista Finanțe Publice și Contabilitate” ș.a.

Considerații privind responsabilitatea și răspunderea auditorului independent în auditul statutar privind fraudă

Sorin BRICIU*, Ciprian Teodor MIHĂILESCU** & Ana Maria CORDOȘ***

Abstract

Considerations on the Independent Auditor's Liability and Responsibility Regarding Fraud, in the Field of Statutory Audit

This article is a synthesis of a scientific research regarding the approach of errors and frauds - defining elements in the material misstatement of accounting information presented in the annual individual or consolidated financial statements of entities. The responsibilities in relation to audit engagements performed by statutory auditors are highlighted, both in what regards those who prepare these synthesis documents, according to the requirements of the applicable financial reporting framework, and the firms of audit partners, auditors who perform audit engagements.

Since, at global, but also at regional level, we are witnessing major trends and approaches regarding a new positioning of responsible parties' responsibilities and liabilities related to an audit engagement, the core of a serious analysis of the phenomenon of fighting and preventing fraud acquires a new dimension. This means to obtain an improved dialogue, both at technical level, but also at the level of the relevant bodies within IFAC. Statutory auditors must report, in a more extensive manner, in what concerns risk identification. This would trigger the auditor's liability, which, in many jurisdictions, appears as a major obstacle in expanding the risk reportings at the auditor's level.

Key words: : *liability, responsibility, fraud and error, material misstatements, erroneous reporting, misappropriation of assets, professional skepticism*

Cuvinte cheie: răspundere, responsabilitate, fraudă și eroare, denaturări semnificative, raportare frauduloasă, deturnare de active, scepticism profesional

* Prof.univ.dr., Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, e-mail: sbriciu@yahoo.com

** Auditor financiar, doctorand Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, e-mail: ciprian.mihailescu@yahoo.com

*** Asistent universitar, Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, e-mail: anamariacordos@yahoo.com

Introducere

O caracteristică distinctă a profesiei contabile o constituie asumarea responsabilității de a acționa în interes public. Așadar, responsabilitatea unui profesionist contabil nu constă exclusiv în satisfacerea nevoilor unui client sau ale unui angajator individual (100.1)¹.

Trăim într-o lume în care amploarea și accelerarea mutațiilor ce îi caracterizează evoluția sunt totodată factori de stabilizare, dar și de progres, ai unui progres ce se cere a fi monitorizat pentru a putea face față modernității mereu mai exigente. Această exigență se traduce în termenii complexității mereu crescânde a publicului ce trebuie să-și găsească soluții și a apelului la prestațiile purtătoare de soluții operaționale și globale într-un domeniu care solicită reactivitate.

În acest context, pluridisciplinaritatea, fără să se constituie la rangul de universalitate, constituie fundament al demersurilor orientate spre parteneriat. Aceste procese de creștere a competențelor dobândite prin practica de zi cu zi constituie baza fiecărui dispozitiv care se dorește a fi reactiv și eficient.

Auditorul, expert în înțelegerea elementelor prezentate în situațiile financiare, în analiza formării capitalului, a profitului sau a pierderii, a tranzacțiilor de tot felul, este fără îndoială un pol federativ esențial în acest dispozitiv, iar atributul de a ajuta managementul este complementar misiunilor sale tradiționale.

Cerința ce se adresează astăzi auditorului, în general profesioniștilor furnizori de servicii financiare este aceea de a-și exercita profesia în așa fel încât să corespundă cerințelor standardelor

tehnice. Din acest punct de vedere, atuurile majore ale auditorului profesionist se referă la:

- Independență, obiectivitate, onestitate, cinste și modestie;
- Cunoștințe tehnice despre cultura organizațională a clienților de audit;
- Competențe și comportament profesional adecvat.

Ca bază pentru opinia auditorului, ISA-urile cer ca auditorul să obțină o asigurare rezonabilă în legătură cu faptul că situațiile financiare ca întreg nu conțin denaturări semnificative, fie ele datorate fraudei sau erorii².

Metodologia de cercetare

Studiul prezentat are un caracter cu tentă teoretică, fiind orientat spre o nouă abordare a răspunderii profesioniștilor contabili privind eroarea și fraudă, rolul nefast al acestor acțiuni în denaturarea semnificativă a situațiilor financiare, iar metodologia de cercetare a fost axată pe analiza critică a unor recente rapoarte de audit prin prisma cerințelor Standardelor Internaționale de Audit și Asigurare, cât și a cerințelor relevante de etică.

Paul Miller clasifică cercetarea științifică contabilă în trei grupe ale domeniului³:

- Cercetarea fundamentală**, care presupune investigații în ceea ce privește exploatarea limitelor cunoașterii în domeniu, având drept scop degajarea principiilor generale în vederea oferirii unor explicații pertinente fără a avea pretenția posibilității aplicării practice. Natura

unei astfel de cercetări o găsim transcrisă în termenii teoriei contabile inductive.

- Cercetarea aplicată**, orientată spre soluții practice la problemele identificate și evaluate prin prezentarea unor manuale de exploatare, ghiduri, proceduri etc. Acest tip de cercetare se încadrează foarte bine în aria de cuprindere a teoriei contabile deductive.

- Cercetarea utilizabilă**, pune la încercare valențele cercetătorului de armonizare și utilizare combinată și fericită a primelor două domenii.

Dezvoltând activitatea de cercetare științifică, cercetarea întreprinsă la nivelul studiului prezentat se încadrează în aria de cuprindere a cercetării aplicate, prin care dorim să identificăm responsabilitatea auditorului, dar și răspunderea acestuia pentru prevenirea și combaterea fraudei într-o misiune de audit.

Încadrarea juridică a fraudei

În general, fraudă poate fi definită ca acea activitate prin care o persoană fizică sau juridică acționează cu intenția de a-și procura un beneficiu nelegitim, încălcând o obligație legală și contractuală. Noțiunea de fraudă trebuie desprinsă și examinată distinct în raport cu vicile de consimțământ pe care le prevede art.953 Cod civil, potrivit căruia „creditorii pot, în numele lor personal, să atace actele viclene făcute de debitorii în prejudiciul drepturilor lor”. În orice formă de fraudă, reaua credință se concretizează printr-un act ilicit.

1 IFAC, CAFR, *Codul etic al profesioniștilor contabili* (în vigoare de la 1 noiembrie 2010), ediția 2010, editura Irecson

2 IFAC, *Manual de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Audit financiar 2009*, coeditare CAFR - editura Irecson, București, 2009:

ISA 200 - Obiective generale ale auditorului independent și desfășurarea unui audit în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit, pag. 78

3 Miller, Paul, *What is accounting research supposed to do?*, Miller BWP, 1977

Frauda poate intra sub incidența legii civile, având consecințele prevăzute de art.998 Cod civil, ori sub incidența legii penale, în această din urmă situație existând atât răspundere penală, cât și răspundere civilă delictuală. În ambele situații existența unui prejudiciu material sau moral este unul din elementele esențiale ale fraudei. Frauda se poate concretiza într-un act juridic ilicit, dar în multe situații constituie numai amprenta voinței; în acest din urmă caz fraudă se confundă cu reaua credință.

Aria de desfășurare a fraudei cuprinde toate domeniile legate de nevoile umane, deoarece fiecare dintre ele prezintă oportunități pentru înșelătorie.

Dintre multitudinea de forme de activități frauduloase le menționăm pe cele mai importante, astfel :

- O activitate frauduloasă de falsificare;
- Contrabanda;
- Acțiuni frauduloase și abuzuri de situație economică comise de întreprinzători din societățile multinaționale;
- Obținerea frauduloasă de subvenții de către persoane care nu au dreptul la astfel de finanțări;
- Deturnarea utilizării subvențiilor pentru alte scopuri;
- Practici frauduloase în domeniul informației (altele decât cele ce pot fi calificate ca înșelăciune);
- Înființarea de societăți comerciale cu capitaluri fictive;
- Distribuirea de dividende nerealizate;
- Organizarea frauduloasă a insolvenței și continuarea obținerii de credite dirijate fără perspective

rezonabile de respectare a angajamentelor asumate;

- Practici frauduloase privind munca la negru;
- Spălarea banilor (albirea banilor);
- Practici ilicite (frauduloase) în afacerile imobiliare de vânzări-cumpărări imobiliare, fără o expertiză de specialitate privind valoarea justă a bunurilor;
- Afaceri veroase (ilicite) ale unor bancheri la adăpostul secretului profesional la care autoritățile nu au instrumentul legislativ pentru a pătrunde și a le dezamorsa;
- Frauda fiscală.

Delincvența afacerilor cuprinde astăzi dimensiuni mari și a devenit un fenomen complex și evolutiv, de aceea, prin efectele sale economice, îngrijorează specialiștii din domeniu.

Frauda - cauză principală a denaturărilor semnificative a situațiilor financiare

Denaturări ale situațiilor financiare pot apărea fie ca rezultat al unei fraude, fie al unei erori. Factorul care face distincția între fraudă și eroare este măsura în care acțiunea ce a stat la baza denaturărilor situațiilor financiare este intenționată sau neintenționată⁴.

Deficiențele, abaterile, disfuncționalitățile reprezintă nerespectări ale cadrului normativ, încălcări ale codului procedural constând în erori, omisiuni sau greșeli neintenționate.

Conceptul de fraudă are mai multe înțelesuri, pe care le prezentăm în continuare :

- Frauda reprezintă totalitatea iregularităților și acțiunilor ilegale comise cu intenția de a înșela;
- Frauda înseamnă orice acțiune sau omisiune intenționată în legătură cu utilizarea sau prezentarea de declarații ori documente intenționate/neintenționate și fraudă care este realizată cu intenție.

În practică, toate elementele legate de nereguli sau fraude sunt importante și ele reprezintă o problemă atât pentru manageri, cât și pentru auditori.

Având în vedere faptul că fraudele apar în diferite zone ale domeniilor auditaibile, dar și ideea că ele reprezintă obiective ale auditului, se ridică problema gradului de implicare a auditorilor în prevenirea și combaterea fraudei și, mai concret, până unde se recomandă implicarea acestora, astfel încât să-și poată păstra independența și obiectivitatea, care reprezintă caracteristici indispensabile ale oricărei profesii.

Așa cum s-a prezentat, fraudă este un concept juridic larg din punct de vedere al cerințelor ISA, auditorul este interesat de acele fraude care produc denaturări semnificative ale situațiilor financiare, dar responsabilitatea primară pentru prevenirea și detectarea fraudelor și erorilor revine atât persoanelor însărcinate cu guvernarea, cât și conducerii unei entități. În același timp, auditorii, când își planifică activitatea, când colectează și evaluează probele de audit și când își exprimă opinia asupra situațiilor financiare prin intermediul raportului de audit, trebuie să ia în considerare riscul apariției unor denaturări semnificative datorate unor fraude sau erori⁵.

4 ISA 240 Responsabilitățile auditorului privind fraudă în cadrul unui audit al situațiilor financiare

5 IFAC, *Manual de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Audit financiar 2009*, coeditare CAFR - editura Irecson, București, 2009: ISA 240 - Responsabilitățile auditorului privind fraudă în cadrul unui audit al situațiilor financiare, pag. 173

Managementul entităților asigură gestionarea activităților cotidiene și răspunde de organizarea și funcționarea unui control intern adecvat, de adoptarea unui sistem contabil și a unor politici contabile corespunzătoare, de protejarea patrimoniului și de recunoașterea și prezentarea corectă a informațiilor prin intermediul situațiilor financiare.

Răspunderea persoanelor însărcinate cu guvernanta diferă de la țară la țară, cei însărcinați cu guvernanta au responsabilitatea să supravegheze conducerea executivă în ceea ce privește eficacitatea controlului intern, integritatea sistemului contabil, monitorizarea riscurilor, asigurarea unor raportări financiare conform reglementărilor aplicabile cu bună credință.

Conducerea executivă, sub supravegherea celor însărcinați cu guvernanta trebuie să asigure un mediu de control adecvat, un climat de corectitudine, competență și onestitate, să implementeze și să asigure funcționarea corespunzătoare și continuă a sistemului contabil și a sistemului de control intern, astfel încât să se asigure prevenirea și detectarea fraudelor și erorilor sau a altor fapte ilicite. Aceste sisteme pot reduce, dar nu pot elimina riscurile de apariție a unor denaturări semnificative cauzate de fraude sau de erori. În consecință, managementul își asumă responsabilitatea pentru orice risc rămas.

Auditorul poartă răspunderea planificării și efectuării auditului, astfel încât să obțină o asigurare rezonabilă asupra prezenței sau absenței unor denaturări semnificative a situațiilor financiare datorate fraudelor și erorilor. Dacă situațiile financiare nu prezintă imaginea fidelă, auditorul are două alternative: să exprime o opinie modificată sau să se retragă din misiune.

Auditorul răspunde de respectarea standardelor de audit și nu de depistarea tuturor denaturărilor din cuprinsul situațiilor financiare. Auditorul răspunde de obținerea unei asigurări rezonabile asupra faptului că pragul de semnificație a anomaliilor a fost respectat. Prezentările înșelătoare datorate fraudelor și erorilor sunt semnificative dacă efectul lor combinat (contagios) ar putea afecta deciziile unor utilizatori vizați⁶.

Termenul „fraudă” se referă la acțiuni cu caracter intenționat întreprinse de una sau mai multe persoane din rândul conducerii, al celor însărcinați cu guvernanta, al salariaților sau terților.

Frauda care implică membri ai conducerii sau ai guvernantei este denumită „fraudă managerială”, iar frauda care implică numai angajații unei entități este numită „fraudă cu asocierea angajaților”. În ambele categorii de fraude pot exista asocieri cu terțe părți din afara entității în vederea săvârșirii fraudelor.

Ambele categorii de fraude se pot datora dorinței de a obține anumite avantaje necuvenite sau ilicite și speranței persoanelor implicate că frauda nu va fi depistată datorită limitelor controlului intern.

Fraudele duc la două tipuri de denaturări ale situațiilor financiare:

a. Denaturări apărute în urma raportărilor financiare frauduloase;

b. Denaturări apărute în urma delapidării activelor.

a. Urmărind inducerea în eroare a utilizatorilor, cei însărcinați cu guvernanta și conducerea executivă fac raportări financiare frauduloase. Raportările financiare frauduloase urmăresc, de regulă, obținerea unor câștiguri indirecte. Conducerea este supusă la anumite presiuni, din interiorul sau exteriorul entității, de a atinge anumite ținte referitoare la

profitabilitățile preconizate. În cazul neatingerii obiectivelor preconizate, adunarea generală a acționarilor își manifestă nemulțumirea față de conducerea entității. Este știut faptul că indicatorii financiari referitori la performanțele obținute influențează cursul acțiunilor pe piața de capital și remunerația conducătorilor.

De regulă, raportările frauduloase se fac cu scopul prezentării unui profit mai mare prin :

- Supraevaluarea activelor existente, ca o consecință a nerespectării prudenței contabile;
- Înregistrarea unor active fictive asupra cărora entitatea nu deține controlul;
- Capitalizarea în categoria imobilizărilor sau a conturilor de regularizare a unor sume care trebuiau trecute pe cheltuielile curente ori subevaluarea cheltuielilor;
- Supraevaluarea veniturilor ori înregistrarea lor înainte de termen;
- Subevaluarea datoriilor și a proviziunilor pentru riscuri și cheltuieli.

Aceste raportări frauduloase se bazează pe:

- Manipularea, falsificarea, modificarea documentelor justificative și a înregistrărilor contabile sau pe alte fapte înșelătoare;
- Interpretarea intenționat eronată a unor tranzacții și operațiuni sau omiterea intenționată a includerii unor informații în situațiile financiare;
- Aplicarea în mod intenționat a unor politici contabile greșite referitoare la evaluarea, recunoașterea, clasificarea, prezentarea și descrierea informațiilor.

b. Raportările financiare frauduloase pot fi determinate și de intenția mascării cazurilor de denaturare a activelor prin

⁶ Oprean, Ioan și colectiv, *Procedurile auditorului și ale controlului financiar*, editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2007, pag.182

delapidare sau furt. Delapidarea activelor poate fi mascată printr-o varietate de modalități, cum sunt:

- mascarea activelor sustrate prin subevaluarea veniturilor (neînregistrarea unor încasări) sau prin supraevaluarea unor cheltuieli (cheltuieli cu mărfurile vândute sau cu materialele consumate);
- efectuarea unor plăți pentru servicii neprestate;
- falsificarea documentelor justificative (chitanțe, facturi, state de plată) sau a unor registre contabile.

Răspunderea auditorului privind detectarea fraudelor semnificative

O parte importantă din timpul pe care îl rezervă auditorii planificării și efectuării auditurilor este dedicată descoperirii în general a greșelilor comise de managerii și angajații clientului de audit. Auditorii descoperă o mare diversitate de prezentări eronate ca urmare a unor greșeli de calcul, omisiuni, înțelegerea și aplicarea greșită a normelor contabile sau înregistrări și descrieri eronate de tranzacții.

Standardele de audit nu fac nicio deosebire între răspunderea auditorului în ceea ce privește detectarea erorilor și cea vizând detectarea fraudelor, indiferent de cauzele generatoare ca raportare financiară frauduloasă, sau sustragerea de active: în practică, chiar dacă managerii sau angajații care comit o fraudă încearcă să o disimuleze, dificultățile legate de demascarea fraudelor nu schimbă, însă, răspunderea pe care o poartă auditorul în ceea ce pri-

vește planificarea și executarea adecvată a auditului.

În procesul de identificare și evaluare a riscului de fraudă, auditorul are în vedere dubla caracteristică a acestuia și anume:

- presiunea sau încurajarea de a comite fraudea constând în dorința ridicată de a obține un profit financiar direct în cazul sustragerii de active sau un câștig indirect în cazul raportării financiare frauduloase; și
- percepția unei oportunități de a comite fraudea creată de convingerea celor implicați într-o astfel de acțiune că pot manevra fără a fi depistați;

În decursul timpului s-au realizat o seamă de analize și studii asupra atitudinii și percepției utilizatorilor vizați privind responsabilitățile auditorului cu privire la fraudă reprezentând, de departe, cel mai controversat domeniu. Auditul a traversat o perioadă de profunde mutații, de la controlul financiar al veniturilor și cheltuielilor, lăsând această activitate în seama altor structuri organizaționale, la efectuarea unor audituri pe bază de risc; însă, uneori, a fost incapabil, în noua concepție, să pătrundă puternic în mediul de afaceri pentru a influența în mod pozitiv cultura organizațională în vederea îndreptării acesteia spre interesul public⁷.

Până în prezent, organismul profesional relevant în România (CAFR) nu a înregistrat niciun caz de atragere în răspundere a auditorilor financiari, acest lucru însă, în condițiile economiei globale, nu trebuie să ne mulțumească, ci, dimpotrivă, relevă necesitatea unui grad sporit de atenție în planificarea misiunilor luând în considerație nivelul de risc al fraudei.

Răspunderea auditorilor referitoare la depistarea denaturărilor semnificative

la nivelul situațiilor financiare poate fi patrimonială, penală sau disciplinară.

Răspunderea patrimonială ia naștere atunci când sunt întrunite elementele acesteia (existența unui prejudiciu cert și actual; existența unei fapte ilicite produse cu vinovăție; existența unei legături cauzale dintre fapta ilicită și prejudiciu).

Răspunderea penală a auditorilor ia naștere dacă aceștia sunt autori, coautori, complici, tăinuitori ai unor infracțiuni, în special cele cu privire la înșelăciune, neglijență sau favorizarea infractorului.

În Codul penal propus a intra în vigoare cel mai devreme începând cu anul 2011, infracțiunea de înșelăciune prezintă următoarea definiție : „*inducerea în eroare a unei persoane prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase sau ca mincinoase a unei fapte adevărate în scopul de a obține, pentru sine sau pentru altul, un folos patrimonial injust și dacă s-a pricinuit o pagubă se pedepsește cu închisoarea de la 6 luni la 3 ani*”.

Analiza infracțiunii de înșelăciune

Condiții preexistente cu referire la obiectivul și subiectii infracțiunii

Obiectul juridic generic al infracțiunii de înșelăciune îl constituie relațiile sociale a căror formare, desfășurare și dezvoltare sunt asigurate prin apărarea patrimoniului.

Noțiunea de patrimoniu în viziunea dreptului civil nu are o definiție clară, precisă și completă. Un rudiment de definiție, totuși, poate fi sesizat în art.1716 al Codului civil în care se arată

⁷ Dobroțeanu, Laurențiu și colectiv, *Crizele economice generează modificarea percepțiilor privind rolul auditului?*, Revista „Audit financiar” nr.1/2010, pag 21

că „oricine este obligat personal este ținut de a îndeplini îndatoririle sale cu toate bunurile sale mobile și imobile prezente și viitoare”. Definiția unanim acceptată a patrimoniului este de „entitate juridică distinctă, ce reprezintă totalitatea sau universalitatea drepturilor patrimoniale și a obligațiilor patrimoniale care aparțin unei persoane”⁸.

Subiect activ al infracțiunii poate fi orice persoană care îndeplinește condițiile răspunderii penale. De remarcat că, în Codul penal viitor, este consacrat principiul tragerii la răspundere și a persoanei juridice, care poate astfel deveni subiect activ al acestei infracțiuni⁹. Participația la înșelăciune este posibilă în toate formele sale.

Subiectul pasiv al infracțiunii de înșelăciune poate fi orice persoană fizică sau juridică, privată ori publică, al cărei patrimoniu a fost lezată prin înșelăciune. Uneori, pot coexista un subiect pasiv principal și un subiect pasiv secundar.

Conținutul constitutiv al infracțiunii de înșelăciune se referă la latura obiectivă și la cea subiectivă.

Elementul material al infracțiunii de înșelăciune se realizează în legiferarea actuală, prin acțiuni sau inacțiuni frauduloase de amăgire ori de inducere în eroare a victimei (părți responsabile) prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase sau ca mincinoasă a unei fapte adevărate. Inducerea în eroare se face cu atât mai ușor cu cât nivelul de cultură al victimei este mai redus, iar starea ei psihică – mai afectată.

Latura subiectivă se referă la forma de vinovăție sub care se săvârșește infracțiunea de înșelăciune care este întotdeauna intenția directă, calificată prin scop. Formele prin care poate fi săvârșită infracțiunea de înșelăciune se re-

feră la actele preparatorii care, deși posibile, nu sunt incriminate și, ca atare, nu sunt nici pedepsite. Atunci când actele pregătitoare au fost efectuate de o altă persoană, ajutându-l astfel pe autor la realizarea activității infracționale, devin acte de complicitate anterioară.

Concluzii

Investitorii și alte persoane care utilizează informațiile financiare auditate trebuie să înțeleagă semnificația opiniei auditorului, precum și perimetrul și natura lucrărilor executate de auditori. Utilizatorii trebuie să aibă un nivel de cunoștințe astfel încât să înțeleagă faptul că auditorii nu efectuează teste de audit în exhaustivitatea evidențelor contabile și nu pot garanta exactitatea informațiilor financiare sau evoluția viitoare a entității auditate. Cercetarea în sfera auditului este importantă pentru identificarea unor căi mai potrivite de atingere a anumitor obiective, cum ar fi: descoperirea unor erori sau fraude semnificative, dar neintenționate, comunicarea rezultatelor auditului către utilizatori sau asigurarea independenței audi-

torilor. Independența auditorilor înseamnă mai mult decât simpla independență financiară. Independența faptică impune o atitudine responsabilă, separată de interesele clienților de audit.

Foarte multe litigii apar din cauza unei acceptări prea ușoare de către auditori a opiniilor altor persoane sau a presiunilor unui client de audit. Nici un auditor rezonabil nu va trece cu vederea răspunderea pe care o poartă profesia sa în caz de prestație frauduloasă sau incompetentă.

Faptul de a cunoaște răspunderea pe care o poartă față de clienții de audit în cadrul dreptului comun, față de terțe părți în cadrul legislației pieței de capital și față de alte părți în cadrul dreptului penal le oferă auditorilor o mai bună capacitate de a depista problemele care i-ar putea expune unei răspunderi mai mari. Este necesar ca atât profesia, cât și societatea în ansamblul ei să ajungă la un echilibru rezonabil între gradul de responsabilitate și răspundere pe care ar trebui să și le asume un auditor în ceea ce privește prezentarea fidelă a situațiilor financiare și costul auditului pentru societate.

Bibliografie

- IFAC, *Manual de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Audit financiar 2009*, coeditare CAFR - editura Irecson, București, 2009;
- IFAC, CAFR, *Codul etic al profesioniștilor contabili* (în vigoare de la 1 noiembrie 2010), ediția 2010, Editura Irecson
- Dobroțeanu, Laurențiu și colectiv, *Crizele economice generează modificarea percepțiilor privind rolul auditului?*, Revista „Audit Financiar” nr.1/2010, pag 21
- Miller, Paul, *What is accounting research supposed to do?*, Miller BWP, 1977
- Oprean, Ioan și colectiv, *Procedurile auditorului și ale controlului financiar*, editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2007, pag.182
- Pop, Liviu, Harosa, Liviu Marius, *Drept civil. Drepturile reale principale*, editura Universul Juridic, București, 2006, pag. 12
- *** Legea nr. 286/2009 privind răspunderea penală a persoanei juridice, publicată în MO nr. 510/24 iulie 2001

⁸ Pop, L., Harosa, M., *Drept civil. Drepturile reale principale*, editura Universul Juridic, București, 2006, pag 12
⁹ Titlul VI – Răspunderea penală a persoanei juridice, art.135-145 din Legea nr. 286/2009

Get in the game.

Join our team in Luxembourg

External Audit- Experienced profiles (m/f)

At the heart of Europe, Luxembourg is a cosmopolitan financial centre where many European institutions and banks are established.

Deloitte Luxembourg is currently looking to recruit external experienced auditors.

Do you want to be a part of it? Give your career the green light and join us!

Your profile

- You have at least 3 years of experience within audit
- You hold a professional accountancy qualification (ACCA, ICAS etc.)
- You are fluent in English and/or French, any other language considered as an asset

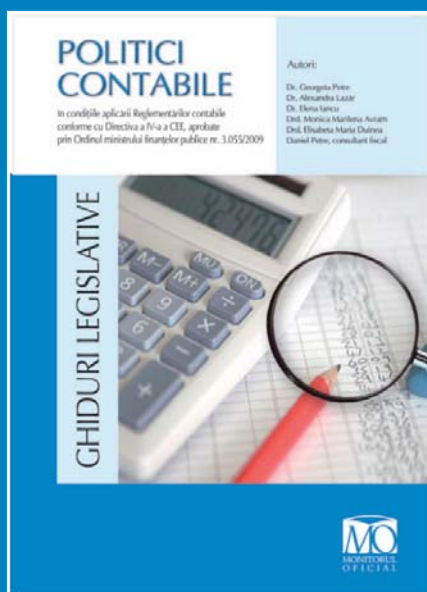
Our focus is about you and your development. We offer a multidisciplinary environment full of challenges and development opportunities, a competitive package, numerous facilities and services and propositions for internal mobility or international assignments.

To join us, apply online on www.deloitte.lu.

Deloitte Luxembourg is a member of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, one of the world's leading professional services organisations which offer solutions in audit, tax & consulting.

 Find us on Facebook
www.facebook.com/YourFutureATDeloitteLuxembourg

Cărți semnate de auditori financiari

Începând cu 1 ianuarie 2010, operatorii economici aplică Reglementările contabile conforme cu directivele europene, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 3055/2009. Aceste regle-

mentări abrogă Reglementările contabile conforme cu directivele europene, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1752/2005, cu modificările și completările ulterioare.

În ceea ce privește modul de prezentare a politicilor contabile, nici reglementările contabile naționale, și nici IAS 8 „Politici contabile, modificări în estimările contabile și erori” nu oferă un ghid, pentru că acestea nu pot fi standardizate.

Pornind de la cerințele legale și necesitățile practice, un grup format din auditori financiari și stagiați în activitatea de audit financiar a procedat la elaborarea unui cadru general al politicilor contabile. Acesta conține informații care, în viziunea autorilor, sunt necesare a fi cuprinse în politicile contabile pe care entitățile trebuie să le dezvolte.

Volumul „**Politici contabile în condițiile aplicării Reglementărilor contabile conforme cu Directiva a IV-a a CEE, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice**

nr. 3055/2009”, a apărut recent la editura „Monitorul Oficial”, având ca autori pe: dr. Georgeta Petre, dr. Alexandra Lazăr, dr. Elena Iancu, dr. Monica Marilena Avram, dr. Elisabeta Duinea și Daniel Petre, consultant fiscal.

Atât Reglementările contabile aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 3055/2009, cât și Reglementările contabile aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1752/2005, cu modificările și completările ulterioare, cuprind prevederi referitoare la politicile contabile pe care administratorii operatorilor economici trebuie să le aprobe.

Existența politicilor contabile este reglementată și prin Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale, republicată, cu modificările și completările ulterioare, care prevede că între atribuțiile administratorilor ce nu pot fi delegate directorilor se numără și cea referitoare la aprobarea politicilor contabile ale entităților.

Particularități ale auditării procesului de adecvare a capitalului bancar

Victoria STANCIU*

Abstract

Particularities of Bank Capital Adequacy Process Audit

Risk management process registered new important developments as result of the implementation of Basel II requirements in the Romanian banking regulations. Aiming to ensure the safety of the financial sector, Basel II Accord supplements capital requirements with regulations regarding risk management, internal control and calculation of economic capital. Recent years were characterized by important efforts in Romanian banking industry in order to implement all these new Basel II and EU requirements. The financial crisis has forced banks to take a critical look at how they manage risks and showed some weaknesses in banks' risk management.

The present paper has as goal to emphasize the role of internal audit function in banking industry in this specific new financial and regulatory environment and to underline the most important aspects to be subject of the auditors' analysis and assessment. Operating in this challenging environment and having to face new requirements, internal audit function has to adjust its objectives and to approach these objectives in a new perspective.

Key words: *capital adequacy, risk assessment, risk appetite, stress tests*

Cuvinte cheie: *adecvarea capitalului, evaluarea riscurilor, apetit pentru risc, teste de stres*

Introducere

Intr-o lume marcată de o competitivitate acerbă, globalizarea afacerii și chiar a riscurilor, instabilitate financiară și chiar crize la scară planetară, procesul de administrare a riscurilor a devenit tot mai complex. Pentru instituțiile bancare sarcina administrării riscurilor a devenit, mai ales în contextul actual, din ce în ce mai dificilă, date fiind modificările rapide ce pot interveni în evoluția riscurilor, precum și materializarea impactului agregat al unor riscuri ca urmare a interdependenței acestora. În aceste condiții, sarcina băncilor și a organismelor de supraveghere a devenit tot mai complexă. Criza financiară și economică a arătat importanța unui management puternic al riscurilor și nevoia unor modificări importante pentru îmbunătățirea acestui proces în fiecare bancă și în sectorul bancar în întregul său.

În procesul de îmbunătățire a managementului riscurilor, auditorii interni au un rol deosebit de important. Institutul Auditorilor Interni (IIA) enunță ca principale responsabilități pentru funcția de audit intern oferirea unei asigurări rezonabile cu privire la adecvarea și eficacitatea sistemului de management al riscurilor și formularea de recomandări pentru îmbunătățirea cadrului de administrare a riscurilor. Aceste cerințe formulate de organismele profesionale internaționale li se alătură așteptările managementului cu privire la rolul activ al auditorilor interni în procesul de îmbunătățire a administrării riscurilor și a sistemului de control intern.

Ca urmare a unui proces firesc de maturizare (funcția de audit intern fiind implementată în bănci începând cu anul

* Prof. univ. dr., Academia de Studii Economice București, e-mail: stanciuvictoria58@hotmail.com

2003) și a înțelegerii necesității asimilării și aplicării regulilor de bună practică, funcția de audit intern și-a consolidat rolul în cadrul instituției bancare și a răspuns din ce în ce mai bine cerințelor și așteptărilor atât ale managementului, cât și ale entității de supraveghere (BNR).

Constant, focalizarea auditului intern a depășit obiectivele legate de auditul de conformitate. Apreciem că auditarea procesului de management al riscurilor reprezintă un pilon principal al muncii de audit intern. Responsabilitatea auditorilor interni pe linia evaluării sistemului de administrare a riscurilor subliniată de recomandările de bună practică este acum clar precizată de reglementările BNR, care impun auditul funcțiilor de administrare a riscurilor, conformitate și control intern (Regulamentul BNR 18/2009).

Obiectivul prezentului articol este de a prezenta opinia autorului cu privire la modificările impuse de cerințele de administrare a riscurilor în domeniul bancar și evidențierea rolului auditorului intern în acest proces.

Metodologia de cercetare

Metodologia de cercetare a impus parcurgerea următorilor pași:

- Documentarea în literatura de specialitate, reglementări bancare naționale și internaționale (inclusiv documente ale Comitetului de la Basel), documente și recomandări ale unor organisme internaționale (COSO, IIA). Documentarea s-a extins și asupra rapoartelor privind cauzele crizei financiare, rapoarte publicate de organizații profesionale internaționale de prestigiu cu privire la modul de implementare a procesului de management al riscurilor în cadrul unor bănci comerciale.
- Realizarea de interviuri cu specialiști în domeniu și manageri bancari pe probleme de risc, precum și cu auditori interni. Au fost analizate soluții privind implementarea procesului de management al riscurilor, precum și abordările folosite de către auditorii interni în munca lor.

Procesul de administrare a riscurilor în bănci

Este unanim acceptat faptul că un proces eficace de management al riscurilor este esențial pentru orice instituție bancară. Conștientizând acest lucru, dar și ca urmare a nevoii de conformitate cu cerințele de reglementare, băncile au implementat și revizuit permanent sistemul propriu de management al riscurilor. Cu toate acestea, studii internaționale care au analizat cauzele crizei¹ au evidențiat puncte slabe în managementul riscurilor în cadrul unor instituții bancare, lucru recunoscut de băncile în cauză, care au demarat rapid procese de revizuire a modului de administrare a riscurilor. Auditorii interni au atribuția de a evalua procesul de management al riscului și de a contribui prin recomandările formulate la procesul de îmbunătățire a acestuia. Apreciem că în procesul de auditare a managementului riscurilor se recomandă a fi avute în vedere următoarele aspecte: modul de administrare a riscurilor, identificarea, evaluarea și prioritizarea riscurilor, reacția (răspunsul) la risc, monitorizarea riscurilor, raportarea riscurilor și calitatea diseminării informației cu privire la riscuri (adecvarea beneficiarilor informației).

Auditarea procesului de administrare a riscurilor este o sarcină foarte complexă a auditorilor interni. Această dificultate este dată de complexitatea procesului auditat, de modificările permanente pe care acesta le înregistrează, de cerințele de conformitate care trebuie atinse ca urmare și a actualizărilor permanente în cadrul de reglementare și chiar a dezvoltărilor permanente în planul teoriei și practicii procesului de modelare, monitorizare și control al riscurilor. Apreciem că pentru obținerea unor rezultate consistente în urma misiunii, este necesar ca auditorii interni să își desfășoare misiunea într-o abordare globală. Chiar dacă în procesul de planificare a misiunilor de audit sunt avute în vedere componente ale procesului de administrare a riscurilor, înțelegerea și evaluarea la nivel global a acestui proces este esențială în reușita demersului auditorilor interni.

Din cauza complexității procesului analizat, auditorii trebuie să dobândească o înțelegere clară a conținutului procesului de management al riscurilor și a elementelor de bună practică în această arie de interes și, totodată, să ajungă la o pro-

1 Ernst & Young, *Risk governance – agenda for change. Survey on the implementation of the IIF's Best Practice Recommendations*, 2009, disponibil on-line la <http://www.ey.com/US/en/Industries/Banking---Capital-Markets/Risk-governance-the-new-agenda-for-change>
Hashagen J, Harman N, Conover M, *Never again? Risk management in banking beyond the credit crisis*, KPMG INTERNATIONAL, 2009, disponibil on-line la http://www.kpmg.eu/docs/20090304_Risk-management-in-banking-beyond-the-credit-crisis.pdf
Grant K., *The Corporate Governance Lessons from the Financial Crisis*, Financial Market Trends – ISSN 1995-2864, OECD, 2009, disponibil on-line la <http://www.oecd.org/dataoecd/32/1/42229620.pdf>

fundă înțelegere a procesului implementat în cadrul băncii. Apreciem că, în urma parcurgerii fazei de documentare, auditorii vor obține o înțelegere clară a următoarelor aspecte:

- Modelele de risc aplicate, apetitul la risc și corelarea acestui nivel acceptat al riscului cu strategia de business și mediul economic și financiar în care banca operează. Articulația apetitului la risc cu strategia de risc este o sarcină dificilă. Lipsa unor ghiduri profesionale face ca sarcina articulării apetitului la risc să devină foarte dificilă și în acest context și sarcina auditorului intern este mai dificilă și necesită experiență.
- Structura profilului de risc curent și a celui previzionat. Din acest punct de vedere auditorul intern va evalua procesul de identificare și evaluare a riscurilor și calitatea sistemului de alertă timpurie. Apreciem ca deosebit de importantă stabilirea de limite, inclusiv de limite de alertă, în conformitate cu capacitatea de absorbție a riscurilor de către bancă și filozofia de risc adoptată. Apreciem ca necesară evaluarea de către auditorii interni a eficacității sistemului de atenționare timpurie implementat în cadrul băncii.
- Indicatorii de risc folosiți în procesul de management al riscului și liniile de raportare. Adecvarea indicatorilor de risc selectați, precum și stabilirea de linii de raportare clare reprezintă elemente importante de evaluat în cadrul misiunii. Studiile la care s-a făcut referire cu privire la cauzele crizei în sectorul financiar au reliefat și unele curențe în sistemul de raportare a riscurilor.
- Componentele procesului de management al riscului, principalii participanți, caracteristicile proceselor de comunicare a informației cu privire la risc și de luare a deciziilor.
- Strategia de management a capitalului pe termen lung. Această strategie ar trebui să includă abordări privind: obiectivele pe termen lung referitoare la nivelul capitalului, structura dorită a capitalului, planurile de urgență privind asigurarea capitalului, definirea rolurilor și responsabilităților entităților implicate în procesul de management al capitalului și abordările de transpunere a măsurilor cu privire la riscuri în cerințe de capital.

Abordarea globală în managementul riscurilor implică corelații cu strategia băncii, cultura organizațională, guvernanta corporativă, infrastructura managerială și este bazată pe

identificarea, evaluarea și controlul riscurilor interne și externe. În opinia noastră, această corelație nu este, de cele mai multe ori, evaluată în cadrul misiunilor de audit intern. Managementul riscurilor a dobândit un rol important și a determinat sau ar trebui să determine modul în care sunt conduse activitățile de business în cadrul băncilor. Apreciem că există o strânsă corelație între strategia de business, guvernanta corporativă și sistemul de control intern. Apreciem că și această corelație ar trebui să facă obiectul evaluării auditului intern. Controlul riscurilor și raportarea indicatorilor de risc sunt componente ale sistemului de control intern și elemente de legătură între sistemul de control intern și procesul de management al riscurilor.

Particularități ale auditării procesului intern de evaluare a adecvării capitalului (ICAAP)

Auditarea procesului intern de evaluare a adecvării capitalului (ICAAP²) este deosebit de complexă. Această complexitate este dată de noutate și de importanța rezultatelor misiunii. De aceea, sarcina auditorului intern este extrem de dificilă. Ca urmare a finalizării acestei misiuni, auditorul intern va oferi o asigurare privind măsura în care ICAAP-ul implementat asigură:

- identificarea și măsurarea adecvată a riscurilor;
- un nivel adecvat al capitalului în raport cu profilul de risc al băncii;
- funcționarea și dezvoltările viitoare ale sistemelor de management al riscurilor.

Apreciem că în misiunile de audit ale ICAAP limitarea obiectivelor de audit doar la verificarea conformității procedurilor în raport de reglementările BNR aplicabile și verificarea calculului de adecvare a capitalului nu va răspunde, în opinia noastră, așteptărilor managementului și nici ale organismelor de supraveghere.

Fiind un proces critic în cadrul băncii, în continuă perfecționare, mai mult ca oricând se impune consultarea managementului cu privire la aspecte/probleme care să facă obiectul evaluărilor auditorilor interni. Complexitatea, noutatea și numărul obiectivelor urmărite și ale activităților de efectuat, implicând de multe ori proceduri și tehnici diverse, determină

² ICAAP – Internal Capital Adequacy Process

dificultatea acestei misiuni și o atentă selecție a membrilor echipei de audit. În egală măsură, apreciem că este necesară o delimitare clară între misiunile de audit vizând procesul de revizuire periodică a ICAAP și misiunile având ca obiectiv verificarea periodică a calculului de adecvare a capitalurilor.

În misiunile de audit ale ICAAP, scopul urmărit este acela de a oferi o opinie independentă cu privire la conformitatea, completitudinea și eficacitatea procesului intern de evaluare a adecvării capitalului. Auditorul intern va trebui să își exprime opinia privitoare la faptul că banca va putea să răspundă în orice moment, într-o abordare pe termen lung, cerințelor legate de capital, inclusiv în cazul unor recesiuni economice severe. Auditarea ICAAP va trebui realizată anual.

În cadrul misiunilor de auditare periodică a valorilor determinate în baza calculului de adecvare a capitalului, auditorii interni vor trebui să ofere asigurarea acurateții acestor calcule. Aceasta implică verificări prin sondaj asupra acurateții și completitudinii datelor folosite în acest calcul de adecvare a capitalului, precum și verificări prin sondaj asupra testelor de stres realizate.

Asigurarea calității întregului proces de administrare a riscului, inclusiv ICAAP și revizuirea periodică a ICAAP este responsabilitatea managementului. Auditorul intern va identifica ariile care vor trebui îmbunătățite și va formula recomandări cu privire la dezvoltările necesare. Auditarea ICAAP impune o înțelegere foarte clară a reglementărilor aplicabile. Recomandăm ca auditorul să conducă misiunea pornind de la principiile stabilite de către Committee of European Banking Supervisors (CEBS). Toate aceste principii se regăsesc în reglementările românești nu ca o listă de principii, ci mai ales ca recomandări mai mult sau mai puțin explicite. Cum obiectivul general este alinierea deplină la cerințele CEBS, apreciem că reglementările românești se cuvin a fi înțelese și aplicate prin prisma documentelor CEBS. Aceste principii sunt³:

1. *Orice instituție bancară trebuie să aibă un proces de evaluare a adecvării capitalului în raport cu profilul ei de risc.*

2. *ICAAP este în responsabilitatea instituției bancare.*
3. *Proiectarea ICAAP trebuie deplin specificată, politica de capital trebuie să fie documentată complet și corpul managerial trebuie să aibă responsabilitatea pentru ICAAP.*
4. *ICAAP trebuie să formeze o parte integrantă a procesului de management și din cultura decizională.*
5. *ICAAP trebuie revizuit cu regularitate.*
6. *ICAAP trebuie să fie orientat spre risc.*
7. *ICAAP trebuie să fie cuprinzător.*
8. *ICAAP trebuie să fie orientat spre viitor.*
9. *ICAAP trebuie să fie bazat pe procese adecvate de măsurare și evaluare.*
10. *ICAAP trebuie să ofere rezultate rezonabile.*

Apreciem că există unele aspecte, derivate din principiile mai sus prezentate, care ar fi util să facă obiectul investigației în misiunile de audit ale ICAAP⁴ și anume:

- Top managementul este responsabil pentru definirea strategiilor și procedurilor de aderare la cerințele de adecvare a capitalurilor (definirea limitelor), precum și pentru alocarea bazată pe risc a capitalului. Auditorul intern va trebui să analizeze toate aceste documente și să formuleze opinia cu privire la conformitatea și adecvarea lor.
- Adecvarea profilului de risc al băncii. În definirea profilului de risc al băncii este necesară selectarea unor indicatori de risc adecvați pentru definirea structurii riscului, precum și a indicatorilor de evidențiere a riscurilor semnificative. Sarcina auditorilor interni este de a verifica dacă indicatorii selectați sunt adecvați în raport cu complexitatea băncii, volumul de activitate și caracteristicile de business. Profilul actual de risc va fi apoi analizat într-o abordare previzională și anume în raport de structura de risc urmărită. Analiza profilului actual de risc poate evidenția concentrări ale riscului sau dezechilibre între diferitele tipuri de risc. Auditorul va evidenția aceste aspecte și apoi va urmări reacția managementului la aceste probleme.

3 Matten C, *Developing an effective ICAAP: making pillar 2 work from a business perspective*, PricewaterhouseCoopers, 2008, disponibil on-line la http://www.prmia.org/Chapter_Pages.

KPMG: *Capital adequacy, economic capital and ICAAP – impact of the interest rate and the liquidity risk exposure to the capital adequacy*, 2008, disponibil on-line la <http://www.ifc.org/ifcext/rbap.nsf/>

4 Prezentarea s-a realizat în baza experienței profesionale a autorului, fiind luate în considerare și recomandări privind elaborarea și implementarea ICAAP incluse în *Guidelines on Bank-Wide Risk Management. Internal Capital Adequacy Assessment Process*, publicată de Oesterreichische Nationalbank (OeNB) și Austrian Financial Market Authority (FMA), disponibil on-line la http://www.oenb.at/en/img/lf_icaap_englisch_gesamt___tcm16-39190.pdf

- ICAAP nu trebuie înțeles ca un proces izolat, ci ca un proces încorporat în procesul băncii de management strategic și operațional. În acest context, auditorii vor verifica dacă ICAAP este integrat în mod real în procesul de management al riscului. Acest aspect apreciem că poate reprezenta o prioritate pentru multe bănci românești.
  - Dacă ICAAP asigură evaluarea tuturor riscurilor semnificative, precum și adecvarea procedurilor de evaluare a tuturor riscurilor semnificative. Totodată, auditorii interni vor verifica măsura în care principiul proporționalității este folosit corect în evaluarea riscurilor semnificative.
  - Cum este asigurată agregarea riscurilor la nivelul băncii, precum și la nivelul grupului (atunci când este cazul);
  - Încrederea în informația oferită de ICAAP și modul în care această informație este folosită în procesul luării deciziilor. Referitor la acest aspect, apreciem oportun să subliniem necesitatea testelor referitoare la completitudinea și acuratețea bazelor de date folosite drept sursă a datelor pentru calculele de adecvare a capitalului. Se vor verifica de către auditor și aspecte privind: corectitudinea clasificării clienților în raport de reglementările aplicabile (Regulamentul BNR 14/19/2006⁵), clasificarea garanțiilor în funcție de eligibilitatea pentru diminuarea riscului etc.
  - Acuratețea informațiilor oferite de ICAAP este dependentă de testele de stres efectuate. Fiecare bancă stabilește testele de stres pe care le va efectua periodic, ținând seama de complexitatea și natura riscurilor la care este expusă. Sarcina auditorilor este de a evalua adecvarea acestor teste de stres și a credibilității rezultatelor generate de către acestea.
  - ICAAP la diferite niveluri în cadrul grupului. În funcție de poziția pe care banca o are în cadrul grupului auditorii vor evalua sau nu ICAAP la nivelul întregului grup sau doar la nivelul organizației sale;
  - Un aspect extrem de important care trebuie avut în vedere de către auditorii interni este obținerea asigurării că managementul este conștient de responsabilitățile pe care le are referitor la ICAAP.
  - Apreciam că auditorii interni vor trebui să verifice dacă documentația ICAAP este transparentă și comprehensibilă. Asigurarea unei documentații clare, complete și actualizate este deosebit de utilă, pe de o parte, angajaților, iar, pe de altă parte, asigurării îmbunătățirii continue a procesului. De aceea, auditorii sunt chemați să ofere o opinie cu privire la calitatea acestei documentații.
- Documentarea efectuată, precum și analizele realizate au evidențiat unele aspecte care apreciem că pot fi considerate priorități pentru băncile din România:
- Realizarea unui proces de planificare a capitalului bazat pe teste de stres mai detaliate. Aceasta implică o muncă laborioasă de identificare a factorilor și variabilelor ce vor fi folosite în aceste teste de stres, precum și o analiză continuă a tendințelor în plan economic, a factorilor de influență specifici mediului în care banca operează.
  - Mai buna definire a apetitului pentru risc și corelarea acestuia cu capacitatea de absorbție a riscului la nivelul băncii. Aceasta implică în opinia noastră nu doar modificări importante în modul de abordare a riscului, dar în egală măsură modificări semnificative în cultura organizațională. Un prim pas ar trebui să fie abandonarea culturii „sales driven”, pe care o apreciem drept caracteristică sistemului bancar românesc pentru anii 2006-2007 și chiar pentru prima parte a anului 2008 și conștientizarea fiecărui angajat cu privire la riscuri, precum și concentrarea atenției asupra apetitului pentru risc și a modului în care acesta este controlat.
  - Extinderea tipurilor de riscuri considerate în cadrul ICAAP.
  - Elaborarea de scenarii și a unor teste de stres mai bine fundamentate, precum și o mai bună legătură între rezultatele testelor de stres și planificarea capitalului. Legat de acest aspect se cuvine evidențiată necesitatea achiziționării/dezvoltării de instrumente software dedicate. Apreciam că fără astfel de instrumente nu pot fi acoperite cerințele formulate de către BNR cu privire la extinderea testelor de stres.
  - Necesitatea trecerii la adoptarea unor metode avansate de evaluare a riscurilor, știut fiind faptul că băncile românești au adoptat în acest moment mai ales abordarea standard pentru riscul de credit și de piață, iar pentru riscul operațional - abordarea indicatorului de bază.
- Apreciam că toate aspectele evidențiate mai sus ar putea fi subiectul evaluărilor auditorilor interni. Opiniile și recomandările lor sunt necesare în asigurarea conformității cu reglementările BNR și cu cerințele de bună practică în procesul de management al riscurilor.

⁵ Regulament nr. 14/19/2006 din dec.2006 al Băncii Naționale a României și al Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare privind tratamentul riscului de credit pentru instituțiile de credit și firmele de investiții potrivit abordării standard, publicat în Monitorul Oficial, partea I 1033 bis 1 27.dec.2006

Concluzii

În general, lucrările privind Basel II au prezentat provocările adresate băncilor și organismelor de supraveghere. Prezentul articol și-a propus să prezinte noul cadru de reglementare ICAAP din perspectiva auditorilor interni.

În acest scop, autorul a pus accent pe probleme privind caracteristicile auditării procesului de management al riscurilor, evidențiind principalele obiective pe care auditorul ar fi bine să le urmărească. Apreciem că opiniile și concluziile prezentate în cadrul acestui articol pot fi analizate dintr-o perspectivă mai largă: auditul procesului de management al riscului în cadrul oricărei organizații. Un management eficient al riscurilor este esențial pentru orice organizație, iar auditorii interni sunt chemați să se implice mai mult în această arie,

să-și extindă misiunile și asupra unor zone mai sensibile, cum ar fi guvernanta corporativă, strategiile de business și strategiile de risc, precum și interdependența dintre acestea. Pentru a putea să-și îndeplinească mai bine această atribuțiune, auditorii au nevoie de o susținere mai puternică din partea membrilor comitetului de audit. Comitetele de audit au responsabilități de supraveghere asupra funcției de audit intern și pot direcționa munca auditorilor spre zone de importanță majoră pentru organizație, asigurând pentru această funcție și resursele necesare.

Membrii comitetului de audit sunt și membri non-executivi ai consiliilor de administrație/comitetelor de supraveghere și, din această calitate, ei pot direcționa munca auditorilor interni către activități și sisteme pentru care membrii acestor structuri de conducere prezintă interes.

Bibliografie

Committee of European Banking Supervisors, *Guidelines on the Application of the Supervisory Review Process under Pillar 2. (CP03 revised)*, 2006, disponibil on-line la <http://www.c-eb.org/getdoc/00ec6db3-bb41-467c-acb9-8e271f617675/GL03.aspx>

Ernst & Young, *Risk governance – agenda for change. Survey on the implementation of the IIF's Best Practice Recommendations*, 2009, disponibil on-line la <http://www.ey.com/US/en/Industries/Banking—Capital-Markets/Risk-governance-the-new-agenda-for-change>

Georgescu, F., *Credit market in Romania and Basel II requirements*, 2007, disponibil on-line la www.bnr.ro

Grant, K., *The Corporate Governance Lessons from the Financial Crisis*, FINANCIAL MARKET TRENDS – OECD 2009, disponibil on-line la <http://www.oecd.org/dataoecd/32/1/42229620.pdf>

Hashagen, J; Harman, N; Conover, M., *Never again? Risk management in banking beyond the credit crisis*, KPMG INTERNATIONAL, 2009, disponibil on-line la http://www.kpmg.eu/docs/20090304_Risk-management-in-banking-beyond-the-credit-crisis.pdf

KPMG, *Capital adequacy, economic capital and ICAAP – impact of the inter-rate and the liquidity risk exposure to the capital adequacy*, 2008, disponibil on-line la [http://www.ifc.org/ifcext/rbap.nsf/AttachmentsByTitle/LiljestromMoscow/\\$FILE/LiljestromMoscow.pdf](http://www.ifc.org/ifcext/rbap.nsf/AttachmentsByTitle/LiljestromMoscow/$FILE/LiljestromMoscow.pdf)

Matten C., *Developing an effective ICAAP: making pillar 2 work from a business perspective*, PricewaterhouseCoopers,

2008, disponibil on-line la http://www.prmia.org/Chapter_Pages.

*** *Basel Committee on Banking Supervision. Consultative Document Principles for sound stress testing practices and supervision.*, Issued for comment by 13 March 2009, disponibil on-line la www.bis.org.

*** Committee of European Banking Supervisors: Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL amending Directives 2006/48/EC and 2006/49/EC as regards banks affiliated to central institutions, certain own funds items, large exposures, supervisory arrangements, and crisis management. {SEC(2008) 2532. {SEC(2008) 2533}, October 2008.

*** Stress testing and capital planning - the key to making the ICAAP forward looking PRMIA Greece Chapter Meeting Athens, 25 October 2007, PricewaterhouseCoopers, disponibil on-line la http://www.prmia.org/Chapter_Pages/Greece/PRMIA_Athens_presentation_20071025_final.pdf

*** *Guidelines on Bank-Wide Risk Management. Internal Capital Adequacy Assessment Process*, publicată de: Oesterreichische Nationalbank (OeNB) și Austrian Financial Market Authority (FMA), disponibil on-line la http://www.oenb.at/en/img/lf_icaap_englisch_gesamt__tcm16-39190.pdf

*** Regulamentul nr. 18/2009 al BNR privind cadrul de administrare a activității instituțiilor de credit, procesul intern de evaluare a adecvării capitalului la riscuri și condițiile de externalizare a activităților acestora, Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 630 din 23.09.2009 cu modificările ulterioare.

Auditul financiar în contextul explorării și evaluării resurselor minerale

Alexandru Coracioni*

Abstract

Financial Audit within the Context of the Exploration and Evaluation of Mineral Resources

The article presents the problems of the exploration and evaluation of mineral resources within the framework of the accounting concepts applicable in Romania, and also the impact over the activity of the financial auditor. It also describes the general legal framework for the deployment of the extractive industry activities, together with the classification of the main types of activities. The accounting concepts applicable for the exploration and evaluation of the mineral resources are described in comparison with the international accounting rules IFRS 6 and FAS 19 (U.S.A.), being supplemented with specific information from the valuation standards. At the end some aspects for the financial audit mission related to this domain are discussed.

Key words: *mineral resources, exploration, evaluation, exploration and development costs, success efforts method*

Cuvinte cheie: *resurse minerale, explorare, evaluare, costuri de explorare și dezvoltare, metoda eforturilor de succes*

* Auditor financiar, Altrix Consulting SRL, Sibiu, e-mail: coracioni@accamail.com

Introducere

Din punct de vedere al conceptelor contabile, explorarea și evaluarea resurselor minerale prezintă un grad înalt de complexitate datorat specificității și diversității noțiunilor implicate. Resursele minerale includ mineralele, petrolul și gazele naturale, precum și alte resurse neregenerabile, iar explorarea și evaluarea acestora se referă la complexul de activități al căutării și cercetării acestor resurse. În contextul standardului internațional IFRS 6 - „*Explorarea și evaluarea resurselor minerale*” această activitate de cercetare este analizată din momentul în care entitatea a obținut dreptul legal de explorare, iar conceptul este extins la activitățile de studiere a fezabilității tehnice sau a viabilității comerciale referitoare la extracția acestor resurse minerale. Observăm că noțiunea de evaluare a resurselor minerale în acest context al reglementării contabile internaționale nu se referă la valorizarea rezervelor de resurse minerale în sine, limitându-se la etapa de colectare a costurilor implicate de activitățile de explorare și evaluare premergătoare punerii în exploatare. În mod normal se nasc întrebări legate de evaluarea resurselor minerale și de impactul acestora asupra sistemului contabil în corelație cu contribuția potențială a auditorului financiar în acest domeniu. Aceste întrebări legitime decurg din faptul că resursele minerale reprezintă active cu valoare semnificativă, dar care în mod normal nu apar în imaginea bilanțului contabil al unei entități. Excepția acestei situații apare în cazul în care aceste active sunt subiectul unei achiziții, spre exemplu, sub forma cumpărării unui teren sau a unor titluri de participare, dar în această situație sunt incluse în valoarea unui alt tip de active.

Metodologia și obiectivele cercetării

Motivația acestui articol îl constituie intenția de a extinde baza informațională legată de subiectul evaluării resurselor minerale. În cadrul articolului este evidențiat faptul că evaluarea propriu-zisă a resurselor minerale nu face obiectul reglementărilor contabile din România datorită regimului specific al proprietății, dar și al cadrului de reglementare contabilă. Activitatea de cercetare pe care se bazează articolul a constat în: (a) analiza cadrului legal semnificativ pentru subiectul articolului, referitor la activitățile industriei extractive din România, (b) studiul normelor profesionale contabile corelate cu tematica aleasă, dar și (c) analiza comparativă cu standardul internațional de evaluare relevant. În partea finală a lucrării, am prezentat mai multe aspecte ale demersului auditorului financiar în legătură cu subiectul auditării unei entități care operează în domeniul resurselor mine-

rale, precum și unele proceduri de audit aplicabile. Lucrarea se înscrie în categoria cercetării aplicative, destinată consolidării cunoștințelor practice, dar și perfecționării instrumentarului specific profesiei de auditor financiar. Instrumentarul de audit prezentat nu are un caracter de comprehensivitate, fiecare profesionist având libertatea de a-și perfecționa propriile proceduri de lucru. De asemenea, lucrarea dorește să pună în evidență complexitatea problematicii contabile legate de acest subiect, precum și necesitatea dezvoltării referențialului contabil din România.

Cadrul legal al industriei extractive în România

Industria extractivă include activități de extragere a mineralelor existente în natură sub formă solidă (cărbune și minereuri), lichidă (țiței) sau gazoasă

(gaze naturale). România are o tradiție de peste un secol și jumătate în extracția țițeiului și valorificarea produselor rezultate din procesarea acestuia (spre exemplu, în anul 1857 apare prima Lege a Minelor). Legislația actuală din acest domeniu include legile care reglementează activitatea minieră (Legea Minelor nr. 85 din 18 martie 2003, publicată în M.Of. nr. 197/27.03.2003), precum și activitatea petrolieră (Legea Petrolului nr. 238 din 7 iunie 2004, publicată în M.Of. nr. 535/15.06.2004). Cele două legi stabilesc, încă din introducere, că resursele minerale/de petrol situate pe teritoriul și în subsolul țării și al platoului continental românesc al Mării Negre, delimitat conform principiilor dreptului internațional și al convențiilor internaționale la care România este parte, aparțin Statului român. Resursele minerale/de petrol care se pun în valoare se **concesionează** persoanelor juridice române sau străine sau se dau în administrație instituțiilor publice în condițiile legii, prin intermediul Agenției

Tabel 1 - Aspecte legale al activităților miniere/petroliere

	Minereuri	Petrol
Prospecțiunea	Permis de prospecțiune neexclusiv (maxim 3 ani , fără drept de prelungire), pe baza plății anticipate și anuale a taxei pe activitatea de prospecțiune.	Permis de prospecțiune neexclusiv (maxim 3 ani , fără drept de prelungire).
Explorarea	Licența de explorare exclusivă (maxim 5 ani , cu drept de prelungire pentru cel mult 3 ani) cu plata anticipată anuală a taxei pe activitatea de explorare și constituirea unei garanții financiare pentru refacerea mediului.	
Exploatarea	Licență de exploatare (maxim 20 ani , cu drept de prelungire pe perioade succesive de câte 5 ani) cu plata anuală a taxei pe activitatea de exploatare și a redevenței miniere , precum și cu constituirea garanției financiare pentru refacerea mediului. Redevența minieră se calculează ca o cotă procentuală la valoarea producției miniere, de 2% - 8%, după tipul substanței minerale, sau ca o cotă de 2 euro/1000 l pentru ape minerale naturale.	Acord petrolier (maxim 30 ani , cu posibilitate de prelungire de până la 15 ani), care acordă dreptul de concesiune asupra operațiunilor petroliere cu plata redevenței petroliere și constituirea provizionului de mediu în condițiile legii referitoare la impozitul pe profit. Redevența petrolieră se calculează ca o cotă procentuală din valoarea producției brute extrase, de 3,5% - 13%, în funcție de mărimea producției exprimată în tone și raportată la trimestru.

Naționale pentru Resurse Minerale. Punerea în valoare include în esență trei grupe de activități:

- **Prospecțiunea:** ansamblu de studii și lucrări de suprafață realizate pentru identificarea posibilităților existenței unor acumulări de resurse minerale / petrol;
- **Explorarea:** ansamblu de studii și activități pentru identificarea zăcămintelor, evaluarea cantitativă și calitativă a acestora, precum și determinarea condițiilor tehnice și economice de valorificare;
- **Exploatarea:** ansamblu de lucrări executate în subteran și/sau la suprafață pentru extragerea resurselor minerale/petrol preluarea și livrarea acestora în forme specifice;

Pentru scopul articolului prezintă o importanță specială primele două grupe de activități. De asemenea, putem aprecia că aceste trei faze se vor încheia în mod logic cu o fază finală a **închiderii** și **reabilitării** exploatarei miniere sau petroliere. În mod sintetic, cerințele legale ale acestor activități, așa cum rezultă din legislația specifică, pot fi prezentate astfel (conform tabelului 1). Detaliile legale specifice referitoare la problematica juridică a concesiunilor în România constituie subiectul Legii nr. 219/25.11.1998 privind regimul concesiunilor.

Standardul internațional de raportare financiară – IFRS 6

Înainte emiterii Standardului Internațional de Raportare Financiară - IFRS 6,

practicile contabile aplicate pentru contabilizarea costurilor implicate de explorarea și evaluarea resurselor minerale includeau în principal două metode și anume capitalizarea acestor costuri sau înregistrarea în cadrul cheltuielilor. O companie putea aplica metoda eforturilor de succes (*successful efforts method*), în care cheltuielile erau capitalizate până la demonstrarea viabilității comerciale, când acestea erau amortizate pe baza resurselor produse; dacă această viabilitate comercială nu era probată, investiția era alocată cheltuielilor. Alte companii puteau să aplice metoda costurilor totale (*full cost method*), în care toate costurile de explorare erau capitalizate. Altfel spus, în cadrul metodei eforturilor de succes toate cheltuielile aferente unui proiect de succes erau amânate prin capitalizare, iar cele asociate unui proiect lipsit de succes erau imediat trecute pe cheltuieli. Prin metoda costurilor totale, capitalizarea este realizată indiferent dacă proiectul are sau nu succes, iar amortizarea acestora se realizează de asemenea proporțional cu volumul producției de resurse minerale.

Standardul Internațional de Raportare Financiară IFRS 6 a intrat în aplicare în data de 1 ianuarie 2006. În principiu, acest standard permite unei entități să își dezvolte politici contabile pentru recunoașterea în categoria activelor de explorare a cheltuielilor de explorare și evaluare a resurselor minerale. Politicile contabile dezvoltate de către entitate trebuie să fie rezultatul aplicării paragrafului 10 din IAS 8 - „*Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile și erori*”, adică acestea trebuie să furnizeze informație contabilă care să întrunească criteriile de relevanță și încredere, să reflecte substanța economică

a tranzacțiilor și să dețină un caracter de neutralitate, prudență și completitudine. Aceste cheltuieli sunt asociate activităților de explorare și evaluare a resurselor minerale înainte ca fezabilitatea tehnică și comercială a extracției acestor resurse minerale să fie demonstrată, dar după momentul în care entitatea a obținut dreptul legal de a explora o anumită zonă. Entitățile care aplică IFRS 6 trebuie să efectueze teste de depreciere ale acestor active atunci când valoarea contabilă a activelor ar putea depăși valoarea lor recuperabilă, iar evaluarea acestei deprecieri trebuie realizată conform IAS 36 - „*Deprecierea Activelor*”¹. Circumstanțele care pot indica deprecierea pot include, spre exemplu: faptul că dreptul de explorare a expirat sau este pe cale să expire fără șanse de reînnoire, nu este planificată sau bugetată continuarea activităților, a fost luată decizia de întrerupere a explorării ca urmare a absenței unor resurse comerciale, există suficiente date care să indice că valoarea contabilă nu va fi în totalitate recuperată din dezvoltarea viitoare sau din producție. Totodată, entitatea trebuie să prezinte informații care identifică și explică valorile acestor active de explorare și care trebuie să ajute la înțelegerea, la plasarea în timp, precum și la certitudinea fluxurilor de trezorerie viitoare generate de activele de exploatare.

Recunoașterea inițială a activelor de exploatare și evaluare trebuie realizată la **cost**, în corelație cu gradul în care cheltuielile implicate pot fi asociate cu descoperirea unor resurse minerale specifice. Lista cheltuielilor care pot fi recunoscute ca active de explorare nu este exhaustivă și poate cuprinde costuri legate de achiziționarea drepturilor de explorare, studii tehnice utilizate,

¹ International Accounting Standards Committee Foundation, *Standardele Internaționale de Raportare Financiară: norme oficiale emise la 1 ianuarie 2009*, Ed. CECCAR, România, 2009, pag. 759

foraje, săpături, eșantionare, dar și activități legate de evaluarea fezabilității tehnice sau a viabilității comerciale. În mod explicit nu se pot include cheltuielile referitoare la valorificarea resurselor minerale, care vor fi tratate contabil în conformitate cu „Cadrul general” și IAS 38 „Imobilizări necorporale”. Cheltuielile legate de reabilitarea mediului vor fi recunoscute ca obligații în conformitate cu IAS 37- „Provizioane, datorii contingente și active contingente”.

După recunoașterea inițială, entitatea va aplica fie modelul bazat pe cost, fie modelul de reevaluare. Activele de explorare trebuie clasificate după natura acestora în **active corporale** (instalații tehnice de forare etc.) sau **active necorporale** (drepturile legale de forare). Clasificarea în active de explorare încetează în momentul demonstrării fezabilității tehnice/viabilității comerciale a extracției unei resurse minerale.

„International Accounting Standard Board” (IASB) derulează în acest moment un proiect amplu pentru dezvoltarea unui cadru contabil acceptabil internațional, referitor la industria extractivă, care va conduce la înlocuirea actualului IFRS 6 cu un nou IFRS². Inițiativa îmbunătățirii vechiului standard a avut loc în anul 2004, când a fost creată o echipă internațională de proiect, alcătuită din reprezentanți ai autorităților de reglementare contabilă din Australia, Canada, Norvegia și Africa de Sud. Din această perspectivă, observăm că actualul standard IFRS 6 a constituit o etapă interimară pentru rezolvarea problemei contabile a explorării și evaluării resurselor minerale. Standardul a permis entităților să aplice politici contabile diferite de spiritul Cadrului conceptual al IASB al definiției

activelor, deoarece criteriile de capitalizare aplicate nu trebuie să demonstreze existența unor beneficii economice probabile și viitoare.

În acest context al modificărilor conceptelor contabile, putem menționa și discuția inițiată de către *IFRS Interpretations Committee*³ în data de 26 august 2010, referitor la contabilizarea costurilor legate de decopertare în faza de producție a unei exploatare miniere de suprafață.

Subiectul acestei discuții este modalitatea de înregistrare contabilă a costurilor asociate decopertării, efectuate în scopul obținerii accesului la rezervele minerale. Propunerea IFRIC este de a înregistra aceste costuri ca un activ separat (*stripping campaign component*), pentru ca într-o fază secundară să fie recunoscute în calitate de cheltuieli în corespondență cu veniturile generate de rezervele minerale care au beneficiat de această campanie de decopertare.

Standarde similare aplicabile în S.U.A.

Într-un comentariu publicistic, Bob Herz, președintele instituției de reglementare contabilă americană (Financial Accounting Standards Board - FASB),⁴ subliniază într-un cadru mai larg referitor la procesul de convergență dintre standardele americane de contabilitate și IFRS, că există deosebiri punctuale semnificative, ca, spre exemplu, faptul că standardele emise de IASB nu includ contabilitatea pentru industria extrac-

tivă, în timp ce în SUA există în acest domeniu standarde foarte specializate; de asemenea, se face remarca pozitivă că în cadrul IASB se depun eforturi pentru perfecționarea conceptelor de contabilitate în industria extractivă, dar că acest proces va avea o anumită durată în timp. În acest context al normelor profesionale **foarte detaliate**, emise de FASB, amintim standardul *Financial Accounting and Reporting by Oil and Gas Producing Companies* (FAS 19 – decembrie 1977), amendat de FAS 25 și 69.

Standardul prezintă, printre numeroasele noțiuni definite, condițiile de aplicare a metodei *eforturilor de succes* sau metoda *costurilor totale*, tipuri de rezerve (posibile, probabile și dovedite), achizițiile de rezerve minerale, costurile de explorare, costurile de dezvoltare, costurile de producție, precum și modurile de capitalizare a costurilor sau de trecere pe cheltuieli. Cadrul conceptual reglementat de către FASB este foarte detaliat și se află el însuși într-un proces de perfecționare. FAS 19 pretinde firmelor din cadrul industriei de petrol și gaze să prezinte date suplimentare despre ‘proprietățile’ (investițiile) lor în domeniul resurselor minerale.

Aceste reprezentări de informații se pot fundamenta pe diferite **metode de evaluare** ale proprietăților, dintre care amintim, **printre altele**: valoarea netă contabilă bazată pe metoda eforturilor de succes sau metoda costurilor totale; metoda *discounted cash flow* referitoare la rezervele dovedite (*proved reserves*) sau metoda estimării valorii de piață prin multiplicarea prețului unitar de piață cu volumul rezervelor dovedite.

2 <http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Extractive+Activities/Summary.htm>

3 <http://www.ifrs.org/Current+Projects/IFRIC+Projects/Stripping+Costs/di.htm>

4 Accounting and Business International, volume 13 issue 8, London, pag. 15

Reglementarea contabilă în România

Referențialul contabil românesc în vigoare începând cu 1 ianuarie 2010, respectiv Ordinul M.F. 3.055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, încadrează cheltuielile de explorare și evaluare a resurselor minerale în cheltuielile de dezvoltare (art. 79). Tratatamentul contabil al reglementării românești respectă în principiu cadrul contabil recomandat de către actualul IFRS 6.

Observăm că domeniul evaluării resurselor minerale se restrânge în cazul referențialului contabil românesc la etapele primare de cercetare și explorare a resurselor minerale. Explicația acestei limitări a domeniului evaluării resurselor minerale este derivată din regimul proprietății asupra acestor resurse (vezi, mai sus, Legea Minelor, Legea Petrolului) în care proprietarul resurselor este Statul român, care își păstrează pentru sine dreptul concesiunii sau al acordării de licență de exploatare pentru aceste resurse.

De asemenea, reglementarea contabilă din România nu oferă detalii despre metodele specifice de contabilizare a costurilor sau de capitalizare a acestora, în contextul depășirii fazelor inițiale ale cercetării și explorării. Probabil că perfecționarea standardului internațional IFRS 6, în cadrul procesului de convergență spre specificul informațional al USGAAP, va influența reglementarea contabilă din România.

Evaluarea resurselor minerale

Problematika evaluării resurselor minerale este subiectul Standardului Internațional de Practică în Evaluare GN 14 - „Evaluarea proprietăților din industria extractivă”⁵. Această evaluare a activelor din industria extractivă, inclusiv a drepturilor aferente resurselor minerale este importantă în contextul asigurării finanțării activităților din industria extractivă (minieră, petrolieră) din partea investitorilor care asigură capitalul necesar. În mod indirect, apare necesitatea reflectării în situațiile financiare ale entităților, prin intermediul instrumentelor de capital a valorii resurselor minerale, bineînțeles, în situația în care acestea sunt în posesia unor investiții în alte entități care exploatează resurse minerale. Acest standard evidențiază importanța pentru utilizatori a delimitării tipurilor de proprietate imobiliară în funcție de faza de dezvoltare, a bunurilor mobile și a drepturilor asupra afacerii. Evaluările din industria extractivă se bazează pe aportul profesional al experților tehnici acreditați în această industrie. Industria extractivă prezintă câteva caracteristici particulare și care pot influența problematica evaluării:

- epuizarea resurselor minerale în timp;
- cantitatea și calitatea resurselor ce pot fi extrase sunt în general necunoscute la data evaluării;
- resursele minerale au un caracter de „unicitate”, făcând dificilă compararea cu resurse similare;
- în industria minieră, după finalizarea extracției nu mai rămân active recuperabile de interes economic;

- în industria petrolieră, la sfârșitul operațiunilor de producție, rămâne neextrasă o mare parte din rezerva inițială de petrol;
- explorarea resurselor minerale prezintă un **risc ridicat**, iar determinarea fezabilității tehnice și a viabilității economice se face în urma unor studii numeroase;
- profitul potențial rezultat din exploatarea resurselor minerale este dependent de ciclicitatea pieței resurselor, de prețurile de vânzare, de volumul producției și al costurilor.

Standardul de evaluare prezintă trei modalități de evaluare: prin **comparația vânzărilor**, prin **capitalizarea venitului** și metoda **abordării prin cost**. Cele trei metode (vezi Tabel nr. 2) trebuie corelate cu stadiul de dezvoltare a resursei minerale, de la explorare până la stadiul de producție, datorită nivelului diferit al gradului de risc implicat. Un rol important în clasificarea nivelului de dezvoltare a proprietății cu resurse minerale îl au studiile de fezabilitate și fezabilitate care demonstrează viabilitatea economică a resursei în discuție. Metoda cea mai utilizată de evaluare dintre cele trei prezentate mai sus este metoda DCF (*Discounted Cash Flow*). Pentru estimarea finală a valorii este necesară verificarea selectivă a corectitudinii studiilor prin corelare cu informații furnizate de studiile geologice (eșantioane etc.) sau date analitice înrudite.

Metoda de evaluare prin comparația vânzărilor⁶ (baza teoretică o constituie principiul substituției) poate fi aplicată în condițiile în care există informații disponibile pe piață referitoare la bunuri / mărfuri tranzacționabile pe piață (spre exemplu, petrolul, aur, cupru sau alte

⁵ International Valuation Standards Committee, *Standardele Internaționale de Evaluare (2007)*, Ed. IROVAL, România, 2007, pag. 303

⁶ Essentials of Ecosystem Valuation; http://www.ecosystemvaluation.org/market_price.htm

Tabel 2 - Metodele de evaluare pentru tipuri diferite de proprietate a resurselor minerale

Metoda de evaluare	Proprietăți de explorare	Proprietăți cu resurse minerale	Proprietăți în dezvoltare	Proprietăți de producție
Piață	Da	Da	Da	Da
Venituri	Nu	În anumite cazuri	Da	Da
Cost	Da	În anumite cazuri	Nu	Da

Sursa: CIMVAL Standards and Guidelines (http://www.cim.org/committees/cimval_final_standards.pdf)

minerale), aceste active pot fi evaluate prin aplicarea prețurilor disponibile la cantitățile potențial valorificabile.

Abordarea prin capitalizarea venitului (fundamentată pe principiul anticipării beneficiilor) este un substitut al metodei prin prețul de piață. Dintre variantele acestei metode este interesantă pentru mediul din România metoda prin „luarea în posesie” (*appropriation method*)⁷. În România, ca și în alte țări, Statul prin intermediul guvernului este proprietarul resurselor minerale naționale. Ca proprietar, Statul colectează renta aferentă resurselor minerale prin intermediul diferitelor taxe și redevențe pe care firmele ce exploatează resursele le plătesc în corelație cu nivelul extracției. Aceste taxe și redevențe sunt echivalentul unei **rente economice** atribuită folosirii resurselor, cu condiția ca aceste redevențe să nu ascundă subvenții implicite către firmele de extracție în scopul încurajării acestei industrii. Evaluarea resurselor minerale prin această metodă poate conduce, în consecință, la **subevaluarea** respectivelor resurse. De asemenea, diferitele plăți către Stat, în contextul acestor redevențe, au o corelație redusă cu prețul pieței pentru produsele extrase.

Metoda prin costuri (ipoteza de plecare este principiul contribuției la valoare) furnizează o variantă alternativă de evaluare a resurselor minerale, plecând de la principiul de valorizare a „epuizării” resurselor minerale prin intermediul costului necesar pentru înlocuirea respectivului activ reprezentat de resursa minerală. În mod evident, rezultatul acestei metode trebuie corelat cu valorile de piață disponibile pentru resursa minerală.

Auditul financiar în contextul evaluării resurselor minerale

Observăm că datorită specializării tehnice necesare evaluării resurselor minerale este utilă colaborarea auditorului cu un expert (individ sau organizație) extern. În această conjunctură, auditorul trebuie să accepte observațiile și concluziile expertului drept probă de audit (ISA 620 - „Utilizarea activității unui expert din partea auditorului”⁸). Într-o primă etapă, auditorul trebuie să evalueze competența tehnică a expertului și de asemenea obiectivitatea acestuia în contextul intereselor și rela-

țiilor cu entitatea auditată. Relația de colaborare cu expertul extern trebuie agreată în scris, sub formă contractuală, cu menționarea concretă a detaliilor colaborării, inclusiv a cerințelor privind confidențialitatea. În contextul legislativ din România nu este necesară menționarea sau referirea la activitatea expertului în cadrul raportului auditorului. Standardul profesional ISA 620 face referire în mod direct la necesitatea utilizării unui expert pentru evaluarea imobilizărilor necorporale, estimarea rezervelor de petrol și gaz, precum și pentru evaluarea obligațiilor privind mediul înconjurător și a costurilor de curățenie a diferitelor locații. Activitatea expertului extern trebuie analizată din punct de vedere al adecvării la scopul auditorului prin intermediul unor proceduri specifice, cum ar fi: revizuirea foilor de lucru și rapoartelor, coroborarea informației cu surse statistice, efectuarea de proceduri analitice și chiar reefectuarea calculelor. În practică, poate exista situația în care expertul trebuie să evalueze prezumțiile și metodele utilizate de entitate pentru evaluarea resurselor. Dacă activitatea expertului este apreciată ca fiind neadecvată scopului auditorului, atunci trebuie aplicate proceduri de audit suplimentare sau chiar exprima-

7 Valuation Methods of Mineral Resources; http://unstats.un.org/unsd/envaccounting/londongroup/meeting11/LG11_14a.pdf, pag. 10

8 IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, coeditare CAFR și editura IRECSO, București, 2009, pag. 717

rea unei opinii modificate în conformitate cu ISA 705 - „Modificări ale opiniei raportului auditorului independent”⁹.

În activitatea auditorului, referitor la evaluările specifice din domeniul resurselor minerale este relevantă și analiza prezentării informațiilor din raportul de evaluare. Acestea trebuie să prezinte, printre altele, în mod obligatoriu, anumite aspecte, cum ar fi:

- identificarea corectă a tipurilor de proprietate, interesul specific în proprietate, precum și drepturile legale înrudite;
- detalii privind identitatea experților și a experienței relevante în industrie;
- descrierea riscurilor și ipotezelor semnificative, precum și a factorilor limitativi pentru evaluare;
- informația trebuie susținută cu hărți, secțiuni geologice, diagrame și fotografii pentru comunicare și informare;
- detalii tehnice care susțin evaluarea rezervelor și resurselor;
- lista surselor de informații citate de către raportul de evaluare ș.a.

Auditorul trebuie să evalueze și aplicabilitatea IAPS 1010 „Luarea în considerare a aspectelor legate de mediu în auditul situațiilor financiare” datorită impactului evaluării mediului și a obligațiilor de reabilitare asupra evaluării resurselor minerale. Norma profesională enumeră ca exemplu de „problemă” de mediu **entitățile** din industria extractivă (exploatarea miniere, petrol și gaze, dar și **obligațiile constructive** care decurg din inițiative voluntare de remediere a contaminărilor; norma profesională menționează necesitatea utilizării

unui expert în problemele de mediu. În cadrul industriei extractive apare situația unor obligații legale în contextul Legii Minelor și a Legii Petrolului pentru remedierea mediului înconjurător. Entitatea trebuie să înregistreze în contabilitate provizioane pentru mediu în conformitate cu IAS 37 - „Provizioane, datorii contingente și active contingente”.

Obiectivul principal în auditarea activelor necorporale de explorare va consta în verificarea următoarelor aserțiuni:

- **Existența** activelor înregistrate pe tipuri de resurse minerale;
- **Consistența** înregistrării în cadrul activelor firmei în conformitate cu politicile contabile ale entității;
- **Valoarea** activelor de explorare este rezonabilă, fiind corelată cu tipul de model de evaluare utilizat (cost sau reevaluare);
- Entitatea are **dreptul legal** care permite înregistrarea activelor de explorare;
- Activele necorporale sunt în mod corect **clasificate**, descrise și **prezentate** în cadrul situațiilor financiare.

Specificul industriei, precum și mărimea activelor de explorare va influența în mod direct proporțional mărimea **riscului inerent** al acestor active; implicit, riscul inerent ridicat conduce la creșterea riscului de audit și la alegerea metodei de eșantionare care va fi utilizată. Proceduri de audit care pot fi utilizate sunt:

(a) Revizuire analitică:

- Compararea soldurilor curente cu cele ale perioadelor anterioare;
- Investigarea abaterilor neobișnuite sau absența unor abateri așteptate;

- Revizuirea conturilor pentru depistarea elementelor neobișnuite;

(b) Teste de detaliu:

- Determinarea modului de înregistrare a creșterilor și reducerilor de active; examinarea documentelor / datelor suport pentru aceste creșteri sau scăderi;
- Analiza unei posibile deprecieri ale acestor active;
- Examinarea conturilor de cheltuieli pentru identificarea valorilor care ar putea fi capitalizate ca active de explorare;
- Verificarea calculului amortizării pentru a determina dacă sunt utilizate metode acceptabile de amortizare consistente cu cele folosite în perioadele anterioare.

Pentru activele corporale utilizate în activitatea industriei extractive (echipamente tehnice etc.) se vor aplica proceduri de audit uzuale pentru această clasă de conturi.

În situația în care trebuie auditate active financiare care reprezintă instrumente de capital în entități care exploatează sau intenționează să exploateze resurse minerale, ori care dețin drepturi legale legate de asemenea resurse pot să apară aspecte specifice acestor investiții. Spre exemplu, în evaluarea riscului inerent auditorul trebuie să considere factori, cum ar fi:

- caracterul speculativ ale acestor active;
- tranzacțiile complexe sau neobișnuite care pot să apară la sfârșitul perioadei;
- evoluția negativă a tendințelor macroeconomice, de asemenea la sfârșitul perioadei;

⁹ Idem, pag. 775

- impactul investițiilor străine și moneda utilizată,

În cadrul procedurilor de audit, auditorul trebuie să inspecteze cotațiile pieței de capital, să analizeze situațiile financiare ale investiției, în scopul obținerii de probe referitoare la valorile curente ale investițiilor.

Un aspect important îl poate constitui pentru auditor analiza aplicabilității principiului continuării activității (*going concern principle*), pentru situația concretă a închiderii unei unități miniere sau a altui tip de exploatare de resurse minerale.

Concluzie

Lucrarea prezintă o problematică specială și mai puțin discutată în mediul profesional al contabilității și auditului financiar din România. În cadrul specific al economiei din România, acest subiect prezintă nu numai un interes istoric, dar și unul de actualitate, deoarece exploatarea economică a resurselor minerale, indiferent că fac parte din categoria produselor petroliere sau al substanțelor minerale solide, repre-

zintă un sector important al economiei naționale. Din informațiile analizate în studiul de față rezultă în primul rând o concluzie referitoare la referențialul contabil național aplicabil domeniului. Constatăm că acest cadru conceptual este mai puțin prescriptiv și detaliat din punct de vedere al metodologiei contabile și că informația referitoare la subiectul evaluării resurselor minerale este mult mai bogată în zona standardelor de evaluare. Pentru auditorul financiar acest lucru este un impediment în înțelegerea aprofundată a entității și a mediului său.

Din acest punct de vedere, considerăm că ar fi necesară o îmbogățire a cadrului conceptual contabil din partea organismului de reglementare. În plan secund, putem aprecia că pentru auditorul financiar, domeniul auditării entităților din domeniul explorării și exploatarei resurselor minerale se dovedește a avea o complexitate crescută din cauza diversității industriei, precum și a riscurilor inerente domeniului de activitate. Sperăm ca acest articol se va dovedi un instrument util de informare pentru persoanele implicate în acest domeniu de activitate.

Bibliografie

- Carmichael, D.R.; Rosenfield, Paul H., *Accountants' Handbook*, Vol. 2: *Special Industries and Special Topics*, Chapter 27, Oil, Gas and Other Natural resources, John Wiley and Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2003
- David, Alexander; Archer, Simon, *2009 International Accounting / Financial Reporting Standards Guide*, Part III, Industry Specific Standards, Mineral Resources, chapter 35.01, CCH, Chicago, 2008
- IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, coeditare CAFR și editura IRECSO, București. 2009
- International Accounting Standards Committee Foundation, *Standardele Internaționale de Raportare Financiară: norme oficiale emise la 1 ianuarie 2009*, Ed. CECCAR, România, 2009
- International Valuation Standards Committee, *Standardele Internaționale de Evaluare (2007)*, Ed. IROVAL, România, 2007

Participarea CAFR la Adunarea Generală FIDEF și la cel de-al 65-lea Congres al Ordinului Experților Contabili din Franța

La Adunarea Generală a Federației Internaționale a Experților Contabili Francofoni - FIDEF, Camera Auditorilor Financieri din România, membru cu drepturi depline al acestei organizații, a fost reprezentată prin președintele său, Ion Mihăilescu.

Întâlnirea a avut loc la Strasbourg, Franța, în data de 13 octombrie 2010. În cadrul manifestării, domnul Michel de Wolf, de la Institutul Revizorilor de Întreprinderi din Belgia (IRE), și-a început mandatul de președinte al acestei organizații, succedându-i lui Daniel Kapssu - Ordinul Național al Experților Contabili din Camerun.

În perioada 14-16 octombrie 2010, o delegație a Camerei, formată din președintele său, Ion Mihăilescu și Adriana Coșa, șef birou relații internaționale, a luat parte la cel de-al 65-lea Congres al Ordinului Experților Contabili din Franța. Acest eveniment profesional de proporții, organizat la Palatul Congreselor din Strasbourg, a reunit reprezentanți ai organismelor profesionale franceze, OEC și CNCC, precum și numeroși invitați străini: președintele Federației Experților Contabili Europeni, Hans van Damme, oaspeți din Belgia, Elveția, Albania, Bosnia și Herțegovina, Camerun, Tunisia, Maroc, Canada, Cambogia, Haiti, Liban etc.

Structurate în sesiuni plenare, dezbatere și ateliere de discuții, lucrările acestui congres, axate pe viitorul profesiei contabile, au reunit peste 3.500 de participanți.

Planificarea auditului - reglementare, viziune sau coșmar

Carmen MATARAGIU*, Anca Cristina MATARAGIU**
& Miruna Lucia NACHESCU***

Abstract

Planning of the Audit Mission - Rules, Vision or Nightmare

Expressing an opinion regarding the financial statements, in the context of the current financial crises becomes more important both for the traditional users of information as well as for the apparently insignificant previous users of the past, as they need to fully eliminate risks, even if this is a paradox.

In order for the audit activity not to become a nightmare, a correct and thorough planning (according to the applicable standards) becomes essential and cannot be overlooked.

Without having as a purpose the exhaustive presentation of the activities to be performed or of the elements to be taken into account at this stage of audit, according to the existing literature and to the applied knowledge of the authors in the audit business, the present paper aims to offer an adaptable and pertinent framework for the planning of any audit engagement.

This aim will be pursued through further studies regarding the materiality and non-detection risk, the understanding of internal control, the fraud risk detection and the setting of a detailed audit plan.

Key words: *efficiency, responsibility, audit quality, planning*

Cuvinte cheie: *eficiență, responsabilitate, calitatea auditului, planificare*

* Auditor financiar, managing Partner Pkf Econometrica SRL, e-mail: carmen.mataragiu@econometrica.pkf.ro

** Drd., Pkf Econometrica SRL, e-mail: anca.mataragiu@econometrica.pkf.ro

*** Dr., Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Catedra de Finanțe, e-mail: mnachescu@oxygen-computers.ro

„Viziunea fără acțiune e doar visare,
dar acțiunea fără viziune
este un coșmar”.
(proverb japonez)

Premise

Traversăm o nouă eră a auditului? Într-un anume sens cu siguranță afirmația este adevărată, căci, într-o economie globalizată, în care principiile economice se redefinesc, toate celelalte componente care interacționează în mod direct cu afacerile au nevoie într-o măsură mai mare sau mai mică de redefinirea obiectivelor, principiilor și metodelor.

Raportarea financiară, ca instrument esențial de informare a utilizatorilor, se află într-un proces continuu de revizuire, astfel încât să asigure prezentarea fidelă a realității economice, așteptată de utilizatorii situațiilor financiare.

Criza financiară a deceniului care tocmai se încheie a atras atenția aproape generalizată a publicului către potențialii vinovați. Nu de puține ori, contabilii și auditorii au fost acuzați că au contribuit sau acceptat în mod tacit manipularea informației contabile și că ar avea o răspundere solidară cu reprezentanții conducerii entităților financiare care au generat apariția crizei.

O acuzație de asemenea gravitate, îndreptată asupra profesiei contabile, a condus la nevoia evaluării cadrelor de raportare financiară, a reglementărilor de audit și în mod special a cerințelor de etică.

IFAC, organizație mondială a profesiei contabile, dedicată servirii interesului public prin consolidarea profesiei, a

răspuns acestor noi provocări prin revizuirea și modificarea standardelor de raportare contabilă și a celor de audit.

Formularea de către auditori a unei opinii asupra corectitudinii situațiilor financiare pare a avea noi valențe în contextul crizei financiare, în sensul că importanța acesteia, atât din perspectiva utilizatorilor clasici, cât și a celor aparent ne semnificativi în trecut, se suprapune ideii de eliminare totală a riscurilor, chiar dacă aceasta reprezintă un paradox.

Radicalizarea riscurilor economice, financiare și sociale crește complexitatea unei misiuni de asigurare, auditorii fiind obligați să se adapteze noilor conjuncturi și reglementări astfel încât să poată asigura realizarea unui audit de calitate.

Pentru ca activitatea de audit să nu devină un coșmar, planificarea este pasul asupra căruia responsabilul misiunii de audit ar trebui să se asigure că îl face cu înțelepciune și atenție, căci planificarea auditului este esențială pentru succesul misiunii, asigurând derularea eficientă a misiunii atât sub aspectul respectării procedurilor și al asigurării conformării cu cerințele ISQC1, dar și din perspectiva resurselor financiare și de timp ce ar trebui alocate.

În acest material, autorii și-au propus ca, în primul rând pe baza experienței practice acumulate în peste 20 de ani de experiență, dar și a studierii diverselor practici utilizate în planificarea misiunilor de audit și a cerințelor Standardelor Internaționale de Audit, să definească o serie de reguli și căi de urmat propuse auditorilor în activitatea concretă de planificare. Pentru aceasta au fost studiate o serie de lucrări de spe-

cialitate, care au fost supuse comentariului critic al autorilor.

Planificarea auditului – proces continuu în activitatea de audit

Planificarea auditului este cea care determină alegerea celei mai potrivite echipe, echipă care să includă specialiștii necesari, cu un nivel de pregătire și competențe adecvate, în funcție de riscurile anticipate. Procedurile incluse în planul de audit stabilesc și modul în care munca este împărțită între membrii echipei, precum și modul de supervizare și verificare a calității activității desfășurate.

O planificare adecvată a misiunii de audit permite identificarea zonelor importante ale auditului, precum și abordarea eficientă a fiecărei probleme identificate.

Planificarea nu este o fază separată a auditului, ci un proces continuu și interactiv, care începe deseori la scurt timp după (sau în paralel cu) finalizarea auditului anterior și continuă până la finalizarea misiunii curente de audit. Planificarea include considerente privind momentul anumitor activități și proceduri de audit care trebuie finalizate anterior efectuării de proceduri de audit suplimentare.

De-a lungul timpului, documentarea secțiunii de planificare a adus în atenția persoanelor însărcinate cu revizuirea omisiunile sau uneori evaluarea inadecvată a riscurilor. Implicațiile unor asemenea omisiuni sau erori constau uneori în neidentificarea denaturărilor semnificative ale situațiilor financiare, cu

consecințe grave în plan economic și social, dar și în privința încrederii pe care utilizatorii o pot avea în auditor. Afectarea imaginii publice a auditorului cu consecință directă în scăderea drastică a încrederii publice poate în multe cazuri să conducă la dispariția de pe piață a firmei de audit.

Într-o notă din dosarul de audit al clientului Enron, echipa de audit de la Arthur Andersen discuta dacă Andersen ar trebui sau nu să rămână auditorul Enron-ului deoarece echipa identificase o serie de practici investiționale discutabile și se puneau problema dacă Enron se implicase sau nu în niște jonglerii inteligente, studiate, dar nu în mod obligatoriu etice sau legale. Cu toată atitudinea rezervată a unor membri ai echipei, Andersen a hotărât să accepte misiunea de audit, cu convingerea că echipa are cunoștințele, experiența și resursele necesare controlării riscului asumat și ducerii la bun sfârșit a auditului acestei entități. Doar un an mai târziu, Enron era falimentat, iar Arthur Andersen trecea printr-o investigație federală care a condus la dispariția sa de pe piața de profil.¹

Numeroase studii au încercat să explice ce s-a întâmplat. Una dintre ipotezele cel mai adesea vehiculate este cea conform căreia evaluarea riscului misiunii nu a fost suficient de bine documentată, echipa evaluând riscul la un nivel mult mai redus decât era de fapt, acesta fiind un exemplu relevant al implicațiilor pe care le poate avea o planificare inadecvată a auditului.

Scopul principal al planificării misiunii de audit este de a controla riscul asumat care se bazează în principal pe:

¹ Louwers, Timothy; Ramsay, Robert; Sinason, David; Strawser, Jerry, *Auditing & Assurance Services*, McGraw-Hill Publishing House, 3rd Edition, 2008, pag. 108

Raportarea financiară, ca instrument esențial de informare a utilizatorilor, se află într-un proces continuu de revizuire, astfel încât să asigure prezentarea fidelă a realității economice, așteptată de utilizatorii situațiilor financiare

- obținerea de către echipa de audit a unei imagini foarte clare asupra evenimentelor importante care au afectat, afectează sau (dacă pot fi identificate) vor afecta entitatea precum și asupra operațiunilor sale;
- identificarea zonelor misiunii de audit care reprezintă un risc semnificativ (evident că riscul asumat de fiecare echipă diferă în funcție de atitudinea față de risc, de experiența, resursele și cunoștințele echipei)
- obținerea asigurării că misiunea, odată asumată, poate fi finalizată într-un volum de timp considerat rezonabil.

Atingerea acestui scop este influențată de o serie de factori, precum dimensiunea și complexitatea entității auditate și experiența membrilor echipei de audit, care determină natura și întinderea activităților de planificare.

Auditorul poate decide să discute elementele planificării cu conducerea entității pentru a facilita derularea și gestionarea misiunii de audit. Totuși, strategia generală de audit și planul de audit

rămân în **responsabilitatea auditorului**. Când se discută aspecte incluse în strategia generală de audit sau în planul de audit, pentru a nu compromite eficiența auditului este recomandat **să nu fie discutate** procedurile detaliate pe care membrii echipei le vor realiza.

ETAPELE PROCESULUI DE PLANIFICARE

Procesul de planificare implică parcurgerea unor operațiuni clare, care să permită auditorului stabilirea unei strategii de audit și a termenilor angajamentului. Încă de la începutul misiunii de audit, auditorul va stabili în mod clar care sunt persoanele necesare desfășurării misiunii, precum și un draft al bugetelor de timp alocate pentru diverse operațiuni.

În cazul misiunilor recurente, în această etapă are loc actualizarea informațiilor deținute despre entitate (domeniu de activitate, mediu de afaceri etc). Dacă ne referim la o **misiune inițială**, cunoașterea entității presupune o activitate mai detaliată, prin care se identifică cadrul de raportare, se analizează controlul intern, tranzacțiile între părțile afiliate, capacitatea entității de a-și continua activitatea.

Cum riscul de fraudă este unul dintre riscurile semnificative la care este supusă activitatea auditată, revizuirea aspectelor legate de procedurile de risc de fraudă și discutarea acestora cu cei implicați în managementul entității este esențială.

În urma parcurgerii unor proceduri precum cele enunțate mai sus, echipa de audit poate să își stabilească chei de control utilizabile pe tot parcursul misiunii și, de asemenea, își poate stabili un prag de semnificație, necesar în crearea eșantioanelor.

Toate activitățile menționate în cazul unei misiuni inițiale vor fi aplicate și în

cazul misiunilor recurente, în procedurile de actualizare a informațiilor sau de culegere și înțelegere în cazul în care au apărut fie arii de activitate noi, fie s-au produs schimbări majore în conducerea entității sau a politicilor acesteia.

Există, de exemplu, un precedent în care o companie de audit a renunțat la un client vechi, căruia îi audita situațiile financiare de mai multă vreme, din cauza faptului că acel client decisesese să își includă în obiectul de activitate activitățile de pariuri on-line, care se realizau în afara SUA. Acestea nu sunt legale în SUA, motiv pentru care auditul ar fi presupus obținerea de probe suficiente de audit cu privire la faptul că operațiunile de pariuri on-line nu se desfășurau pe teritoriul SUA. Un astfel de demers ar fi presupus un consum foarte mare de resurse pentru auditor, dar ar fi impus și utilizarea de specialiști în software și tehnologii informaționale, specialiști pe care firma de audit a considerat că nu îi deține.

Etapele procesului de planificare nu au o ordine fixă. Ele depind de mărimea și complexitatea entității analizate, de tipul de misiune abordată (inițială sau recurentă) și de complexitatea modificărilor survenite de la ultimul audit realizat. Totuși, indiferent de ordinea în care operațiunile sunt abordate, în conformitate cu cerințele ISA sau a altor reglementări similare aplicabile, auditorul va apela la un ansamblu de proceduri multiple.

Abordarea multiplă este adesea preferată, căci permite conexarea informațiilor din diferite arii de interes ale auditorului, permițând obținerea într-o manieră eficientă a imaginii corecte a entității și a riscurilor sale.

Etapa preliminară a planificării este cea în care auditorul obține o înțelegere a naturii angajamentului și își clarifică

toate aspectele legate de implicațiile termenilor misiunii. În această etapă, decizia crucială este dacă auditorul acceptă sau nu misiunea de audit. Pentru a lua o astfel de decizie, auditorul se asigură că poate să îndeplinească exigențele ISA cu privire la independență și etică, la capacitatea și suficiența resurselor necesare executării auditului și la riscurile particulare asociate misiunii. El urmărește aspecte cum sunt:

- Obținerea și revizuirea informațiilor financiare ale clientului (rapoarte anuale, situații financiare interimare, componente individuale ale situațiilor financiare, rapoarte către organismele de control etc)
- Identificarea terților care colaborează în diferite modalități cu entitatea și contactarea unora dintre aceștia pentru a obține opinii și informații despre potențialul client de audit
- Identificarea problemelor care au existat între entitate și auditorul anterior
- Analiza opiniei de audit emisă anterior (dacă aceasta există) și evaluarea așteptărilor Clientului
- Stabilirea riscurilor neobișnuite și a eventualelor situații în care entitatea ar necesita o atenție specială din partea auditorului
- Evaluarea independenței auditorului față de potențialul client
- Stabilirea eventualelor competențe speciale necesare pentru a desfășura o misiune care să corespundă standardelor de calitate.

Din cauza numeroaselor zone de risc care au apărut în ultimul deceniu în activitatea de audit, majoritatea firmelor

de audit apelează, pe lângă sursele clasice de informații, la diferite alte surse, mai puțin tradiționale, pentru a obține informații despre entitate și persoanele implicate în managementul sau guvernanta acesteia. Astfel de surse pot fi: evidențele tribunalelor, ziarele de scandal, rapoartele puse la dispoziție de detectivi particulari cu privire la unele persoane etc.

Integritatea morală a managementului, sau lipsa acesteia, este adesea considerată un factor decisiv în luarea deciziei de acceptare sau respingere a misiunii de audit.

Comaniile își schimbă auditorii periodic, uneori ca urmare a politicii firmei, altele din motive de cost sau din cauza unor opinii contrare în ceea ce privește scopul auditului sau acceptabilitatea unor principii contabile.

De exemplu, se poate întâmpla ca auditorul să nu accepte includerea pe costuri a unor cheltuieli, considerând că acestea ar trebui capitalizate în valoarea unui anumit mijloc fix. Dacă managerul are interesul să includă acele cheltuieli pe costurile perioadei, el va încerca să găsească un alt auditor care să fie dispus să accepte misiunea.

Uneori, schimbarea auditorului s-a datorat nevoii conducerii de a găsi un auditor dispus să accepte anumite operațiuni dubioase, pe care auditorul anterior nu le-ar fi acceptat fără să obțină necesarele clarificări în privința acestora. Acesta este motivul pentru care orice auditor responsabil trebuie să își pună întrebarea:

Care au fost cauzele care au dus la schimbarea vechiului auditor?

În anumite jurisdicții, motivele care au condus la schimbarea auditorului tre-

buie făcute publice, iar auditorul înlocuit are obligația de a confirma în scris că explicația înlocuirii sale este reală și eventual să aducă clarificări. Dacă el nu consideră că explicația managerilor este conformă cu realitatea, va prezenta spre a fi făcută publică opinia sa asupra evenimentului, sub condiția respectării angajamentelor față de client în privința confidențialității.

Dacă unui auditor i se cere să înlocuiască un alt auditor, pentru a evita sau reduce măcar riscul de a prelua un client problemă sau cu grave abateri privind integritatea, este necesar să se verifice dacă există motive profesionale sau de altă natură, care să îl împiedice să facă acest lucru.

Codul de etică emis de IFAC cere expres auditorilor să comunice cu auditorul care a efectuat misiuni anterioare în entitatea analizată. În aceste comunicări, auditorul trebuie să solicite „informații rezonabile cu privire la aspecte care ar afecta decizia de a accepta misiunea de audit².”

În funcție de natura angajamentului, este posibil să fie necesară o comunicare directă cu auditorul precedent (standardele profesionale cer noului auditor să încerce să ia legătura cu vechiul auditor), pentru a stabili care au fost circumstanțele ce au condus la cererea de a schimba auditorul. În această comunicare, auditorul care preia misiunea de audit își face o impresie asupra integrității managementului, verificând aspecte legate de:

- Opiniile divergente ale managerilor și auditorului cu privire la principiile contabile sau la procedurile de audit aplicabile
- Comunicările făcute către management de către auditorul precedent

² Cosserrat, Graham W. and Rodda, Neil, *Modern Auditing*, John Wiley & Sons Ltd, 2004, pag 188

cu privire la fraude, acte ilegale și controale interne neadecvate și reacția managementului

- Modul în care fostul auditor a înțeles circumstanțele înlocuirii sale.

Procedura de comunicare cu auditorul precedent se realizează doar în baza permisiunii exprese, de regulă în formă scrisă, a clientului, deoarece vechiul auditor nu poate încălca clauzele de confidențialitate asumate la începutul misiunii sale de audit. Dacă nu există posibilitatea de a discuta cu auditorul precedent, auditorul care urmează să decidă dacă va prelua sau nu misiunea de audit va încerca să obțină informațiile necesare din alte surse, cum ar fi interviewarea managementului, a celor implicați în guvernarea entității sau a oricărui alți terți considerați importanți.

Neacordarea de către potențialul client a consimțământului de a discuta cu vechiul auditor ar trebui să ridice un mare semn de întrebare asupra motivației acestui refuz și implicit asupra oportunității acceptării unei misiuni de audit pentru acel client.

Independența, profesionalismul și integritatea au fost probleme des analizate, iar scandalurile economice de tipul Enron sau World Com nu au făcut altceva decât să aducă iarăși aceste aspecte „în lumina reflectoarelor”. Codul Etic emis de IFAC stabilește liniile directoare în analizarea independenței auditorului.

Practic, înainte de acceptarea misiunii de audit, auditorul evaluează existența unor circumstanțe care ar putea să îi afecteze independența în raport cu clientul misiunii de audit.

Una dintre condițiile de independență este ca nici unul dintre membrii echipei

de audit să nu aibă relații contractuale sau personale cu entitatea auditată sau cu membrii ai acesteia, implicați în activitatea de management. Pentru a elimina o astfel de situație, în care independența nu poate fi probată, toți membrii echipei dau declarații pe proprie răspundere privind inexistența de relații de dependență față de entitatea auditată. În situația în care, de exemplu, un membru al echipei deține acțiuni ale societății auditate, misiunea de audit nu poate fi acceptată.

De asemenea, criteriile de calitate a auditului nu pot fi încălcate. Este motivul pentru care, în perioada de analiză cu privire la acceptarea sau nu a misiunii, firma de audit se va asigura dacă personalul avut la dispoziție este suficient și are competențele necesare pentru îndeplinirea misiunii. Utilizarea unor experți poate constitui o soluție, dar răspunderea finală a opiniei de audit exprimate rămâne în sarcina auditorului responsabil cu misiunea.

În urma parcurgerii pașilor enunțați mai sus, auditorul își poate formula o opinie cu privire la nivelul de risc pe care îl presupune misiunea de audit analizată. El nu poate fi constrâns să accepte să realizeze o misiune de audit dacă nivelul de risc pe care ar trebui să îl accepte depășește nivelul pe care el îl consideră acceptabil.

Decizia de a accepta o misiune de audit nu trebuie privită cu superficialitate. „În acceptarea unei misiuni, auditorul își asumă responsabilități profesionale față de public, de client și de alți membri ai profesiei contabile.”³

După luarea deciziei de acceptare a misiunii, se remite clientului scrisoarea de angajament. Aceasta poate fi identică cu cea din anii precedenți în cazul mis-

iunilor recurente cu același tip de angajament sau poate fi întocmită o nouă scrisoare de acceptare a angajamentului. Indiferent de forma sa, conținutul va răspunde cerințelor ISA 210, dar și cerințelor legale sau de reglementare specifice pentru jurisdicția sau domeniul în care se desfășoară misiunea. Scrisoarea de angajament conține informații cu privire la obiectivele misiunii, responsabilitățile asumate de management, orice limitări ale misiunii de audit și evident, orice alte informații considerate utile și relevante de către responsabilul cu misiunea de audit. Scrisoarea de angajament poate avea și rolul unui contract între părți, care stabilește explicit drepturile și obligațiile fiecăreia dintre cele două părți.

Echipele de audit este unul dintre elementele ce poate conduce spre succesul sau eșecul unei misiuni de audit. Odată ce decizia de acceptare a unui client a fost luată, stabilirea definitivă a echipei de audit este absolut necesară.

Echipele de audit pentru misiunile de audit la entități mari va fi compusă cel mai adesea din:

- Partenerul misiunii de audit, care va avea responsabilitatea finală a auditului
- Managerul de audit
- Cel puțin un specialist din industria în care își desfășoară activitatea clientul
- Unul sau mai mulți auditori seniori
- Un specialist IT, dacă se consideră că este necesar
- Un partener pe taxe
- Un al doilea partener de audit, care are competența, obiectivitatea și independența necesare pentru a

³ Cosserrat, Graham W. and Rodda, Neil, *Modern Auditing*, John Wiley & Sons Ltd, 2004, pag 186

realiza revizuirea în scopul asigurării calității misiunii,

- Juniori de audit, care să efectueze o bună parte din procedurile repetitive sau cu un grad redus de dificultate.

Alegerea membrilor echipei depinde în mare măsură de complexitatea misiunii de audit asumate. Există o relație directă între complexitatea misiunii de audit și nivelul de experiență al membrilor echipei de audit. Cu cât misiunea este mai complexă cu atât membrii echipei trebuie să aibă mai multă experiență.

În misiunile de auditare a unor **entități mici**, întregul audit poate fi efectuat de o echipă de audit foarte mică. Cu o echipă mai mică, coordonarea și comunicarea între membrii echipei sunt mai ușor de realizat.

Indiferent însă de tipul de misiune sau de complexitatea sa, toți membrii echipei trebuie să participe la ședințele de planificare a misiunii, astfel încât să se asigure identificarea cât mai multor zone de risc și a se face cunoscute tuturor membrilor echipei problemele ce pot să apară. Scopul ședințelor este și de a se asigura creșterea atenției membrilor echipei la potențialele riscuri de denaturări semnificative cu care se pot confrunta. O regulă importantă în stabilirea echipei de audit este aceea că, pentru clienții care sunt auditați pe perioade mai mari de timp, **este obligatorie rotația partenerilor misiunii** la diverse intervale, în funcție de legislația aplicabilă.

În ceea ce privește utilizarea unor specialiști, persoane cu competențe deosebite în alte domenii decât audit sau contabilitate, care pot să clarifice auditorul cu privire la aspectele legate de natura unor operațiuni desfășurate de entitate, auditorul trebuie să obțină asigurări cu privire la competența acestor

specialiști și cu privire la independența lor față de entitatea auditată.

La începutul misiunii are loc și o **bugetare a timpului necesar** pentru efectuarea misiunii. Aceasta presupune stabilirea unui număr de ore pe care fiecare segment al misiunii se așteaptă să îl ocupe. Bugetele de timp sunt stabilite pe baza experienței anilor anteriori în cazul clienților recurenți, respectiv prin comparație cu alți clienți similari sau pe baza bugetelor de timp alocate de auditorul anterior, dacă acestea sunt puse la dispoziție de către client sau de auditorul anterior.

Pentru segmentele auditului unde au fost identificate posibile riscuri, se vor adăuga ore suplimentare, astfel încât auditorul să se poată proteja împotriva potențialului risc.

Bugetul de timp va conține și specificații referitoare la momentul la care se estimează alocarea acestor ore suplimentare.

Toate cele prezentate anterior se realizează într-o fază de pre-planificare a misiunii, iar acest lucru rezultă chiar din conținutul **Scrisorii de angajament a misiunii**, unde de regulă se stipulează faptul că procedurile descrise, bugetul de timp și echipa pot fi modificate pe durata auditului.

Planificarea efectivă începe cu înțelegerea afacerii entității și a industriei în care își desfășoară entitatea auditată activitatea. Aceasta este cuprinsă într-o secțiune specială a dosarului de audit, și anume în **Cunoașterea clientului și evaluarea riscului**. Această secțiune acoperă trecutul entității, modul său de organizare, operațiunile desfășurate, activitatea și raportarea financiară și alte aspecte (legi și reguli aplicabile, chestiuni legate de mediu).

Înțelegerea afacerii entității și a industriei în care își desfășoară aceasta ac-

Companiile își schimbă auditorii periodic, uneori ca urmare a politicii firmei, alteori din motive de cost sau din cauza unor opinii contrare în ceea ce privește scopul auditului sau acceptabilitatea unor principii contabile

tivitatea sunt esențiale pentru ca auditorul să poată identifica și evalua riscurile potențiale. Auditorul dobândește în această etapă informații despre:

- **Tipul de industrie**, vulnerabilitățile sale în fața condițiilor economice schimbătoare, principalele politici și cutume ale industriei (*uneori este necesar ca, în cadrul acestui proces, documentarea să se poată realiza doar cu sprijinul unor specialiști externi, iar suportul documentar să constea pe lângă informațiile obținute în mod direct de auditor și în rapoarte ale experților, relatări ale presei sau în alte surse de informații care pot confirma sau infirma imaginea pe care auditorul și-a format-o în faza inițială*).
- **Tipul de afacere**, tipul de produse și servicii, caracteristicile operaționale ale entității, în special legate de metodele de producție și marketing, (*în acest demers auditorul va obține pe lângă informațiile din interiorul entității și informații din surse externe, care să-i permită realizarea de comparații cu alți competitori din piață*).

- **Reglementările legale specifice** ce se aplică în ramură și eventualele obligații speciale de raportare către organisme guvernamentale - *în principal, în cazul entităților cu scop special, dar nu numai, este necesar ca echipa de misiune să obțină o înțelegere adecvată a reglementărilor legale specifice industriei respective și să documenteze acest lucru în cadrul secțiunii de planificare. Scopul acestui proces este acela ca partenerul responsabil de misiune să obțină asigurarea că toți membrii echipei de audit cunosc cadrul legal aplicabil industriei respective atât din punct de vedere al activității operaționale, dar și în ceea ce privește cadrul de raportare aplicabil).*
- **Politicele contabile aplicate de entitate** - *Auditorul trebuie să solicite conducerii și să înțeleagă politicile contabile pe care conducerea entității le-a adoptat. Ulterior înțelegerii acestora, să evalueze măsura în care acestea sunt consecvente cu politicile precedente, dar și dacă acestea sunt conforme cu cadrul de raportare aplicabil. O notă cu privire la politicile contabile, însoțită eventual de un chestionar adresat conducerii, ar trebui să documenteze concluziile auditorului.*
- **Controlul intern al entității** - *o descriere a mediului de control și a monitorizării controalelor.*
- **Performanțele financiare** recente ale entității - *Auditorul va efectua proceduri independente pentru stabilirea principalelor rate de eficiență.*

Cunoscând aceste elemente, auditorul poate evalua corect atât riscurile directe, cât și pe cele indirecte, care afectează entitatea auditată. „Multe din procesele împotriva auditorilor au rezultat ca urmare a incapacității auditorului de a înțelege complet natura tranzacțiilor ce au loc în industria din care provine clientul⁴.”

Adesea neglijată de auditorii mai puțin experimentați, dar cu un impact semnificativ asupra activității desfășurate, este **destinația situațiilor financiare** auditate. Auditorul va lua în calcul, în funcție de destinatarul situațiilor financiare, declarat de solicitantul auditului, dacă aceste situații acoperă nevoile de informare ale utilizatorului final.

Auditorul analizează evenimentele, tranzacțiile și practicile care pot avea un efect semnificativ asupra situațiilor financiare. Înțelegându-le, auditorul poate stabili un **cadru general de abordare a auditului, adaptat caracteristicilor entității**.

În cazul *misiunilor recurente*, accentul este pus pe identificarea unor evoluții sau evenimente nou apărute în activitatea entității sau în mediul din care aceasta provine, indiferent dacă este vorba de modificări graduale sau subite, respectiv dacă acestea cresc sau reduc riscul apariției de erori materiale.

Indiferent dacă este vorba de o misiune inițială sau de o misiune recurentă, discuțiile cu conducerea pot să evidențieze evenimente care afectează entitatea și sunt importante pentru audit. De asemenea, managerii entității sunt, în marea majoritate a cazurilor, bine informați cu privire la reglementările cărora trebuie să li se supună entitatea, dar

și cu privire la condițiile pieței pe care activează.

Gradul de implicare a personalului în diverse activități este identificat în primă instanță din discuțiile cu managementul.

„Scopul principal al auditării situațiilor financiare este de a exprima o opinie asupra situațiilor financiare ale managementului⁵. Implicat, auditorul are nevoie de cooperarea acestuia pentru a putea verifica informațiile incluse și poate accepta misiunea doar dacă sursa de informații (managementul) este de încredere. Evaluarea integrității managerilor este foarte importantă și se bazează cel mai adesea pe informații primite de la terți (vechiul auditor, parteneri de afaceri, media etc.) în cazul misiunilor noi sau din propriile experiențe (în cazul misiunilor recurente).

În urma acestor discuții, auditorul poate să își formeze o imagine atât asupra situației financiare a societății, a poziției sale pe piața de profil, cât și asupra relațiilor de subordonare din interiorul entității și a modificării acestora (schimbări la nivelul managementului entității, la nivelul structurii organizaționale etc.). Uneori, managerii pot să solicite auditorului să adauge sau să verifice mai în detaliu anumite aspecte în planul de audit.

De regulă, auditorii pregătesc o listă de întrebări sau un set de obiective pe care le consideră relevante. În practică această listă de întrebări nu este comunicată neapărat directorilor, deoarece s-a constatat că oficializarea unei discuții are impact în plan afectiv și este de natură a determina interlocutorul să fie reticent. O discuție liberă poate furniza

4 Arens, Alvin A.; Elder, Randal J. and Beasley, Mark S., *Auditing and Assurance Services. An Integrated Approach*, Prentice Hall Publishing House, New Jersey, 2010

5 Boynton, William C. and Johnson, Raymond N., *Modern Auditing, Assurance services and the Integrity of Financial Reporting*, John Wiley & Sons Ltd, 2006, pag 273

mult mai multe informații, rolul auditorului fiind acela de a interveni în sensul schimbării discuției doar atunci când apreciază că informațiile nu sunt suficiente pentru scopul fixat prin întrebări sau obiective. Desigur că utilizarea la vedere a unui chestionar de lucru poate fi eficientă în multe situații, mai ales în cazul în care clientul de audit este o entitate mare, cu o cultură organizațională dezvoltată.

O sursă de informații generale legate de industria în care activează entitatea sunt revistele de specialitate, internetul, statisticile oficiale, diverse rapoarte guvernamentale sau ale unor specialiști în domeniu. Evident că aceste surse sunt mai mult sau mai puțin consistente în funcție de domeniul de activitate al entității, iar volumul de material de sintetizat diferă foarte mult.

De asemenea, orice stat are un sistem de evidență a firmelor înregistrate (în România, Registrul Comerțului). Acest sistem poate pune la dispoziția auditorului un număr semnificativ de informații relevante despre entitatea auditată. Nici evidențele organizațiilor profesionale nu trebuie ignorate. Ele pot oferi detalii interesante despre entitate sau despre anumiți angajați sau manageri ai acesteia.

Acolo unde este posibil, urmărirea modului în care entitatea figurează în evidențele organismelor de control poate fi relevantă pentru auditor, semnalându-i unele riscuri care ar fi putut fi trecute cu vederea.

Deși auditorii cunosc bine standardele de raportare financiară și cele de audit, este necesar să se asigure, în cadrul discuțiilor cu diverse persoane din interiorul entității, că nu există principii contabile sau proceduri de audit speciale pentru domeniul din care face parte entitatea.

În cazul misiunilor recurente, cea mai simplă metodă de cunoaștere a entității auditate este de a revizui într-o primă etapă foile de lucru ale anului precedent referitoare la informațiile despre entitate. Aceasta permite și o revizuire a zonelor problematice identificate în auditurile precedente. Acest lucru este foarte important pentru că, de regulă, existența unor probleme în anii anteriori indică o probabilitate ridicată ca acestea să existe în continuare. Totuși, auditorul nu poate considera informațiile din anii precedenți ca fiind în mod obligatoriu valabile și pentru anul analizat. Este necesară obținerea asigurării că nu au apărut evenimente care să conducă la modificări semnificative.

În cazul misiunilor inițiale, auditorul va analiza mai întâi informațiile cuprinse în raportul auditorului care a auditat entitatea în anul anterior. Uneori, auditorul din perioada anterioară poate fi de acord să sprijine noul auditor.

Pentru a cunoaște entitatea, auditorul analizează și documentele legale ale entității. Dintre acestea, cele mai importante sunt statutul companiei, diverse contracte semnate de companie, procese verbale ale diverselor adunări generale ale acționarilor sau ale ședințelor managerilor, situații financiare intermediare sau ale anilor anteriori, declarații de impunere, rapoarte speciale întocmite cu diverse scopuri de management, auditorii interni sau consultanți.

Statutul companiei permite auditorului să obțină o multitudine de informații legate de tipul de societate, componența acționariatului, obiectul de activitate și scopul entității, drepturile acționarilor sau asociaților, modul de funcționare și conducere a entității etc.

În ceea ce privește contractele entității, acestea vor fi înțelese nu doar din perspectiva termenilor juridici, ci mai ales

din punct de vedere al contextului în care au fost semnate și a modului în care își produc efectele. Doar așa auditorul poate să fie sigur că informațiile cuprinse în situațiile financiare analizate sunt conforme cu realitatea economică.

Un pas important în cunoașterea entității este reprezentat de **vizitarea entității auditate**. De exemplu, în cazul unei fabrici, **vizitarea fabricii** permite auditorului să înțeleagă procesul de producție, modul de stocare, circuitul materialelor, dar și să identifice zonele de risc, cum ar fi depozite neîncluate, pierderi nejustificate de material etc. (*care pot fi luate în considerare la analiza riscului de fraudă*).

În cazul **vizitelor în birourile administrative**, se pot identifica eventuale deficiențe sau doar obiceiuri ale personalului din această zonă.

Indiferent de natura vizitei, auditorul are ocazia să se întâlnească cu personalul entității și să discute cu diverși angajați.

Procedurile analitice presupun studierea și compararea relațiilor dintre informații pentru a identifica fluctuațiile neobișnuite.

Cele mai obișnuite proceduri analitice presupun compararea informațiilor curente cu cele din anii anteriori, a rezultatelor anticipate prin bugete și previziuni cu cele efectiv obținute, a rezultatelor obținute cu media obținută în aceeași industrie, a informațiilor financiare cu informațiile non-financiare relevante (de exemplu, cheltuielile cu salariile din contabilitate cu diverse situații întocmite de responsabilul de HR al entității).

De asemenea, acolo unde se consideră relevant, procedurile analitice se pot realiza pe o bază lunară, constând fie în compararea cu aceeași lună din anul precedent, fie în compararea cu luna anterioară a anului auditat.

Practic, procedurile analitice sunt teste prin care se verifică dacă informațiile înscrise în situațiile financiare sunt în concordanță cu estimarea făcută de auditor.

În crearea procedurilor analitice, echipa de audit parcurge cinci etape:

1. își stabilește un nivel de așteptare prin stabilirea de referențiale, indiferent că e vorba de compararea operațiunilor dintr-un cont cu operațiuni din același cont într-o perioadă similară, de comparații cu valorile estimate în previziuni și bugete, comparații cu informații din evidențele unor companii similare etc;
2. își stabilește ce înseamnă o abatere semnificativă, *în general prin raportare la pragul de semnificație din faza de preplanificare*;
3. compară suma înregistrată cu suma estimată;
4. investighează abaterile semnificative;
5. documentează toți pașii parcurși, în sensul că fiecare procedură analitică realizată se cere a fi documentată.

ISA 520 „Proceduri analitice” cere auditorilor să aplice procedurile analitice în etapa de planificare pentru a cunoaște mai bine entitatea și pentru a identifica zonele de risc.

În cazul entităților cu activitate sezonieră, informațiile anuale sunt mai puțin relevante decât cele sezoniere, motiv pentru care procedurile analitice sunt adaptate tipului de activitate.

O revizuire analitică preliminară poate să identifice aspecte legate de entitate care au fost ignorate anterior, să ajute la stabilirea riscului de denaturare semnificativă și să ajute la identificarea tranzațiilor sau evenimentelor neobișnuite care pot avea implicații în activitatea de

audit, în unele cazuri conducând la identificarea de riscuri semnificative de denaturare (uneori din cauza producerii unor fraude).

Înainte de aplicarea procedurilor analitice, pentru fiecare test care urmează a fi efectuat se stabilește care este abaterea considerată ca maxim admisă. Dacă în urma aplicării procedurii, abaterea elementului verificat se dovedește mai mare decât pragul stabilit, auditorul va proceda la obținerea unor informații clarificatoare, care să justifice abaterea produsă.

În unele cazuri, în special la entitățile mici, este posibil ca informațiile preliminare necesare unei revizuirii analitice preliminare să nu fie disponibile. În acest caz, se aplică niște proceduri extrem de succinte, urmând ca restul procedurilor să se aplice când este gata o primă formă a situațiilor financiare.

Concluzii

Prezentul studiu nu se dorește a fi o prezentare exhaustivă a pașilor ce trebuie urmați de către un auditor în planificarea unei misiuni. Scopul nostru este de a seta un cadru de acțiune, per-

fectibil și adaptabil la orice misiune de audit.

Ținem să menționăm că ne-am oprit doar asupra etapei de asumare a misiunii de audit, pe baza unei planificări coerente, care permite auditorului înțelegerea afacerii și industriei clientului și implicit determinarea unui risc acceptabil de nedeterminare. Etapele următoare (stabilirea pragului de semnificație și a riscului de nedetectare, înțelegerea controlului intern, evaluarea riscului de fraudă și stabilirea unui plan detaliat de audit) vor face obiectul unei analize viitoare.

Pentru a concluziona, considerăm că succesul sau insuccesul unei misiuni de audit își găsește rădăcinile în etapa de asumare, planificare și chiar în etapa de pre-planificare.

Cu toate că, din punct de vedere teoretic, literatura de specialitate oferă în linii mari direcțiile de urmat în această activitate, considerăm că aplicabilitatea practică a reglementărilor și standardelor cu privire la planificarea auditului implică o experiență considerabilă, astfel încât raportul cost – efect să fie favorabil și să răspundă riscurilor evaluate.

Bibliografie

- Arens, Alvin A., Elder, Randal J. and Beasley, Mark S., *Auditing and Assurance Services. An Integrated Approach*, Prentice Hall Publishing House, New Jersey, 2010
- Boynton, William C. and Johnson, Raymond N., *Modern Auditing, Assurance services and the Integrity of Financial Reporting*, John Wiley & Sons Ltd, 2006
- Cosserat, Graham W. and Rodda, Neil, *Modern Auditing*, John Wiley & Sons Ltd, 2004
- Cosserat, Graham W., *Modern Auditing*, John Wiley & Sons Ltd, 2008
- Gray, Iain and Manson, Stuart, *The Audit Process*, ISA edition, South Western CENGAGE Learning, Croatia, 2008
- Louwers, Timothy; Ramsay, Robert; Sinason, David; Strawser, Jerry, *Auditing & Assurance Services*, McGraw-Hill Publishing House, 3rd Edition, 2008
- IFAC, *Manual de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Audit Financiar 2009*, Coeditare CAFR - Ed. Irecson, București, 2009

Participare la Ziua profesiilor liberale

La 5 noiembrie 2010 s-a desfășurat cea de-a treia ediție a Conferinței „Ziua Profesiilor Liberale din România”, având ca temă: **„Importanța profesiilor liberale pentru societate”**.

Cu acest prilej a fost afirmată necesitatea de unitate în rândul profesiilor liberale, în special în această perioadă de criză economică, dar și socială și morală, pentru ca vocea specialiștilor să se facă auzită în lumea politică. De altfel, Uniunea Profesiilor Liberale din România (UPLR) va deveni membru în Consiliul Economic și Social și va avea, astfel, un cuvânt de spus la elaborarea actelor normative.

Camera Auditorilor Financiari din România, membru fondator al UPLR, a fost reprezentată la eveniment prin prof. univ. dr. **Gheorghe Popescu**, șef Departament servicii pentru membri, care a prezentat o alocuțiune cu tema: **„Auditul financiar – o profesie liberală, în slujba interesului public”**, din care cităm:

„Auditul financiar reprezintă cu certitudine o activitate liberală, consacrată interesului public. Organismul profesional care coordonează și reglementează profesia este Camera Auditorilor Financiari din România. De ce este o profesie liberală? Pur și simplu pentru faptul că un auditor financiar în executarea misiunilor de audit pe care și le asumă este independent și obiectiv, el nefiind subordonat în nici un fel intereselor clientului ale cărui rapoarte financiare le auditează. El are întreaga libertate, dar și răspundere de a-și exprima opinii documentate și pertinente pentru a servi exclusiv interesul public, respectiv guvernarea corporativă sau terții – creditorii, finanțatorii, investitorii.

Tocmai având în vedere interesul public, societatea românească dorește să se asigure că profesioniștii în audit financiar sunt bine pregătiți, au mecanisme de autoreglare a profesiei și, de aceea, activitatea acestora și implicit a Camerei Auditorilor Financiari din România este recunoscută de către autoritatea de stat.

În același timp, organizația profesională reglementează activitatea membrilor prin norme, proceduri și standarde care oferă garanția accederii la profesie a unor specialiști bine pregătiți, care apoi – în exercitarea profesiei – pot executa misiuni de calitate, în condiții exemplare de etică, moralitate, obiectivitate.

Condițiile dificile induse de efectele crizei economice, resimțite intens și în România, ridică o serie de provocări pentru profesioniștii în audit. Răspunsul acestora trebuie să-

reprezinte activitatea de calitate, responsabilă, de natură să restabilească încrederea în afaceri, să contribuie la adoptarea și aplicarea unor soluții eficiente, care să stopeze declinul economiei și să determine relansarea. De altfel, în această perioadă de mari frământări pentru societatea românească, profesiile liberale pot reprezenta un important punct de sprijin în generarea evoluțiilor pozitive, pentru depășirea actualei crize economice.

De acest avantaj este însă necesar să se țină seama în strategiile elaborate la nivelul conducerii legislative și a celei administrative a țării, precum și în politicile de stimulare concretă a dezvoltării. Considerăm în această privință că, oricât de mare ar fi nevoia prezentă de resurse financiare ale gestionarilor bugetului țării, este contraproductiv ca prin soluții fiscale insuficient fundamentate sau prin măsuri administrative să fie descurajată inițiativa privată, să fie anulat spiritul viu, activ, caracteristic profesiilor liberale. De aceea, subscriem eforturilor întreprinse de UPLR pentru apărarea intereselor fundamentale ale membrilor profesiilor liberale, pentru sensibilizarea factorilor de resort asupra necesității asigurării unui cadru fiscal și administrativ coerent, logic, potrivit specificului profesiilor liberale, acest fapt fiind benefic societății românești atât imediat, cât și pe termen mediu sau lung.

Suntem încrezători că prin eforturi comune ale membrilor Uniunii Profesiilor Liberale din România vom avea rezonanța necesară pentru adecvarea cadrului juridic al dezvoltării profesiilor liberale prin organizarea lor independentă sau autonomă, prin asigurarea condițiilor pentru exercitarea profesiilor liberale pe baza liberei inițiative și în condiții de concurență, în conformitate cu dispozițiile legale, cu reguli statutare și cu principiile deontologice promovate în spiritul normelor și practicilor europene.”

Pe lângă reprezentanții membrilor UPLR, la întâlnire au fost prezenți reprezentanți ai organizațiilor similare din străinătate: dr. **Gabriela Doppler**, secretar general al Comitetului Federal al Profesiilor Liberale din Austria, care a vorbit despre **„Importanța profesiilor liberale din Austria pentru societate”** și **Jacques Reignault**, președinte al Consiliului European al Profesiilor Liberale – CEPLIS, membru al Comitetului Economic și Social European și vicepreședinte al Uniunii Naționale a Profesiilor Liberale din Franța – UNAPL, cu o intervenție privind **„Importanța profesiilor liberale în Europa și necesitatea inter-profesionalizării”**.

ISA 330 și reacțiile în fața riscurilor evaluate

Martyn JONES *

Abstract

ISA 330 and Responses to Assessed Risks

In a previous article, Audit Risk, from the Perspective of the Clarified Audit Standards, published in issue no. 7, 2010 of "Financial Audit" journal, the author considered the importance of the concept of audit risk. The present article considers the requirements of ISA 330, The Auditor's Responses to Assessed Risks. The main objective of ISA 330 is to give guidance on how auditors should obtain sufficient appropriate evidence regarding the assessed risks of material misstatement by designing and implementing appropriate responses to those risks. The readers should note that there are no significant differences between ISA 330 and the UK and Ireland version of this standard.

Assessing risk lies at the core of the audit process and this article introduces and explains some of the terminology used by ISA 330, giving guidance to auditors on how to respond to assessed risks.

In general, tests of control are short, quick audit tests, whereas substantive procedures will require more detailed audit work. ISA 330 requires that, irrespective of the assessed risks of material misstatement, the auditor shall design and perform substantive procedures for each class of transactions, account balance and disclosure. Finally, the professional auditors should try to identify tests of control and substantive procedures for the main accounting systems.

Key words: *international audit standard, audit risk, material misstatement*

Cuvinte cheie: *standard internațional de audit, risc de audit, deturnări semnificative*

Introducere

Într-un articol anterior¹ a fost discutată importanța conceptului de risc de audit. **Articolul de față are în vedere cerințele din ISA 330, Reacția auditorului în fața riscurilor evaluate.** Principalul obiectiv al ISA 330 este să ofere îndrumări cu privire la modul în care auditorii trebuie să obțină probe suficiente și adecvate cu privire la riscurile evaluate de denaturare semnificativă prin proiectarea și implementarea unor acțiuni corespunzătoare de răspuns față de aceste riscuri.

De o importanță deosebită, atât pentru ISA 315, cât și pentru ISA 330, este recunoașterea faptului că evaluarea riscului reprezintă nucleul procesului de audit, iar aceste două standarde specifică faptul că auditorul trebuie să ajungă să cunoască riscurile cheie (uneori descrise drept „riscuri semnificative”) relevante pentru situațiile financiare. Paragraful 6 din ISA 330 prevede că: „Auditorul va proiecta și efectua proceduri de audit următoare a căror natură, moment și arie de cuprindere se bazează pe, și vin ca răspuns la riscurile evaluate ale unor denaturări semnificative la nivelul afirmațiilor.”

Definiții

ISA 330 prevede ca auditorul să realizeze teste ale controalelor și proceduri de fond, iar paragraful 4 al standardului include definițiile prezentate în Tabelul 1.

Adesea, auditorii profesioniști consideră că este dificil să înțeleagă ce sunt testele controalelor și procedurile de fond, să explice diferența dintre acestea și, de asemenea, să dea exemple din cele două categorii. Una din diferențele importante dintre cele două categorii o reprezintă faptul că testele controalelor sunt de obicei teste scurte, rapide, care

* Evaluator ACCA, e-mail: info@ro.accaglobal.com

1 Jones, Martyn, *Riscul de audit în viziunea standardelor internaționale de audit clarificate*, Revista „Audit Financiar” nr. 7/2010, pag. 51-54

Tabel 1 - Definițiile din ISA 330 privind testul controalelor și procedura de fond

Testul controalelor	Procedura de fond
O procedură de audit proiectată pentru a evalua eficacitatea operațională a controalelor de a preveni, detecta și corecta denaturări semnificative la nivelul afirmațiilor.	O procedură de audit proiectată pentru a detecta denaturări semnificative la nivelul afirmațiilor. Procedurile de fond cuprind teste de detaliu și proceduri analitice de fond.

generează un răspuns de tipul „da” sau „nu”, unde răspunsul „da” este unul favorabil (confirmând funcționarea unui control intern), iar răspunsul „nu” este nefavorabil (indicând faptul că un control intern nu funcționează satisfăcător).

Procedurile de fond, totuși, așa cum o sugerează și numele, sunt mai substanțiale și cu o durată mai mare, necesitând realizarea unei activități de audit mai detaliate. Următoarele exemple, în contextul unui sistem de achiziții, ar trebui să fie utile.

Teste ale controalelor – exemple pentru un sistem de achiziții

Să considerăm cazul în care auditorul examinează sistemul de achiziții și controalele interne ale unei companii, precum și realitatea tranzacției (faptul că achizițiile înregistrate reprezintă bunuri și servicii primite și care aparțin entității). Un control intern corespunzător ar fi dat de colectarea ordinelor de achiziție pentru fiecare achiziție în parte și autorizarea acestora de către personalul ierarhic corespunzător.

Un test al controalelor îl reprezintă examinarea unui eșantion al ordinelor de achiziție pentru a avea certitudinea că acestea au fost autorizate corespunzător, iar un răspuns „da” este favorabil, confirmând faptul că acel control intern care prevede autorizarea ordinelor de achiziție funcționează sau, din contră, un răspuns „nu” arată că respectivul control intern nu pare să funcționeze, necesitând, prin urmare, investigații suplimentare din partea auditorului.

Un alt exemplu de test al controalelor pentru un sistem de achiziții este inspectarea unui eșantion al notelor de recepție a bunurilor pentru a confirma faptul că personalul intern al magazinelor semnează pentru bunurile primite. Din nou, răspunsul „da” este unul pozitiv, confirmând faptul că personalul a semnat nota de recepție a bunurilor, iar răspunsul „nu” este negativ, necesitând activități suplimentare de audit pen-

tru a se determina de ce notele de recepție a bunurilor nu au fost semnate. Acest test al controalelor ajută, de asemenea, să se confirme și realitatea tranzacției.

Proceduri de fond și testări ale detaliilor – prezentare generală

ISA 330 prevede ca auditorul să realizeze întotdeauna proceduri de fond asupra elementelor semnificative, indiferent de riscul de denaturare semnificativă evaluat și ca auditorul să proiecteze și să realizeze proceduri de fond pentru fiecare clasă semnificativă de tranzacții, solduri ale conturilor și prezentări de informații. Conform Glosarului de termeni al IAASB, există două categorii de proceduri de fond: „testări ale detaliilor” și „proceduri analitice de fond” (sau pur și simplu, „proceduri analitice”, cum sunt de obicei denumite). ISA 330 arată că auditorii trebuie să decidă cu privire la cea mai potrivită procedură de fond care urmează a fi utilizată. Procedurile analitice nu se înscriu în tema acestui articol, iar exemplele date mai jos se referă la testări ale detaliilor.

Proceduri de fond – exemple de testări ale detaliilor pentru un sistem de achiziții

Invariabil, procedurile de fond necesită mai multă muncă decât testările controalelor. Să luăm încă odată exemplul sistemului de achiziții pentru o companie producătoare și ipoteza existenței pentru soldurile conturilor din situația poziției financiare. Testele tipice pentru detalii presupun și o oarecare verificare fizică a soldurilor neachitate la sfârșit de an, ceea ce necesită obținerea și examinarea soldurilor finale ale conturilor din registrul de achiziții pentru un eșantion de conturi aferente unor furnizori selectați. De obicei, această pro-

cedură include confruntarea valorii soldului de închidere cu situația furnizorului sau chiar și solicitarea unei confirmări externe din partea furnizorului cu privire la suma datorată. În mod normal, se realizează și o testare a înregistrării în perioada contabilă corectă asupra soldurilor de sfârșit de an ale registrului de achiziții; aceasta presupune obținerea unui eșantion din notele de recepție a bunurilor de dinainte și de după finalul anului și corelarea acestora cu facturile de achiziții corespunzătoare de dinainte și de după finalul anului. Astfel, se obține certitudinea că au fost înregistrate numai bunuri primite înainte de finalul perioadei contabile. Acest test ajută, de asemenea, să se confirme și existența bunurilor.

Principalul obiectiv al ISA 330, Răspunsul auditorului la riscurile evaluate, este să ofere îndrumări cu privire la modul în care auditorii trebuie să obțină probe suficiente și adecvate cu privire la riscurile evaluate de denaturare semnificativă prin proiectarea și implementarea unor acțiuni corespunzătoare de răspuns față de aceste riscuri.

Momentul realizării

ISA 330 prevede că auditorul poate să realizeze testări ale controalelor sau proceduri de fond la o dată interimară sau la finalul perioadei. Standardul menționează și că, în general, amploarea procedurilor de audit crește odată cu creșterea riscului denaturărilor semnificative.

Reacții generale în fața riscurilor

ISA 330 prezintă următoarele reacții generale pe care le poate avea auditorul pentru a aborda riscul denaturărilor semnificative la nivelul situațiilor financiare:

- Pentru echipa de audit, evidențierea necesității de a menține scepticismul profesional.
- Desemnarea personalului experimentat, a celor cu aptitudini speciale sau utilizarea experților.
- Utilizarea unei supravegheri suplimentare.
- Includerea unor elemente imprevizibile suplimentare în procesul de selecție a procedurilor suplimentare de audit care urmează a fi realizate.
- Operarea de modificări generale asupra naturii, momentului sau amplitudinii procedurilor de audit.

Bibliografie

Jones, Martyn, *Riscul de audit în viziunea standardelor internaționale de audit clarificate*, Revista „Audit Financiar” nr. 7/2010, pag. 51-54

IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009, coeditare CAFR- ed. Irecson*, București, 2009

<http://www.ifrs.org/Home.htm>

<http://www.ifac.org/IAASB/>

Informații

CAFR – la workshop-ul internațional de la Alba Iulia consacrat cercetărilor și tendințelor în contabilitate, audit și finanțe

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, Facultatea de Științe, în cooperare cu Camera Auditorilor Financiarilor din România (CAFR) și cu Asociația Generală a Economisților din România – filiala Alba Iulia a organizat, în perioada 5-6 noiembrie a.c., workshop-ul internațional „Cercetări avansate și tendințe în contabilitate, audit și finanțe”.

Desfășurată sub egida celei de-a IV-a ediții a Conferinței internaționale de management, economie și contabilitate „Provocări ale economiei contemporane bazate pe cunoaștere”, manifestarea a creat cadrul necesar pentru schimbul de idei focalizat pe identificarea și rezolvarea problemelor actuale din economie.

Cu acest prilej, președintele Camerei Auditorilor Financiarilor din România, prof. univ. dr. **Ion Mihăilescu**, a transmis un mesaj video din partea Consiliului organismului profesional, în care se spune: „Consiliul Camerei Auditorilor Financiarilor, cu ocazia workshop-ului internațional organizat de prestigioasa dumneavoastră

instituție de învățământ, vă transmite cele mai bune urări de sănătate și noroc! Camera, împreună cu Universitatea „1 Decembrie” din Alba Iulia, a desfășurat în parteneriat activități instructiv educative și de cercetare științifică în domeniul atât de important al contabilității și auditului financiar.

Universitatea dumneavoastră pregătește prin programe de masterat studenți care pentru noi reprezintă un important izvor de specialiști în formare ca auditori financiarilor. În viitor, auditorii financiarilor români, în baza prevederilor Cărții verzi, vor fi posesorii ai Pașaportului de audit european, putând să desfășoare activități profesionale în cadrul țărilor membre U.E.”

Participare la Consiliul anual al IFAC și la Congresul Mondial al Contabililor

La 5 noiembrie 2010, la Kuala Lumpur, Malaiezia, a avut loc Consiliul anual al Federației Internaționale a Contabililor, IFAC, la care Camera Auditorilor Financiari din România a fost reprezentată de **Ion Mihăilescu**, președinte și **Adriana Coșa**, șef birou relații internaționale.

În urma Consiliului IFAC din acest an s-a votat acceptarea de noi membri. Asociația Contabililor și Auditorilor din Republica Srpska a devenit membru cu drepturi depline, în timp ce următoarele organisme au fost acceptate ca membri asociați: Uniunea Contabililor, Auditorilor și Lucrătorilor Financiari din Federația Bosnia și Herțegovina, Camera Auditorilor din Croația, Institutul Auditorilor Certificați din Republica Macedonia, Camera de Audit din Rusia și Institutul contabililor de gestiune autorizați din Sri Lanka.

Cu ocazia acestei ședințe, s-a încheiat mandatul de președinte IFAC al lui **Robert Bunting**, iar președintele adjunct, **Goran Tidstrom**, a preluat oficial poziția de președinte al Federației Internaționale a Contabililor, pentru următorii doi ani. În urma alegerilor pentru funcția de președinte adjunct, **Allen Warren**, din Noua Zeelandă, a fost votat în unanimitate. Allen Warren a fost anterior membru al Comitetului IFAC pentru Educație (noiembrie 1995 – noiembrie 1998), ulterior Președinte al Comitetului IFAC pentru Educație (noiembrie 1998 – noiembrie 2004), apoi membru al Board-ului IFAC (noiembrie 2006, până în prezent) și membru al Comitetului IFAC pentru Nominalizare (noiembrie 2006 – decembrie 2009).

În perioada 8-11 noiembrie 2010, dele-

gația CAFR, formată din **Ion Mihăilescu**, președinte, **Emil Culda**, vicepreședinte, **Pavel Năstase**, membru al Consiliului Camerei și **Adriana Coșa**, șef birou relații internaționale a luat parte la cel de-al 18-lea Congres Mondial al Contabililor, care a reunit în acest an peste 6000 de delegați din 134 țări, un număr record de participanți. Congresul a fost organizat de Institutul Contabililor din Malaiezia, cu sprijinul IFAC.

Subiectele principale discutate în cadrul sesiunilor plenare și atelierelor s-au concentrat pe etică, guvernanță, standarde internaționale, dezvoltarea profesiei contabile etc.

Printre vorbitorii de marcă s-au numărat vice-ministrul de finanțe al Chinei, **Wang Jun**; președintele Consiliului pentru Supravegherea Publică din cadrul IFAC, **Stavros Thomadakis**; președintele IASB - Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate, **Sir David Tweedie**; guvernatorul Băncii Naționale din Malaiezia, **Zeti Akhtar Aziz** și mulți alții.

A fost aleasă și locația următorului Congres Mondial al Contabililor, care va avea loc peste patru ani, în perioada 10-13 noiembrie 2014, la Roma, în Italia.

Vizita unei delegații ACCA la sediul Camerei Auditorilor Financiari din România

La 19 octombrie 2010, la sediul CAFR din București, a avut loc o vizită la nivel înalt a unei delegații ACCA formată din **Roger Acton**, director ACCA Europa și **Andreia Stanciu** - director Europa de Sud-Est. Din partea Camerei, la discuții au participat **Ion Mihăilescu**, președinte, **Marius Burdușel**, director executiv, **Adriana Coșa**, șef birou Relații Internaționale și **Alice Petcu**, șef de-

partament Admitere, Pregătire Continuă și Stagiari.

Cu acest prilej s-au purtat discuții referitoare la Cartea Verde emisă de Comisia Europeană la 13 octombrie 2010, cu privire la „**Politica de audit: lecțiile crizei**” și la relevanța acestui document pentru viitorul profesiei de audit în cadrul Uniunii Europene. Atât ACCA, cât și CAFR sunt interesate să transmită comentarii pe marginea acestui document de discuții, până la data limită stabilită de către Comisia Europeană, 8 decembrie 2010.

S-a discutat, de asemenea, despre necesitatea unei cooperări permanente între cele două organizații, mai ales în ceea ce privește domeniul educației și pregătirii profesionale continue.

În acest spirit, în după-amiaza zilei de 19 octombrie, **Pavel Năstase**, membru în Consiliul CAFR, a reprezentat CAFR în cadrul ceremoniei de absolvire a studenților ACCA, transmitând, cu această ocazie, un mesaj din partea Consiliului Camerei Auditorilor Financiari din România, în care se spune, printre altele:

„Camera Auditorilor Financiari din România desfășoară excelente relații de colaborare cu ACCA, cu Biroul ACCA din România. Suntem onorați de participarea membrilor marcanți din conducerea ACCA la evenimentele internaționale pe care le organizăm, de semnarea Acordurilor de Cooperare cu ACCA și de participarea lectorilor ACCA la seminariile tehnice pe care le-am organizat și vom continua să le organizăm pentru membrii noștri.

Potrivit Acordurilor de Cooperare semnate între CAFR și ACCA, membrii comuni care aleg să urmeze schema de pregătire profesională continuă a ACCA obțin în mod automat credit pentru cerințele de pregătire profesională obligatorie ale CAFR. Totodată, membrii comuni care aleg să urmeze pregătirea profesională obligatorie a CAFR vor avea dreptul să înregistreze toate orele

pe care le parcurg la cursul (cursurile) de pregătire ale CAFR drept contribuție la cerința de pregătire profesională continuă verificabilă a ACCA. De asemenea, este implementat un proces prin care Camera Auditorilor recunoaște membrii ACCA, acordându-le acestora statutul de auditor financiar în România și înregistrându-i în Registrul Auditorilor din România.”

Participare la Conferința Camerei Naționale a Auditorilor Statutari din Polonia

În perioada 3-5 noiembrie 2010, la Jachranka (lângă Varșovia), a avut loc cea de a XI-a Conferință a Camerei Naționale a Auditorilor Statutari din Polonia. La această manifestare, desfășurată sub deviza „**Auditul și sistemul de supraveghere publică**”, au participat peste 400 de auditori din întreaga Polonie, precum și reprezentanți ai: Comisiei Europene, FEE, Băncii Mondiale, ICAEW, FIDEF, ACCA.

De asemenea, au participat reprezentanți ai unor organisme profesionale din Belgia, România, Ucraina, Azerbaidjan. CAFR a fost reprezentată de prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, vicepreședinte al Consiliului Camerei, care a adresat participanților un salut din partea Consiliului organismului profesional român.

În cadrul dezbaterilor au fost abordate teme importante pentru profesia de auditor cum ar fi: tendințe în cadrul UE privind auditul statutar; asigurarea calității și acordurile de supraveghere publică în Europa; reglementarea activității auditorilor, contabililor și altor actori ai pieței economice globalizate; autoreglementarea, supravegherea și interesul public; răspunderea auditorilor statutari pentru activitățile de audit; răs-

punderea firmelor de audit pentru organizarea propriului sistem de control al calității; cooperarea auditorilor statutari cu comitetele de audit.

Participanții au ajuns la un consens cu privire la faptul că sistemul de supraveghere publică, fiind încă la început, nu este suficient de bine consolidat, că mai sunt încă multe căutări și că va fi necesară o perioadă de timp destul de îndelungată pentru a se ajunge la o stabilitate și o eficiență corespunzătoare a acestui sistem.

De asemenea, a reieșit faptul că nici noțiunea de „interes public” nu este bine și unanim definită, ea îmbrăcând diverse interpretări în funcție de țara și de entitățile care o aduc în discuție.

Au fost abordate și unele aspecte ale „Cărții verzi” a auditorului lansată pentru consultare publică de către Comisia Europeană.

În intervenția sa, prof. univ. dr. **Horia Neamțu** a spus, printre altele:

„Consider că tema aleasă de dumneavoastră în acest an, care se axează pe auditul în cadrul sistemului de supraveghere publică, este o temă actuală, care ne privește pe toți membrii acestei profesii, indiferent de țara din care provenim.

Camera Auditorilor Financiarilor din România acționează intens, pentru îndeplinirea îndatoririlor care îi revin în mediul financiar-contabil românesc, sprijinind organismul de supraveghere publică creat în România, pe baza Directivei 2006/43 a Comisiei Europene.

Deși acest organism este destul de tânăr în arhitectura financiară din țara noastră, profesia de audit este prezentă, prin președintele CAFR, în Consiliul Superior al acestui organism de supraveghere, o altă poziție din Consiliu fiind ocupată de un alt reprezentant al profesiei, partnerul PwC pe Europa de Sud-Est, care reprezintă auditorii practicieni care auditează situațiile

financiare întocmite de entitățile de interes public.

Organizația noastră a luat, de asemenea, măsuri pentru ca auditul să se desfășoare în strictă conformitate cu Standardele Internaționale de Audit - ISA, cu respectarea Codului Etic al Profesioniștilor Contabili emis de IFAC – pe care CAFR l-a adoptat „ad litteram”, precum și cu directivele europene în domeniu. CAFR a tradus deja ISAs-urile clarificate și versiunea revizuită a Codului etic IFAC în limba română, în urma primirii dreptului de copyright de la IFAC.

Trebuie, de asemenea, menționate eforturile CAFR pentru afirmarea internațională a acestei organizații, concretizate prin obținerea calității de membru cu drepturi depline al FIDEF (Federația Internațională a Experților Contabili Francofoni), de membru deplin IFAC (Federația Internațională a Contabililor), fiind în curs procesul de admitere al CAFR ca membru deplin al Federației Experților Contabili Europeni, FEE.

În contextul crizei economice care își face încă simțită prezența, răspunsul profesioniștilor trebuie să-l reprezinte în principal activitatea de calitate, de natură să restabilească încrederea în afaceri.

Astfel, CAFR consideră benefică unirea eforturilor în cadrul profesiilor și activităților înrudite sau care se întrepătrund pentru o colaborare reală între organismele profesionale atât pe plan intern, cât și pe plan internațional.

Închei, urând membrilor Camerei Naționale a Auditorilor Statutari din Polonia mult succes în activitatea lor profesională, asigurându-vă, în numele Consiliului CAFR, de întreaga disponibilitate de a acționa împreună, pentru îndeplinirea țelurilor pe care ni le propunem, în interesul economiei din țările noastre.”

Participare la Conferințele UNCTAD și IFAC

O delegație a Camerei Auditorilor Financiari din România formată din prof.univ.dr. Horia Neamțu și prof.univ.dr. Maria Manolescu, vicepreședinți ai CAFR, a luat parte, în ziua de 12 octombrie 2010, la Geneva, la Conferința internațională cu tema „**Governanța corporativă în contextul crizei financiare**”, iar în zilele de 13 și 14 octombrie 2010, la cea de-a 27-a sesiune a Grupului interguvernamental de lucru al experților în Standardele Internaționale de Contabilitate și Rapoarte al UNCTAD. La aceste evenimente reprezentative pentru profesia contabilă au fost prezente numeroase personalități ale unor organisme internaționale, precum: IFAC, UNCTAD, Banca Mondială, Comisia Europeană, Consiliul pentru standarde internaționale de contabilitate, Consiliul pentru standarde internaționale de educație, reprezentanți ai organismelor profesionale din peste 70 de țări, reprezentanți ai

institutilor de guvernare corporativă din numeroase țări, dar și ai firmelor internaționale de audit, ai mediului universitar, precum și ai altor organisme naționale și internaționale.

Lucrările din cadrul celor două evenimente internaționale au analizat și dezbătut cerințele actuale de aliniere a guvernantei corporative la strategiile de afaceri pe termen lung ale companiilor și la obiectivele generale de stabilitate și sustenabilitate, în vederea găsirii răspunsurilor și soluțiilor la criza financiară actuală. Atât în cadrul numeroaselor și valoroaselor expuneri, cât și în cadrul discuțiilor interactive un accent deosebit a fost pus pe discutarea unor probleme de mare interes, cum sunt: ce am învățat din actuala criză financiară globală și cum ar trebui reformată guvernanta corporativă astfel încât această situație să nu se mai repete; ce rol ar trebui să-și asume profesia contabilă, organismele profesionale, investitorii și reglementatorii în reformarea guvernantei corporative, în consolidarea capacității instituționale și în asigurarea unei înalte calități a procesului de raportare.

Important pentru autori!

Evaluarea articolelor științifice se realizează, în paralel, de către cel puțin doi membri din Consiliul Științific al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și relevanța prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific. Articolele

se trimit redacției la adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic cu extensia **.doc**, cuprinzând următoarele elemente: limba de redactare a articolului - **română**, pentru autorii români sau **engleză**, pentru autorii străini; textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române; dimensiunea maximă a articolului 7-10 pagini/2000 caractere grafice cu spații/pagină; în articol se precizează metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor și referințele bibliografice în subsolul paginii; un rezumat în limbile engleză și română de circa o pagină, în care se prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor; rezumatul este însoțit de 4-5 termeni cheie, în limbile română și engleză.

Detalii pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

Important for the Authors!

The review of the articles is performed in parallel by at least two members of the Scientific Council of the „Financial Audit” Journal, a double-blind-review, which means that those who perform the reviews do not know the names of the authors, and also the authors do not know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: innovative input, actuality, importance and the relevance for the subject matter of the review; the quality of the research methodology; presentation and argumentation clarity and pertinence; the relevance of the bibliographic sources used; contribution made to the research in the area.

The recommendations of the Scientific Council are:

accepted, accepted with reviewing, rejected. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Council are published. The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in Microsoft Word format containing the following elements: the language the article is drafted is **English**; the maximum size of the article 7-10 pages/2000 signs/page spaces included; the article mention the research methodology used, authors' contributions, footnote references from the bibliography; an abstract in English presenting the subject of the research and authors' contributions; the abstract is accompanied by 4-5 key words, in English.

Details on our website www.revista.cafr.ro, section: „Reviews” and „Manuscripts”.

La multi ani!

